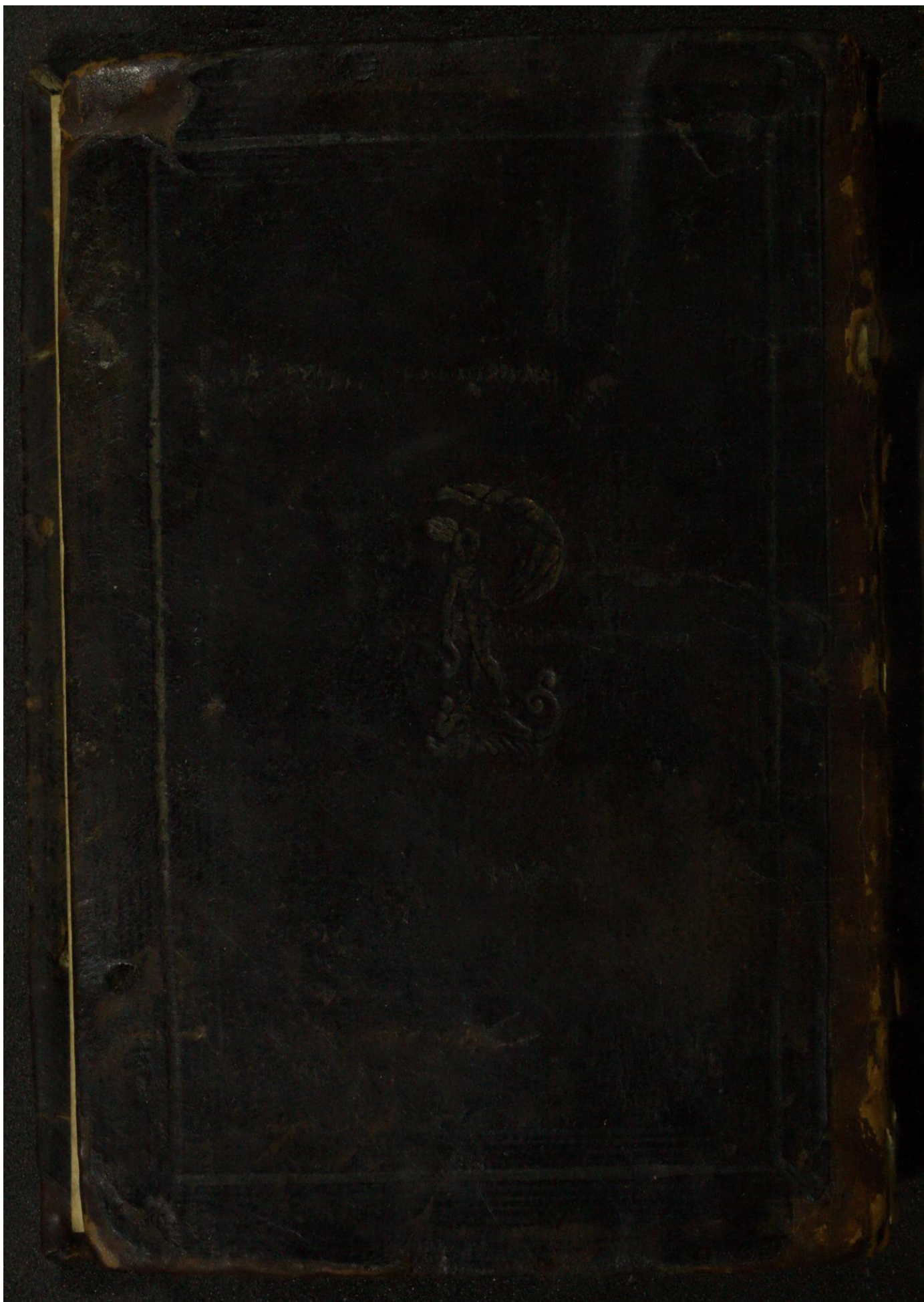

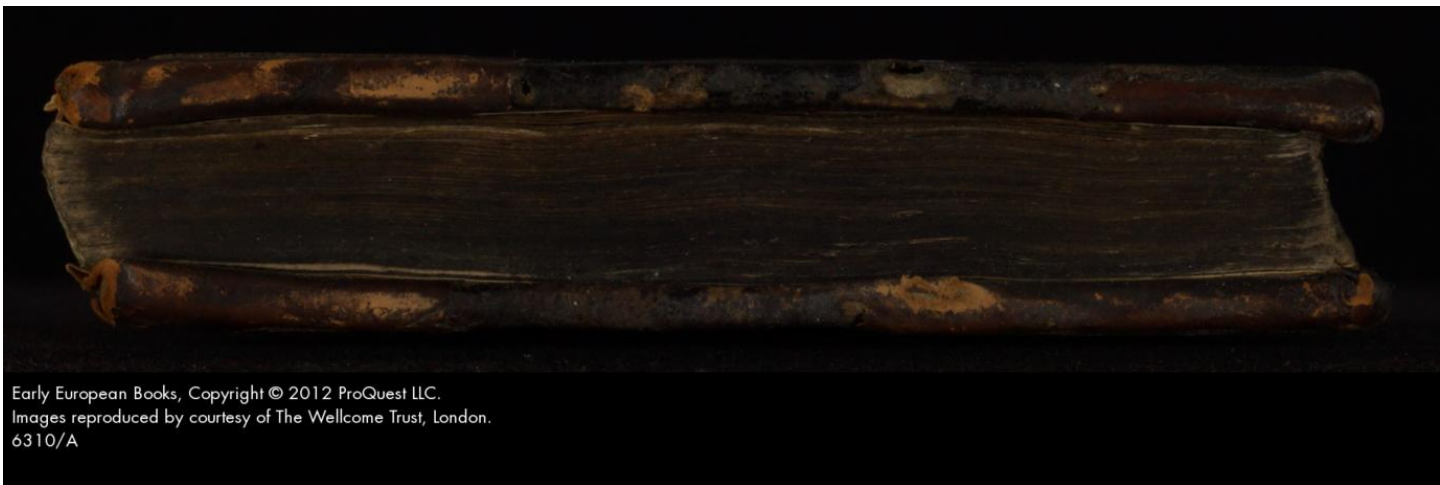

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
6310/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
6310/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
6310/A

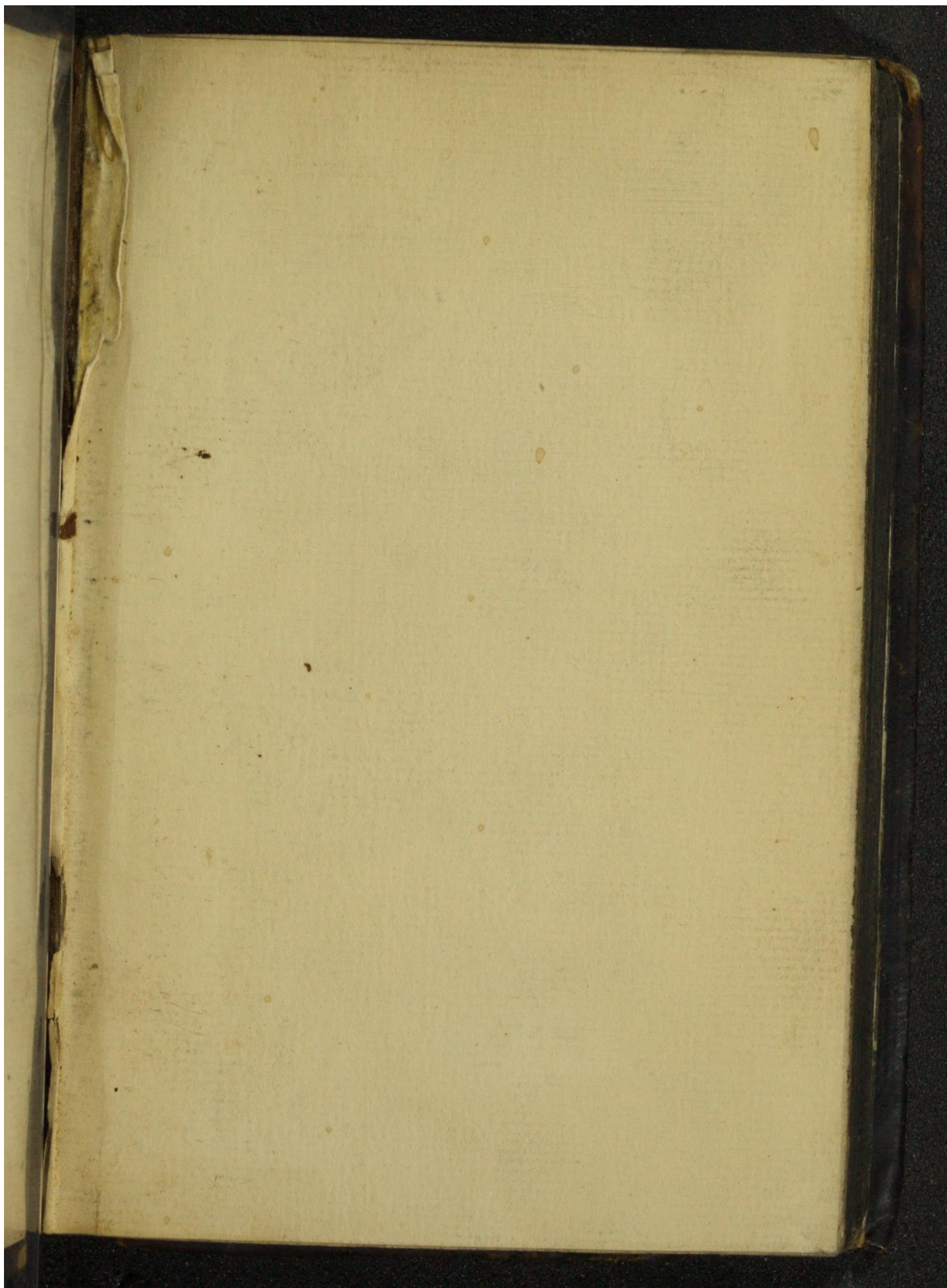

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
6310/A

6310
A

J. x x x v i i i

16/t

OP

REC

DE H

am

Pe

Sunt

pe

L

AP

C

10141
OPVSCVLVM

RECENS NATVM

DE MORBIS PVERORVM,

cum Appendicibus Magistri
Petri Toleti ex professo
Medici.

Sunt etiam nonnulli additi Libelli
perutiles, hactenus desiderati,
quos sequens pagella
demonstrabit.

LVGDVNI,

APVD GERMANVM ROSE.

Cum priuilegio.

M. D. XXXVIII.

ADNVMERATIO
eorum quæ in hoc opere
continentur.

Odi de odis de prandij & cœnæ ratione.

Libellus de peste Guidonis antea non uisus,
quem exhibuit Squirrelius utriusque linguæ peri-
tissimus.

Vniuersalis morbi articularis præcautio &
curatio.

Adiecta est in calce huius operis parastasis de
prandij & cœnæ ratione.

Habes etiam epistolas prodigiosas cum maxi-
ma fide scriptas, quibus respondet M. P. T.
uelut præfagiens & uaticinans quæ futura quæq;
insperata euenient.

Domino Carolo

BRACHETO PRV-

dentissimo Iuris consulto, & su-
premae in regio comitatu cu-
riae senatori, Petrus Tol-
letus professione
medicus,

S. D.

OST LVSTRVM
irreuocabile, & subi-
tum, quod non so-
lū tristi medicae pro-
fessionī apud Allo-
brogas Viennenses
impenderam, sed & desidiaē, & cor-
pori ferre, nedum dissimulare ultra
non potui, uir clarissime, quominus
uirulentum, torpens, & languidum
institutū mutarem, lustrareturq; me-
lioribus, studijs, quod est uitae no-

EPISTOLA.

stræ reliquum. Quæ autem sint illa
 meliora studia, quæ æternam pariunt
 memoriam nobis mortalibus quibus
 vita bulla fragilior cōcessa est.
 Set eò erroris, & stultitiæ peruenerunt
 multi, ut omnia sua studia ad cumu-
 los congerendos auri, & argenti, quæ
 teste Plinio perniciē uitæ humanæ
 afferunt, conferant: & ita ut perno-
 ctes & per diu lucro impalleāt, nunquā
 finem faciant, semper cumulū cumu-
 lo adaugēdo, illius meccenatis simi-
 les, qui integrum triennium somnū
 oculis non uidit. O quāta uecordia,
 O extrema sæuitia, O offensatrix, &
 hallucinatrix uita, O asperrima con-
 ditio, in qua nemo propè mortaliū
 impune uiuit. Set unde hæ tenebræ?
 unde hæc summa seruitus? maiores
 em̄ sumus, & ad maiora nati, quā
 ut huius corporis carnei, & putris-
 cibilis serui simus: nequē ex humili lo-
 co, con-

Pecunia ad cla-
 ritate non eri-
 gimur,

EPISTOLA.

co, conditioneꝝ abiectissima ad claritatē erigimur, si modò diuites euaserimus, quod esset lethale credere. Claritas nostra tantū à Deo, & fidei integritate, quā oportet recepisse per euangeliū Christi, qui est nostra resurrectio, & resectio. Sed quorsum hæc, inquires? O uir integer, & generose, illorū pfectò ut hac poenitentia, & detestatione peccata nūc redimam, quæ ab id genus hominibus originem traxere, quorum auaritia tenax in infantibus & recens natis sobolescit, à qua sobole uaria morborum genera inde scaturiunt. Quibus medebimur, meliorē nostræ artis partē sequuti, quæ praxis dicitur, morbosque, quibus nostra ætas lāguescit, & foedatur, superabimus. Quandoquidem ualetudo impatibilis odium uitæ facit. Quare infigenda puerili corpori est sanitas,

EPISTOLA.

alioquin imbecillum manet, & inutile corpus, usuq; sæpissime euenit, ut animi morbi temperiem corporis sequatur, quæ aut à nutrice, nonnunquam muliercula stultissima, aut à molli, uel corrupta, uel indulgenti educatione, tanquam innata retinetur: atq; iam ita uoluptate labâtes, & obruti his morbis, sint emerfuri. Quare ut nihil impediret qn utrâq; uitam(qua perficitur cursus noster etiam leuissimus)nobis pararemus, altera est enim contemplatio, altera uerò actio: factum est ut librum, de infantium morbis, cuiusdam prisce medici, quem sua gloria fraudare nolimus, nostris appêdicibus, & glossæmatis auctû publicarem, & tuo nomini, pro tuo in me summo animo, dedicarem. Is igitur tanto tempore delituit, puluere scatens, blattis, & tineis corrosus, cui palîngenesia

EPISTOLA.

sia opus fuit, & secundi natales. Porro huic accedit podagræ, & articularis morbi uniuersalis restitutio, & præcautio, quam uulgo curâ dicunt, illam aliquândo in gratiam tuam ut cunctis depinxeramus, uerius quàm descripseramus. Eam nunc ex doctissimis præceptoribus mutis, cum Latinis, tum Græcis magis uniuersalem, magis synceram, & repurgatâ accipe. Quæ iusto Marte in certamē descēdet, aduersus eos quibus nigra (ut dicitur) est cauda: quibusque maior est cura contradicendi, quàm aut admonendi, aut probandi: quos uno uerbo uiligatorum, inimicorum, profanos, impuros, & uisuiuos appello. Quod autem minus bene, & inconsulte, per tristitiam, & festinationē, propter affectum tuum, quo tunc urgebamur, factum fuit, erit itaq; tuæ celsitudinis hæc nostra qualiaqualia,

EPISTOLA.

relictis detrimentis iam refarcitis, in bonam partem accipere, & omne omisſum feſtinantia, & diligētia imputabis, qualem oportet medicum eſſe, in curandis morbis. Nam canis feſtinans, ut fert parcēmia, cæcos parit catulos. Nec graues morbi, quos peracutos appellamus, moram, aut tarditatē patiuntur, qua ſæuiores fiunt, & uix poſſunt euelli. Hanc ergo prouinciam accepiſſe placuit, uir expectatæ uirtutis, & delectæ, quem ego unum ſelegi, qui doctrina, & auctoritate cæteros ſuperaret: & cuius tutelā tanti apud homines eſſe momenti arbitror, ut ſtatim omnes cōtumeliæ opprimantur. Nec hāc explorandi, & tuendi prouinciam aſſumere grauabitur illuſtris, & cōmiſſimus nepos tuus Nicolaus Compagnus, quē ego in oculis fero, cuiuſq; ingenium, memoriā, pronuntiatiōnem, & eloquutionem ſemper admi

Nicolaus compagnus aurelius ad bona ſtudia promouendū natus.

EPISTOLA.

ror non relicta pietate erga Deū, &
homines, quam Græci Eusebiam di
cunt: Deum immortalem quàm ue
lox, quàm felix, quàm ad quiduis se
quax ingenium, is tuæ probitatis
hæres, & æmulus efficietur, quippe
qui nulla uitiorū labecula aspersus,
nullo sordium næuo deuenustatus,
nullo morum dehonestamento infe
ctus. Vale. E Burgo, nostro se
cessu si in castro cū militibus sit men
tis tranquillitas, & literatorum se
cessus, scilicet. Iterum uale de cus &
Senatorum gloria, & me ami
cum & tui cultorem serua.

Calendis Iulij Anno
ab orbe redem
pto,

M. D. XXXVII.

Ad lectorem.

E EGO UTILITATEM,
& honorem quem in infantium
morbis curādis accepi, inuiderem,
amice Lector, foras misi, ut in lu-
cem progrediatur, & in utilitatem
publicam redundet, quicquid de his morbis scri-
pserat antiquus & expertus quidā medicus, quem
in Ducis Venetorum gratiam ediderat, quemq; ne
gauerant nobis deliri senes, quorum propter æta-
tem, & auctoritatem nominibus parco, & quasi de
luce in tenebras profundas missum, gloriabantur.
Hunc igitur lector quisquis es, cui magis quā no-
bis studemus, accipe, risu seposito, qui nugarum est
comes. Neque glande querna, & syluestri ultra de-
lectemur, magis quā pane frumentario, quem in-
suescamus, cuiq; inest pinguitudo, & alimonia. Co-
gita etiam te aliquando in arenam, id est, artis no-
stræ negotiationem, uelle descendere, post Ga-
leni toties repetitam lectionem, unde rectissima
Methodus, dexterrimaq; curandi ratio oritur:
post

AD LECTOREM.

postq; prælectiones Iacobi Syluij uiri incompara-
bilis, minimeq; erronei interpretis. Dic per gra-
tiam, quid es reportaturus si in numerato habeas
totius corporis habitum, cuiuslibet particulæ sub-
stantiam, situm, usum, & affinitatem, morborum
differentias, causas, & eorum accidentia, medica-
mentorum facultates, colores, temperaturas, &
differentias, & alia eiusdē generis, quæ ego omit-
to, ne uidear totam scholam Galenicam narrare,
& prorsus in morborum curatione cæcutias, qua-
les in diem oculis etiam proprijs est spectandum,
qui sapientius habent palatum, quàm felicem offi-
cinarum calamū, quiq; nihil aliud quæritant, quàm
arcana artis, ignorantes quæ à suis interpretibus
acceperint, quæq; Galenus scripserit, arcana artis
ipsissima esse. O quanta socordia, o pessima cæci-
tas, o monstrosa & perniciofa hominum conditio,
uide an hæc non sint arcana artis, elementorum sci-
licet adnumeratio, & eorundem ordo, proportio
qualitatum primarum, quæ in compositione mul-
tas affert mutationes, humorum sedes, & tempe-
raturæ cerebri, uentriculi, & reliquarum particu-
larum debita adnumeratio, temporum constitutio-
nes, cuiuslibet partis functiones, morborum pro-

Iacobus syl-
uius vir incom-
parabilis, & di-
ligens senū me-
dicorum euer-
sor, & repurga-
tor.

Felix tabernæ
medicamentariæ
calamus.

Plures medici
à ratione gale-
nica ad experi-
menta minime
tura deficiunt.
Quæ sint arca-
na artis medicæ

AD LECTOREM.

In gallia bonā
partem simpli-
cium desidera-
mus quod si
huc trāserātur
iā à tēperamen-
to proprio &
scripto rece-
dunt.

Multa sunt sim-
plicia alia, à
dioscoride de-
scripta quæ uti-
litatem nō ad-
ferunt.

Reugalicivus
nō fiet sine vi-
tæ periculo.

Cornarius est
medicus Aetij
interpret.

gnostica, quæ hæc omnia, arcana profecto sunt ar-
tis medicæ, relictæ, & neglecta tam morosa, ut fit,
inquisitione herbarum, & radicum, quarum in Gal-
lia bonam partem desideramus, quæ seplagiarijs
est destinanda, potius quàm illi rei perpetuo ad-
esse, præstaret officinarum compositionibus præ-
esse, quæ non triennium tantum, aut sexennium,
set quandiu uolunt, durant. Neque uelim omnino
nos ignorare, quæ cognitu sunt facilia, & tenerū
minime remorantur: set non tam solícite ample-
xari, quandoquidem sunt non pauca, quæ utilitatē
non afferunt, ut sunt gramen parnasi, cecurida-
qua, ramneus, ramnus, acorus, quæ desiderari tan-
tum potest, centaurium maius, caryophyllata, phi-
lix, quæ hæctenus sine semine, & caule ignota
fuit, blaptisecula inodora, reugalicum, cuius
usus non fiet citra uitæ dispendium, cuius rei sex-
centos afferemus testes oculatos. Set de his satis
superq; satis dictum sit, quæ non sine stomacho
retulimus. Neque hæc noua quædam dogmata exi-
stimes, quæ rem acu attingunt, etiam sine pulmone
(quod dicitur) interim tamen audies doctum quen-
dam medicum poliglotum, eundemq; interpretem,
cuius hæc sunt uerba. Hæc, inquit, medicantiū mul-
tudo

AD LECTOREM.

titudo facit, ut uulgo res leuicula putetur, morbo-
rum medicatio, cum tamen ex doctissimis medico-
rum, maxime Græcorum, à quibus medicina pri-
mū ccepta, & perfecta scribi est, scriptis constet,
nullam partem medicinæ difficiliorem esse, quàm
eam, quæ curatiua appellatur: reliqua enim omnia
ob hanc solam recte conficiendam sunt tanquam
antegressa: estq; ipsa curandi ars, uelut fructus, &
finis artis omnis. hæc ille. Quanquā non negem &
medicum esse posse, & iure haberi, qui se etiam
ad hanc minime exercendam conferat, contentus
pulcherrima totius medicinæ contemplatione, &
cognitione, medicisq; ipsis magis medeatur, quàm
ægris. Quod certe multis nō conceditur, alioquin
uilesceret, & in totum cessaret praxis, pars medi-
cinæ præcipua. Tristis tamen (quod mihi dolet)
inuida, uilis, & non sine contagio, solis tantū epi-
scopis, & principibus, quod olim factum est, relin-
quitur contemplatio, magis quàm actio, in quorum
est numero Magalonensis ille episcopus nostras,
uir undecunq; doctissimus, cui debebātur hæc tuta
otia, quæ mihi magno meo malo fuere negata, cui
nihil candido filo textum fuit, quod detexet Deus
immortalis, aut ipsa mors, quæ finis iudicatur esse

Medicine exer-
citatio pars præ-
cipua, sed tri-
stis, inuida, vi-
lis, & contagiū
adferens.

Olim medici
principes.
Episcopus ma-
galonensis vir
omnibus mo-
dis magnus &
medicamento-
rum indagator
diligētissimus,
qui suis scholis
publicis felici-
ter natus est.

AD LECTOREM.

Mors viros fortes non deteret.

Calamus medicorum & velox & tutus esse debet.

Malum est sine crimine reprehendi, intolerabile vero sine iudice. Vita ita debilis ut leuissima quaq; aura fluctuet.

Mortui illæsi non quiescunt.

Exuere hominem.

Canes maiori amoris vinculo sunt hominibus coniuncti, quam ipsi homines hominibus.

malorum. Neq; eos perterret, quorū laus mori non potest, set hos, quorū cū uita omnia extinguuntur. Set ut unde digressus, redeam, sic hoc quod tibi uni scripsimus, ut nihil non haberes ad tuū calamū, quē uelocissimū, & tutū esse oportet, sic igitur accipe, ut etiam bene currenti cursum augeas, quod non fit calcaribus, id est, liuore, conuiuijs, detractiōe, narium strictione, ut fieri solet: set fauore, amore, silentio, laude, & gloria, quæ uires addit. Neque ita peruerse me amo, ut aliorum scripta reprehendere malim, quā innotescere quod errē, aut à quoquā nolim corrigi, & emendari, uerū non sine crimine, sine causa, & iudice, clausis oculis andabaturū more. Quis porrò non sciat uitam, & quicquid est eius uitæ, ita leue, ut uel à leuissima quaq; aura fluctuet? Quare anchoris grauissimis opus esset, ut cōtra uim tempestatū omniū illæsi, & quieti maneremus, quod mortuis ne hoc quidem est concessum, quādoquidem uisum est sanctissimum illum senem, cuius uirtutis, probitatis, doctrinæ, & monumentorum memoria, nostris mentibus residet, postea uerò quā hominem exuit, ne dicam canes, qui, ut referunt historiæ, & exempla familiaria, arctiori beneuolentiæ uinculo hominibus, quā sibi ipsis homi

AD LECTOREM.

homines, sunt coniuncti. Set liuidos quosdam, obli-
quos, pallidos, exangues, criticos, semper dolētes,
& suspensa nare mordaces, quorum certe plumbei
sunt gladij. Quid enim infelicius, quā alienis bo-
nis, proprijsq; malis simul affligi? Quare lector be-
neuole, & studiose, si in bonam partem acceperis,
& in tutelam, & defensionem, non dubitabimus
pedem cum barbaromedicis, assentatoribus, & ma-
larum artium consultoribus, conferre, labores o-
mneis perferre, algores, æstusq; despicere, & flu-
mina etiam gelu concreta calcare, imò uero diem
(quod dicitur) datyli uidebor recepisse. Ergo cum
morbis pugnaturus, quippe bellica est negociatio,
te proba labore, potius quā mollitudine, progno-
sticis, non supersticiosis, exercitatione, collectio-
ne, timore, & audacia, inter quæ erit consultatio,
quam habeat præcipuam medicus. Et sic finē mihi
constituo, & ad rem uenio. bene uale amice le-
ctor, & sic faue, sic nostra lege, ut quā magis le-
gas, quā magis placeant. Et si quid à me fieri po-
test quod sit tibi commodum futurū tua est optio.
Quod fiet aspirante numine, siquidem non ingra-
tos hos quantuloscunque primitios labores intel-
lexerimus. Vale.

Morborum cu-
ratio, bellica
est negociatio.

Cōsultatio præ-
cipua sit medi-
co.

OCTOSTICHON

EIVSDEM.

Sex ego cum tenebris perducens lustra profundis,
Arridet speculo nec mea forma levis.
Sollicitor, crebris nec cesso membra mouere
Gressibus, & lachrymis, lumina nigra rigo.
Efficit hoc ἔργον, quæ semper cogit amare
Indomita, hac angor, semper ineptus amor.
Ite aliò ignes, ite hinc, nulla occasio lucri est,
Fida mihi custos addita pauperies.

CLAVDIVS MALETVS

Ludimagister Burgensis apud Segufianos Lectori, Decastichon.

Hactenus infantes multi periere dolore
Ignoto, haud aderat qui dare posset opem.
Obstetricis adhuc matris, simul atq; nutricis
Non medicus quæ sint scripserat officia.
Nec mirum, res dura nimis, uix cognita doctis,
Ista sed à fluuio scripta Bagaldus habet.
Hæc ornat scholijs Petrus Tolletus opimis,
Doctius his, nemo scribere crede potest.
Hoc eme quicumq; es lector peramande uolumen,
Infantum si uis corpora sana fore.

Desine mirari Lector, cur modum loquendi
auctoris non mutauerimus, quod a nobis
consulto factum est, ne suo tempore autor
non uixisse uideretur: uariassemus profecto
si suæ linguæ interpret non fuisset.

Textus autoris.

Ad illustrissimum principem, dominum Nicolaum Tronum, dignissimum Ducem Venetiarum, dominum suum præcipuum, Libellus de ægrotudinibus infantium per magistrum Paulum Bagellardum à flumine editus, incipit feliciter.

VANTVM DOMI
tuæ, illustrissime princeps,
nec Liuij, nec Ciceronis lin
gua, aut eloquentia expri
mere, nec quiuis alius felici
stylo comprehēdere posset.

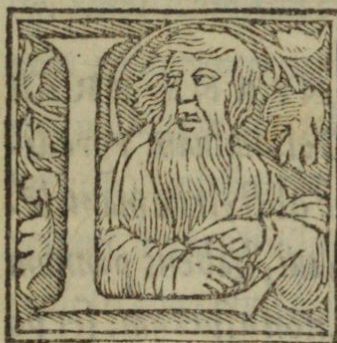
Nam cum puto me, in clarum uirum olim euasisse,
duntaxat beneficijs illius præclari genitoris tui,
patricij honestissimi, qui me innata sibi humanita
te, ad medicinalem sedem euexit, in qua octo
& uiginti solares circulos honeste militauī, in
gratitudinis notam me facile subitum intelli
gebam, nisi pro uiribus eniterer, aliquid saltem in

b

tanta tuæ felicitatis amplitudine. Cæterum cum
non auri, neque argenti copia mihi suppetat, quod
meæ facultatis est munusculum, in minimam par-
tem remunerationis paternorum erga me merito-
rum, tuæ serenitati dedicaui libellum, uidelicet de
ægritudinibus infantium, nuper à me compillatum
ut suavis quidem fructus ex beneficio lucubratio-
num mearum percipiatur. Oro itaque, atque
obsecro serenitatem tuam, ut non rem,
set mittentis uoluntatem conside-
rans, læta fronte, atque
clara facie, destina-
tum nomini tuo
opusculum
suscipias.
Vale.

PRINCIPIVM

LIBRI.

LIBELLVS DE AE-
gritudinibus infantium, bi-
partitus est. In prima parte
ponuntur modi figurādi in-
fantem, fasciandi, aut cum
institis, aut fascia, & bal-
neandi, & modum cibandi, & modum lactatio-
nis, maxime primi mensis, & electio nutricis, &
modus corrigendi lac ipsius nutricis, aut matris,
& breuiter, modus gubernandi infantem, in sex
rebus non naturalibus, in primo mense. Secunda
uerò pars, continet ægritudines particulares in-
fantium, incipiendo à capite, & sunt uiginti ca-
pitula.

b 2

PRIMA PARS,

De regimine infantium in primo mense.

VM INFANS, PRAE-
cepto Dei, uulnam egredi-
tur, tunc obstetrix manu lē-
ta & suauis, habens pannum
lineum, non asperum, set po-
tius lenem, & antiquum de-
bet inuoluere, & gremio suo imponere: & aduer-
tere an infans uiuus sit, an non, an maculatus, id est
an niger, uel albus, seu liuidi coloris: an respiret,
uel non. Quòd si ipsum calidum, non nigrum repe-
riat, debet inflare in os eius, ipso scilicet non ha-
bente respirationem, aut in anum eius: quòd si con-
tingit anum esse obturatum, sicut aliquando con-
tingit, pellicula quadam, debet ipsam scindere no-
uaculo, aut auro ignito, subtilissimo, aut aliquo in-
strumento, proportionali. Quòd si infans uiuus fue-
rit, coloris liuidi, tunc debet scindere umbilicum,
seu uenam umbilicalem, dimittendo illam longitu-
dinis quatuor digitorū, ligando ipsam filo retorto,
aut

aut lana retorta, aut serico, leui tamen ligatione,
ne dolorem patiatur. Et sic stare sinas usque ad ca
sum, seu consolidationem umbilici. Quod si contin
gat umbilicum non consolidari, tunc debet impo
nere puluerem myrrhæ, aut aloes, aut quod melius
est, puluerem myrtilorum, deinde facta ligatione
umbilici, obstetrix debet imponere infantem in
peluim, seu mostello, aut aliquo uase proportionali
repleto aqua dulci, suauis caliditate calefacta, non
mordaci, nec frigida, aut salita, secundum morem
Græcorum. Et debet intromittere infantem in ta
li aqua, seu balneo, caput manu sinistra eleuatum,
manu uero dextra debet formare caput, orbitates
oculorum, mundare nares, os aperire, mandibulas
fricare, brachia, & manus & omnia formare: de
inde panno lineo calefacto suauis calefactiõe, ipsum
inuoluere, & corpus infantis sugare. Post hæc
habito panno lineo subtili, debet imponere capiti
infantis ad modum capitei, deinde habere pannum
lineum, & mollem & infante situato super crura
obstetricis, capite situato circa pedes obstetricis,
pedibus autem infantis situatis supra corpus obste
trici, debet obstetrix ipso lauato panno lineo in
uoluere, inuoluendo pedes eius, prius brachijs su

pra eleuatis, debet inuoluere pectus eius, & corpus infantis stringere cum fascia, tribus, aut quatuor ligationibus circumcirca, deinde habeat aliud linteamen, & pannicellū, & obstetrix trahat manus infantis per directum, uersus genua, & coxas, figurādo eas æqualiter, ut infans nullam gibbositatem recipiat, & tunc ligare, & inuoluere cum eadem fascia, adiutoria, & brachia infantis, & manus, quæ omnia recte figurabuntur. Deinde debet inuoluere infantem, super pectus infantis eius, dorso eleuato uersus cælum, & accipere in manu sua pedes infantis, & facere cum manu sua ut calcanei infantis tanquam nates infantis ad hoc ut genua ipsius debite situentur: exinde debet dirigere crura infantis, & cum alia fascia, & pannicellis debet ligare coxas, & inuoluere, deinde infantem totum accipere, & inuoluere panno laneo, aut ad modum nostrum, in capeta suffulta pellibus ouinis, & hoc in hyeme: æstare uerò in panno lineo simplici.

Deinde obstetrix ponat ipsum super strato cameræ temperati aëris, non luminosi, imò magis ad obscuritatem tendentis, ne ex nimio lumine infans cæcus efficiatur, aut strabosus, aut tortuosus

sus. Postea uerò, cooperiat ipsum leui coopertura,
 circūuoluendo linteamen circa caput eius, non tã-
 gendo caput infantis, ne suffocatio tandem sequa-
 tur, & sic permittat ipsum dormire. Facta autē eui
 gilatione, tunc mater, aut astantes mulieres, ha-
 beant parum sacchari, aut pomi cocti, perfecta co-
 ctione saccharo mixti, ori infantis imponat, hoc
 est enim perfectissimum, & bene laudabile nutri-
 mentum, & medicamen laudabile: incitat enim in-
 fantem ad expellendum per uiam uentris, deinde
 habeat nutricem ætatis uiginti quinque annorum,
 usque ad triginta quinque, quæ sit sanguineæ com-
 plexionis, aut ab ea parum recedat, mediocris etiã
 carnositatis, non sit crapulosa, set bonorum mo-
 rum, non utēs coitu: aut si infans pauperculus est,
 nutriatur lacte matris, quæ tamen debet sibi caue-
 re ab his quæ lac conturbare, seu inficere, & al-
 terare possunt, sicut acria omnia, legumina, carnes
 crassæ, aut carnes salitæ, pisces saliti, casei saliti,
 & antiqui magis quàm recentes, iram, & coitum,
 exercitium superfluum, balneum, & crapulam,
 & tunc talis nutrix debet lactare infantem leui
 lactatione, ne nimia lactatione, coagulationem

Quot anno-
 rû debet esse
 nutrix,

lactis in stomacho incurrat. Et tunc completa lactatione, infantem in cunabula mittat, ipsum cooperiendo coopertorio non tangente os, mouere, & ducere cunabulum hincinde, leui motione, somnumq; suauem faciat, uoce leni cantet, ut spiritus infantis congaudentes suo simili alacres fiant, nec sit in camera strepitus, aut uox horribilis, aut aliud, quod infantem terrere possit. Deinde obstrix ipsum balneet, secundum consuetudinem nunc habitam, duabus aut tribus unctionibus, quamuis tamen, secundum sententiam antiquorum, debet balneari usque ad mensem. Set quia usque ad mensem, uarij accidunt morbi, sicut stipticitas uentris, clamores nocturni, & diurni, ideo, stante stipticitate, debet nutrix accipere stercus muris, & infundere ipsum in oleo communi comestibili, & ano infantis imponat suauiter, & si dolores patiat, ilia, & pectinem infantis, oleo anetino inungat, quod si contingat infantem epilepsiam, tortuositatem, & analeptiam pati, applicentur quæ dicturi sumus, secunda parte sequenti.

Appen

Appendix in priorem tractatum.

ET si duæ sunt primæ, & maximæ partes, ipsius
 unius artis quæ circa humanũ corpus uersatur,
 altera quæ sanitatẽ tuetur, altera quæ morbis mede-
 tur: par tamen est, nos eã cõsiderare, nõ ordine primo,
 quando sanitas tempore, & dignitate morbum præce-
 dit, & illi præstat, eam inquam quæ optime ægretu-
 dines curare docet, ne ab autore discedamus, quem ab
 experientia (quæ hic meliorẽ locũ sortitur) augemus.
 sanitatẽ dixi tẽpore morbũ præcedere, quã in tota si-
 gnificatione accipies. nempe, multifariã dicitur, saltẽ
 ab aliquibus bifariã: nam quædã est exquisita, optima
 & perfectã, quæ impatibile reddit corpus: altera uerò
 delinquens, non adeo tamẽ, ut ægrotare propterea, di-
 catur animal. Et hæc non paucos habet gradus, tantũ
 ratione maioris, aut minoris differentes non parum.
 Quare quomodo quis aut optimam, & inculpatam sa-
 nitatem conseruet, aut quænã sit optima corporis stru-
 ctura, & quæ sint eius signa, quæ rationem scilicet sa-
 nitatis, aut ægretudinis, aut neutralitatis assumunt, ad
 præsens ad memoriam non reuocemus, ne uideamur
 iam actum agere. Quandoquidẽ prænouisse oportet,
 & corporis cõstitutionem, eiusq; partiũ usus, & opti-
 mam compositionem, habitum, & structurã, quæ qua-
 litatibus tẽperatissima, & partium compositione, ad
 proprios actus exquisitissime congrua, ad singula
 quæq; apte functioni parata, seruato numero, magni-
 tudine, & commodo inter se earundem partium ordi-

Duæ sunt pri-
 mæ partes artis
 medicæ,

Sanitas bifariã
 cõsideratur, nã
 quædã est per-
 fectã quædã ve-
 ro delinquens:
 & hac ægropa-
 re non dicitur
 homo.

Omnia quæ fa-
 ciunt ad contẽ-
 plationẽ & spe-
 culationẽ (græ-
 cè θεωρία di-
 citur) prænouis-
 se oportet ante
 quã ad praxin
 deueniamus,

notumq; & familiarem uictum offerat. Neq; uideo er-
rori excusationis locum, arefacere scilicet fontē illum
sanctissimum, educatorem corporis generis humani.
Quod cum non nouisses, non uideres, non uagiret, neq;
sine pōdere, & saburra in utero, tuo sanguine alebas:
Nunc uerò uiuentem, tibi iam similem, iam filium, iam
hominem, tuum officium implorantem, negas, perdis,
& extinguis, quod gratis tibi offert natura. Quare, si
uicio nutricum (quod usu euenit) infantes etiamnum
infinitis propè morbis corripiantur: non accuses
Diuos, qui in coelis nō nocent, non expellas spiritus ca-
dauorum, quæ in cœmeterijs quiescunt, quibusq; per
promissionem resurrectio debetur. Nā non redit spiri-
tus, ut occidat, quod si eiulatus, incorporeæ uoces, &
nocturna murmura audiantur, cogita malos esse spiri-
tus aereos, quibus aut uincimur, aut probamur, aut
manū esse domini, cuius consilia alta sunt, & uere ar-
cana. Set hæc theologis sancienda relinquimus, quæ
ab ipsis sunt petenda. Te igitur matrem, per totam
mollem nutritionē, & lactationem diligit, ut per-
petuo te matrem cognoscat filius tuus, qui in alienum
partum sæpiissime degenerat. Primum & secundum
dies à partu excipio, quibus abundat spongiosa quæ-
dam densitas lactis, quæ est à partu prima, quam co-
lostrum uocant, Græci uerò protogola. Quod si par-
uitate mammarum, quod uidimus, & ita, ut sine mam-
mis, etiam ab ipso statim partu, esse uideatur mater,
aut defectu papillæ & capituli mammae, aut exulcera-
tiōe (cui sunt obnoxia mulieres Allobroges Viēnēses)

Peccatū in deū
& homines are-
facere mamas,
ut ide negetur
puero tenello
alimentū quod
est lac mulie-
bre potius q̃
caprinū quod
à multis scimus
esse tentatum.
Diui minime ac-
cusandi si mor-
bos patiamur.

Mali spiritus
aerei, & laruari
qui sæpe nos
terrificant.

à theologis spi-
rituum mansio-
nes sunt petēde

Mulier primis
diebus infantē
non lactet.

Mater defectu
papillæ non nu-
trit.

Mulieres Allo-
brogū quibus
morbis obno-
xiae.

Electio nutri-
cis,

Mulier fusca
non mammosa
adolescenciam
meā perdidit,

Partes quæ pri-
mæ oculis obij-
ciuntur totius
temperamentū
demonstrāt: quæ
verò internæ
sunt nō facile,

Lege multa de
umbilico su-
persticiosa.

lactare non possit mater, opus est nutrice, ne perdas
fœtum tuum. Quæ colore sit fusca, non pinguis, statu-
re congruæ, & conuenientis, non mammosa, qualis nō
fuit quæ adolescentiam meam perdidit, mentem meam
turbauit, rationem superauit, uincētibus nigricātibus,
ac splendidis in ea oculis, ob concinnitatem, & bene
temperatam substantiam: quæq; conditionis extremæ,
& seruilis non sit, aut improba, aut informis, aut im-
pudica, aut tumultenta, quæ non sine pernicioso con-
tagio nutrit. Post igitur lactationem, & nutricis de-
pictionem, quæ qualitatem lactis demonstrat signis
quibusdam salubribus, quæ ex toto corporis habitus
colliguntur. Totius autem corporis habitus ex illis
partibus maxime dicitur, quæ primæ oculis subiiciun-
tur. Nam quæ intra corpus sunt, non facile neq; omnia
cognosci possunt. Superest igitur ut recens natum,
quia adhuc tenellus est, sic recipiamus, ut & offensam
minime inferamus. Si uerò partes figura, numero, aut
situ delinquūt, his formatione, ablatione, & alligatio-
ne succurritur, quibus ad naturalem habitum tradu-
cuntur, primis scilicet diebus, potius q̄ aucto iam in-
fante, qui ob duritiam emendari non potest: quemq;
citius frangas, quàm corrigas. Relinquo quæ magis su-
perstitiosa sunt, quàm uera, de umbilici scilicet longi-
tudine, qui lingue q̄titatē præseribit, & ita (ut dicūt)
ut quantus est, tanta est lingue musculi longitudo, aut
breuitas. Præterea sunt qui dicant præsagia capi futu-
ri partus ab umbilico primi infantis: qui si in parte,
quæ corpori proximus est, rugas non habeat, mulieri
deinceps

deinceps sterilitatem portēdit, contra uerò si rugosa,
 & lineis quibusdam abundet, tot partus mulieri pro=
 mittit, quot sunt numero nodi, seu rugæ. Set hæc Aegi=
 ptijs & Arabibus sunt relinquēda, magis quàm Chri=
 stianis, & artificibus, qui res secundum naturam, &
 contra naturam, & non naturales considerant, potius
 quàm quæ ab euentu fiunt, & quorum causa occulta
 est. Quod si omnium morborum causa, aut occulta,
 aut necessaria esset, nulli possent à medico morbi cu=
 rari, testante hoc principe nostro Hippocrate, cuius
 hæc sunt uerba: Cæterum de occultissimis, & difficilli=
 mis opinione, potius, quàm arte iudicatur, in his quæ
 experientia plurimum imperitiam præstat. Si cui etiã
 morborum causa perspecta fuerit, hic poterit quæ con=
 ducere ualeant, corpori ad mouere, quippe qui ex cõ=
 trarijs ægretudines fieri non ignorat. Nam hæc medi=
 cina in primis naturalis est, quiq; hoc optime facit
 optimus est medicus: qui autem ab hoc plurimum ab=
 scessit plurimū à parte discessit. hæc Hippocrates, qui
 etiam in libro de natura humana, idem ferme dicat.
 Morbos, inquit, qui sensim oriuntur, & quorum cause
 cognitu sunt faciles, tutissimos appellare licet. Quare
 præsentissima curatio si quàmprimum morbi cause
 occurratur: qua sublata morbus absq; negotio disce=
 dit. hætenus diuinus ille senex, in præstigiosa potius
 animalia, quàm ueros homines, quæ confusio, igno=
 rantia, & dispersio perdat, & in tenebras cum mola
 asinaria mittat, quibusq; abundat Italia docta: set
 his se purgat, ut tandem Gallias inficiat. Set ad rem

Causa morbo=
 rum omniū nec
 occulta, nec ne=
 cessaria.

ægretudines ex
 cõtrarijs fiunt
 superantibus.

Præstigiosa ani=
 malia potiusq;
 veri homines.

Superstitiosis
 & mōstris quæ
 formā humanā
 induunt abun=
 dat Italia.

reuertamur. Postquàm umbilicus resectus, atq; obli-
 gatus est, totum quoq; corpus infantis perungi oleo
 glandium, aut mastichino, aut myrtino nō erit inutile
 ut cutis confirmetur, contra ea, quæ foris adhuc tene-
 rum offendere possent. Ab unctione uerò, aqua tepi-
 da lauari, omisso cerebro, corpus infantis conueniet
 narsq; digito resectis unguibus aperiri, & purga-
 ri. Necnon anus & podex à nutrice digito oleo in-
 fecto aperiri debet, instar glandis, quo citius ad ege-
 rendum prouocetur. Præterea cū infans inuoluitur,
 quod frequentissime fiet, propter sordes quibus abun-
 dat prima ætas humida, danda est opera ut quàm mol-
 lissime tractetur unumquodq; membrum, recteq; &
 suo loco illigetur inuolucris suis, & tunc nihil impe-
 diet, quim rectis membris, & corpore recto crescat,
 non secus atq; in seminarijs arborum, & plantis debi-
 libus fit: & ut educuntur, ita adulta, eandem formam
 tenent. Quod si hæc obseruata fuerint, illæsus, & in-
 teger uiuet infans. Neq; inficiaris oportet, desidiam,
 & negligētiam plurium obesse, sicubi sit omissa: qua-
 re ut semel finiam, hæc sit huius corrolarij summa, ut
 ne ab initio lacte infantem obruamus, uitemus. Nam
 præstat sæpe, ac modice lactare, quàm non modice se-
 mel, ac iterum sugētē opplere. Cæterum date ope-
 ram, ne lac nutricis in totum (quod interdum euenit)
 decrescat, quod si à cōceptione inueniatur error, mit-
 tatur nutrix foras, propter lactis uitium. Si uerò aut à
 calore, frigore, & obstructione, utere consilio medi-
 corum præsentium, unum præcipue admonentes, ut
 lactucis

Prima ætas re-
 cremētis abun-
 dat.

Analogia arbo-
 rū debiliū.

Nutrix quæ
 concepit nō nu-
 triat si uelis in-
 fantem non do-
 lere.

Quibus lactis
 abundantia pa-
 retur.

lactucis quàm frequentissime poterit, aut in acetarijs ex minimo aceto cum melle, more hispanico, aut in iusculis utatur nutrix, quo lacte abundet, & sic sufficiet nutrix humorem infanti, donec ablactandus sit puer. Et hæc de primis mensibus infantis, quæ retulimus, ut nihil huic loco deesset, quod ad utilitatem, & sanitatem publicam faceret.

CAPVT PRIMVM

authoris sequitur, quod est de
Saphati, fauositate &
eius cura.

Egritudines quæ accidunt pueris, & infantibus, quâuis sint uariæ secundum complexionem eorum, Tamen secūdū quod dominus illuminabit, declarabimus, ægritudines eorū usq; ad tēpus rectæ eloquutiōis, quod est septē annorū, inchoādo à capite, tāquā à sede animæ rationalis, usque ad pedes, & nō nisi ea quæ collegimus ab autoribus nostris dicemus, hæc quæ hincinde uidimus & experti sumus. Accidit igitur in primæua ætate dispositio, quæ saphati appellatur, aut fauositas, aut uulgari nostro, malum

Recta & distincta eloquutio septimo anno ostenditur.

Causæ morbi
istius.

puerorum. Quæ ægretudo non causatur, nisi ex corruptione lactis, aut superabundantia eius, aut ex dispositione contracta à uentre matris, seu natiuitate. Et quamuis secundum sententiā Rasis, in tractatu seu libello de ægretudinibus puerorū, sit aliqualis differentia inter saphati, et fauositatem, quia in saphati nulla est squama, sed sola

Differentiæ ho-
rū duorū mor-
borum.

excoriatio, in fauositate uerò sunt pustulæ, à quibus emanat sanguis mixtus cum sanie, aut aquositate, et apparent quasi squamæ desuper. Et tamen secundum eiusdem sententiā, fauositas est species saphati, et non differunt, nisi secundum maius et minus, et ex eo, quia non accidunt nisi ex corruptione sanguinis, aut lactis, aut sanguinis permixti cum phlegmate salso, ut dictum est, quæ dispositio, secundum sententiā autorum, nullatenus curanda est, nisi cura naturali, aut ipsa ducente infantem ad extraneam aliquam ægretudinem, imò tales saphati, secundum sententiā Gal. Auice. Serapi. Alliabatis, et ferè omnium autorum medicinæ excusat infanti, seu præseruat à uarijs, et diuersis ægretudinibus, sicut epilepsia, matre puerorum, spasmo, tinea, et tiria, et melancholicis passionibus, reddit
infantem

infantem hilarem atq; iocūdum. Set quia hodiernis temporibus oportet medicū non secundū canones operari, sed aliquādo, non tamen in totū contra canones, & ideo oportet medicū uolentē addiscere curam huius dispositionis, nullatenus restringere, sed magis applicare medicamina trahentia leui attractione, aut suauī, lauādo caput lotionē leui, facie eleuata uersus cœlum, cū decoctione ordeī excorticati, & maluæ. Deinde accipere caules torrefactos leui torrefactione super cineres, & ungere butyro loto, & capiti infantis applicare: quod si contingat huiusmodi saphati restringi, tunc debet recipere folia hederæ, & suere ad modū bireti, & torrefacere, & ungere, ut dictum est de caulibus. Set defœdatio faciei, aliquādo odiosa est matri, & partibus, tūc ad remouendū eā absq; periculo, debet mater, aut nutrix habere caput lactis, & ungere faciem infantis, continue trahendo manū uersus uerticem capitis. Quod si infantem instantiam uigiliarum pati contingat, & continue caput moueat hincinde, ex eo quia manus eius sunt fascia ligatæ, unde non potest manu scalpere, tunc apprehendimus hoc non prouenire ex alio, nisi ex maxi-

ma materiei acuitate, aut uenenositate. Et tunc nutritrix accipiat atriplices, & torrefaciat eas leuiter super cineres, & capiti infantis apponat: attrahit

Nota atriplices facultatem,

enim ad se uenenositatem humoris, & acuitatem, teste Rase, tractatu præallegato. Qui inquit, quod quotiescunque contingit infantem clamare, & continue moueri, debemus administrare folia atriplicis, & ego expertus sum, quòd si contingat infantem esse adultum, supra scilicet unum annum, tunc competit huiusmodi unguentum, prius tamen purgata nutrice, & ipsa obseruante debitum regimen.

Rx. cerusæ, litargirij añ. ʒ. ʒ. lixiuij de cineribus uitis. ʒ. iij. olei rosati. ʒ. j. ceræ. ʒ. j. liquefiat cera cum oleo rosato, & terantur cæteræ medicinae, & conficiantur omnia cum duobus uitellis ouorum assatorum.

Almel, grana sunt uuarum passerum.

Aliud ad idem. Rx. Gallarum ʒ. iij. granorum almel ʒ. ij. baurach aur. unum, sulphuris citrini aur. ij. arcenici rubei, aristologiæ amborum ʒ. ʒ. salis almoniaci, frusti testudinis ueteris furni, amygdalarum amararum excorticatarum, æris usti, uenarum citrinarum, merdasengi, radicū capparorum, foliorum fici siccorum, radicum arundinis sic

nis sicca, Zimar, aluminis iameni, sief memita, oli-
bam omnium añ. aur. j. teratur medicina, & cribe-
lentur, & conficiantur cum aceto uini, donec in
unguentum reducantur, & ponantur ad solem, do-
nec permisceatur: deinde caput pueri ungatur: hoc
enim unguetum est utile, non solum ad saphati, set
etiam ad omnia ulcera capitis, ad tineam, allopi-
ciam, & ad lendes, pediculos, & ad scabiem, &
ad similes etiã ægri tudines antiquas. De expertis
ad huiusmodi ægri tudines, est stercus gallinæ
ustum, uel aridum permixtum cum melle, expertū
est mirabiliter, iuuare radices altheæ decoctas cū
urina pueri, & caput ungere.

Fimus galli-
naceus,

Appendix primi capituli se- cundi tractatus.

ET ut ad curationem morborū deueniamus, quod
est iam propositum, qui propè sunt infiniti, qui-
bus & iuuenes, senesq; solent implicari, rem profectò
tristem, & suspiriosam, & negotiosam, quæ laborem
artificibus, utilitatē ijs qui utuntur impertiat, quæq;
imperitis sit auxilio, peritis, dum exercetur, dolores,
anxietatesq; retribuat. Et ea ipsa & unica ἰατρικὴ
est, quod si impatibile, atq; inalterabile esset corpus,

Morbi pro-
pe sunt infi-
niti,

semper optima constitutio perduraret, neq; artis præsidio, aut artificibus indigeremus. Cū uerò alteratur, corrumpitur & uertitur, neq; eundem seruat prioris status tenorem. Idcirco auxilium desyderat. Quare quot modis alteretur corpus, dicamus. Alteratur quidem à nonnullis necessariò, ab incertis uerò nō necessariò: quæ necessariò lædunt, hæc sunt, quæ nulla scilicet ratione euitari possunt: & sunt sex numero, quæ non naturales dicuntur: quæ corpus humanū (si recte adhibentur) incolume conseruant. Si uerò haud recte corpori accommodentur, tunc idem destruunt. Non necessariò ea sunt quæ ab euentu, & præter spem obueniunt, ut obuiare feris exitialibus, ensibus, ruinae ædificiorū, incēdio nocturno, subuersioni, & reliquis, quorū certus non est numerus. Vtrunque tamen considerantes, huic primo morbo, quē principio præponit autor, curationes adferamus, primò inquirentes quæ sit ægritudo, quæ saphati ab autore dicitur, quæ habeat accidētia, & quæ sit eius causa, quæ præcipue est intentio & communissima, quam medicus ob oculos habeat, ut unāquāq; causam efficientē morbū rescindamus, quod fiet, ubi contrariū dispositioni auferēdæ exhibebitur. Nā calido affectui causa frigida cōtraria existit, frigido uerò calida, eadēq; in cæteris seruata proportiōe. Etenim immoderatū moderato contrariū est, alterū siquidem secundū naturā, alterū uerò præter naturā.

Autor iste etiā si per omnia Rhasam sit sequutus, fauū tamen, & assaphati siue saphati, & simul faciei, & capitis ulcera cōfundat, Græcis κρηγιον dicitur, fauū

Causam morbi ob oculos medicus habet.

uus similitudine quadam, saphati uerò Arabicum est, quod est Latine faciei pustullæ, & ulcera. Set Rhases appellat assaphati, quod est pustullarū rubor, quæ in facie adparent, & sunt acores, & acuitates, asperitatesq; cuiusdā humoris cholerici, sic cutem fœdantis, à quibus tenuis sanies, & moderatè uiscida erūpit, humiditasq; ad mellis speciē stillatur. Rhases uult hunc morbū à multitudine sanguinis fieri unā cū humiditate uiscida cutis qua abūdat infans. Quare sic curato, incipiēdo à nutrice, propter alimentū quod sumit ab ea. Nutriatur nutrix uino claro, debili & ligophoro, aut bene diluto: cibis nō nimium calidis, neq; acribus, ut sunt synapij, caules, aromata, carnes salitæ, & reliqua eiusdē generis. Vlcerā infantis sic curētur, abra-
tur caput, & exim lauetur cū lotionē astringente, potius quā cū psilotro, & depilatorio unguēto, nisi iā ulcuscula impedirēt, & demū folia atriplicis appone, quod si hæc nō sint satis, accipe decoctū mētastrī, satūreie, maioranæ, & rosarū rubentiū, & corticis malorum punicorum, hoc etiā unguento utere. R. litargij, cerusæ preparatæ añ. 3. ij. balaustij, acasiæ añ. 3. j. misce & cū oleo rosato, & modico aceti recipito, mane & sero liniatur caput, præcedēte primò ablutione capitis. Adde si uelis thuris. 3. iij. Itē aloen tritiſsimā, cum arida plantagine mixtam inspergito, balaustium etiam tritū siccū appone, aut aqua excipiens utitor. Et hæc sufficiant, hoc unū præcipuum nō negligētes, quod ego pro miraculo & inaudito adfero, cuius ego testis sum oculatus, infantes scilicet cuiusdā mulieris,

Curatio incipiēda à nutrice,

Mulier nun- que neq; in partu, neq; sana, uisa est unquā fluxiones
quam men- illas cōmunes, & purgationes (quæ mēstrua dicūtur)
struosa quæ pati, hoc morbo sepiſſime corripi.
peperit, à
me uisa,

De Epilepsia, CAPVT II.

Pilepsia est ægritudo prohibens membra animata ab pauperatione sensus, & motus non integre, propter opilationem contingētem in uentriculis cerebri, & spirituum cursibus sensitiuorum, & motiuorum. Fit autem talis ægritudo, merito alicuius timoris, siue strepitus, uel huiusmodi. Accidit autem talis ægritudo infantibus, in primæua ætate, aut post natiuitatem, aut in natiuitate, quòd si accidat à natiuitate, non curatur, aut uix, nisi ex permutatione ætatis, aut regionis, aut temporum anni. Testatur hoc Hippocrates, in secunda Aphorismorū particula. Testatur hoc Aui- cen. prima tertij cap. de epilepsia, & ferè omnes autores. qui si non curentur ex tali permutatione, cum illo commoriuntur. Si autem est post natiuitatem, & sit infans lactens, cibum non sumens, tunc oportet nutricem habere regimen in sex rebus non natu

naturalibus, uidelicet habere aërem remotum ab omni mala impressione, cauere ab omnibus cibis multiplicantibus materiam phlegmaticā, sicut sunt pisces quicunque, sicut lac, & omne quod conficitur cum pasta, carnes grossæ, uinum nigrum, legumina, allia, cepæ scalonice, & omnia olera, exceptis buglossa, acetosa, borragine, fructus crudi etiam uitentur, acetum, & omnes res uaporosæ, sed sumat carnes uitulorum, aut hœdorum, aut castroorum, perdicum, phasianorum, utatur ouis sorbilibus. Considereturq; lac ipsarum, utrū sit aquosum, aut uiscosum: quod apprehenditur accipiendo unam guttam, aut duas lactis, & ponere, aut mulgere super unguem, aut ferrum tersum, & politum, seu marmor, aut uitrum, & comprehenditur utrum lac retineatur illic tempore longo, uel non, quòd si flectendo, aut plicando aliquod istorum, lac retineatur, nec remouetur, comprehendimus lac esse grossum, & uiscosum: quòd si parum flectendo descendat, nec retineatur secundum partem, tunc apprehendimus ex illo, lac esse maximæ aquositatis. Et oportet rectificare lac nutricis, stante lacte grosso, cum reducentibus, & rectifi-

Probatio
lactis.

cantibus lac ipsum ad mediocritatem reducendo.
 Quæ omnia inferius dicentur. Sed quia talis ægri-
 tudo multum infestat infantem, & patrem, & ma-
 trem terret, omnesq; astantes. Et cum infans nihil
 possit sumere per uiam oris, quod si sumat, parum
 est, ideo ponentur, quæ experta sunt in cura epilep-
 siæ. Sententia autem plurium autorum est, quod
 smaragdus suspensus collo remouet epilepsiā. Sen-
 tentia omnium auctorum est quod pæonia quomo-
 docunque collo suspēsa, siue semen, siue radix eius
 tollit epilepsiam: & hoc uerum, & probatum est.
 Pariformiter asserunt aliqui autores, quod si quis
 combureret suem spinosum, seu ericium, & ali-
 quid pulueris ad bibendum dederit, subito tollit
 epilepsiam. Testantur aliqui fide digni quod lignū
 crucis, quod lignum nascitur super quercu, ex quo
 fit uiscus, suspēso collo tollit epilepsiam, & o-
 mnem uertiginem. De rebus autem maxime ex-
 pertis, est theriaca magna, seu andromachi, per-
 mixta cum lacte mulieris, cum pauco saccharo ro-
 sato. Antiqui tamen infantes cauere debent ab
 omni terrore, & strepitu, qui habeat inducere ta-
 lem morbum.

De ericio
 nota.

Appen

Appendix secundi capitis.

Tres sunt morbi qui non nihil inter se commune habent, epilepsia, spasmus, & mater puerorum. Qui ratione tantum maioris, aut minoris differunt. Sed quia à doctore tribus capitibus, uelut tria essent distincta, describuntur, ideo suo loco omnia dicantur. Venientes primò ad epilepsiam, quæ bisariam consideratur à medico, aut enim cum ea nascitur puer, ab intemperie non parua cerebri, aut locellorum, aut à semine uiciato, quare inter hæreditarios morbos collocetur, quod nos uidimus ab eadem matre omnes ferme masculos illo morbo perijsse, perinde ac fit à tabe aut phthisi, qua perierunt omnes utriusq; sexus illius opulentissimæ familiæ quæ est monspessuli, & est familia fortiana, quæ ortus traxit ab Hispania citeriore. aut post partum, & ex accidentibus causis accidit, quæ destruuntur, aut loci mutatione, atate, tempore, aut medicamentis. Medicamēta uerò hæc sunt: relicta nutrice, cuius lac satis per autorem corrigitur, quare proderit coagulum leporis cum mellicrato infanti dare, & eo die lac nō recipiat, sed solus hydromellis usus seruetur, quod uices lactis geret, addendo ꝯ. ꝑ. uisci quercini subtiliter puluerisati, quodq; appensum collo etiam prodest mense martio, decrescēte luna decerptum, quod Druidæ Gallorum sapiētes syluiuagi, illo mense colligebant cum ceremonijs, & ueneratione. Rutha etiam, aut assa foetida naribus apposita prodest, quam inungas oleo costino. nutrices uictu ca-

Epilepsia
morbus hære-
ditarius.

Nota.

De visco
querno.

lidiori regantur, ut lac calidius, subtiliusq; efficiatur: infantium quoq; capita operiantur puluisculis naturæ feruidioris, qualia sunt cyperus, capillus ueneris. Conueniet etiam cerebrum assidue inungi calidis, oleo scilicet anethimo, irino, & amaracino, neq; caput unquam lauandum est, uel aqua tepida, uel frigida. Sed si necesse fuerit sordes abstergere, id facito aphronitro, id est, spuma nitri, & melle, & postea aqua calida leuiter abluas, cauendo ne totum caput immergatur, ma-
 desiatq;. Dato etiam mel despumatum, propter stomachum, à quo multa patitur cerebrum, collo etiam suspendito pæoniæ radicē uiridem, ut stomachum attingat. Cæterum si cum epilepsia infans nascatur, omni ope est nitendum ut sic alatur infans, sic sustentetur, ut cibus sit & ætati, & morbo conueniens, quod fiet partim per nutricē, & adueniēte secūda ætate, aut tertia, uiuet sanus, quod Deus optimus faciat. Et hæc de epilepsia morbo sanè difficili.

Ab stomacho multa cerebrū patitur.

Ætas varia epilepsiā curat.

De

De Spasmo puerorum, CAPVT III.

Accidit pueris spasmos de repletione, & inanitione, de repletione aut maxime carnosus, de inanitione autē infantibus, aut propter febres excitantes, aut propter continuos clamores, unde contingit aliquādo infantes tetanari, ut flecti non possint, nec ad partē anteriore, nec posteriorem, quæ passio secundū aliquos appellatur alcuhes, uel alcu-ses. Si igitur patiuntur spasmū de repletione, custodienda est nutrix, ne eius lac ad humiditatē multam declinet, id est, ne lac sit aquosum, sed nutriatur magis cibis habentibus ingrossare lac, & abstinendus est infans à multa lactatione, et à multo somno, inungenda sunt quoque membra ipsius ex oleo irino, id est, liliorū alborum, aut de oleo alkiri. Si autem contingit infantem esse exsiccatum, nutrienda est nutrix cibis humectantibus, tam à substantia, quàm à qualitate, sicut sunt carnes laudabiles, cum rebus frigidis, & humidis decoctæ, & maxime si spasmus talis sit post febres longas. Et inungendæ sunt iuncturæ cum oleo ui-

lato, & pauco ceræ. Nonnulli autem intromittunt infantes in balneum, ex decocto capitum porcorum iuuenum, aut castrorum, aut hedorum, faciunt decoctionem istarum carniū, usq; ad relaxationem ipsarum, & intromittunt infantem in tale balneum: deinde faciunt unctionem ex oleis iam dictis. hoc tamen experientia scio, quod quàmplures infantes uiderim tetanatos, ut non possint flecti ad partem domesticam, neq; syluestrem, qui cum sola unctione facta spondylibus colli, ex oleo liliorum alborum, aut humida hissopo releuati sunt, & curati fauente domino à tali contractione. De rebus autem maxime expertis, maxime & stante spasmo humido, ex theriaca magna seu andromachi.

Appendix

Appendix in Tertium Caput.

DE eo morbo nunc agitur, qui proprie morbus est cerebri, hoc est sedem habet in eo, & dicitur *σπασμός*, Latinis uero conuulsio est: & fit, ubi sine electione musculi & nerui trahuntur, ueniuntq; in eam dispositionem, quam etiam in motibus factis secundum adpetitum, & uoluntatem, ratione motus musculorum, qui est uoluntarius assumpserunt: eius species sunt tres, *τέτανος* tendens rectam & im- Species varia spasm,
mobilem ceruicem, *ἐμπροσθότονος* ubi mentum pe-
ctori appropinquatur, & contrahitur sic, ut non possit auferri, *οπισθότονος* adnectēs caput scapulis quominus nō amoueri possit. Præterea ex autoritate Hippocratis, aliquando ex plenitudine aliquando ex inanitione fit, quod primò erat dicendum, neglectis cæteris partitionibus inutilibus, de spasmō scilicet puero-
rum, & senum, deq; eo qui antecedit febrem, & eo qui subsequitur, alij quintam addunt partitionem, quæ est eadem cum secunda: Nam spasmus qui accedit post longas potiones, & uiolenta pharmaca, inanitionem indicant: contra uerò repletionem, sed his iam iactis quæ gratia artis dicta sunt, infantū spasmō curando nos accingamus, uniuersale documentum accipientes, infantes scilicet tetano sæpius corripi, sed eo diligentia medici sæpius curantur. Quod si ab inanitione, & exsiccatione (quæ recipitur à longa febre) quæ uia est ad ecticam, nam teste Galeno, longa ægritudo in æqualem intemperiem mutatur. Et tunc

Nulla regu-
la gñalis que
exceptionē
non habeat,

Theriaca in
fantinō ex-
hibenda,

oleum, & operam in pluribus medicum perdere affir-
mamus. dico in pluribus, quando non sit dare regulam
quantumvis generalem, quæ exceptiones non habeat,
præterquam ista: maioribus nostris pares esse nō pos-
sumus. Sic igitur curato, ad nauseam, aut propter la-
ctis corruptionē, aut abundantiam quæ ægritudinis cau-
sa est, infan- tē duc, & cū aqua buglosi dissolue pulue-
rē diamoschi, & diapliris, aut aromatici rosati & p.
& dato infanti. Nutrix theriaca utatur, neq; con-
sulo quòd eam infanti exhibeas, propter nocumentū,
& theriaces vires, quas imbecillus, nedum sanus ferre
potest, & lege Aetiū Galeni integrū paraphrastē, suis
digressionibus & disputationibus relictis, qui maiori
luce, & potioribus uerbis, omnia ex Galeno transcri-
psit, de usu etiā theriaces, probatione, compositione,
& electione. Perungatur etiam infans aut oleo irino,
aut lilij, aut alkiri, id est, uulgo keri, & est uiolæ spe-
cies, quæ est lutea, Latini uiolam romanam dicunt, no-
ctu plus redolentem, quàm diu, prodest etiam deco-
ctum uerbaci, uulgo tapsi barbati. Postea uerò addere
oleum rosatum, & amygdalinum. Sed ad infantium
uigilias accedamus.

De

De instantia uigiliarum,
CAPVT IIII.

Accidunt etiam pueris instantiæ uigiliarum, propter quas accidunt pueris insomnitates & clamores perturbantes, & nutrices, & omnes domesticos, cui accidenti & si uaria nominentur ab autoribus, semper à leuioribus inchoanda est curatio: cùm omnia prouocantia somnum, narcotica sint, & quodammodo stupefacientia. A leuioribus ergo fiat unctio fronti, & naribus, ex oleo uiolato: Secūdo ex uiolato oleo, & anethino permixto cum lacte mulieris ipsum lactātis, & modico ceræ: Tertio adde unctiōi supradictæ parū opij, aut succi iusquiami, aut mandragoræ: Quarto facerē unctiōē ex unguento populeo, leui tamen unctiōe, & in parua quantitate. Et quāuis secundū sententiā autorum nostrorū, debeamus magis procedere per extrinsecus applicata, tamen contingit aliquando intrinsecis aliquid administrare, ut infans cibum sumat, accipiat panatellam, cum emulsione seminis papaueris albi, quamuis etiam Rasis papauer

nigrum, quod minime laudo uel eius euulsionē administret. uulgares autem nostri administrant infantibus parum medicamenti illius, quod dicitur requies, descriptione Nicolai. Quæ si sit laudata ab eo, non tamē nisi urgēte necessitate est ministrāda.

Appendix in uigiliam puerorum.

Stomachus
velut terra
plantis no-
bis datus.

EXtra ægritudinem uigilantes nimium infantes, aut à fame ex stomachi inanitione, quem natura, uelut terrā plantis, creauit, & dicitur promptuariū, deditq; indigentia sensum, cuius impetu, animalia ad cibum, ad potum concitata sunt, & uocatur eiusmodi expletionis, desyderium, adpetitus. Quare cibus angoris est remedium, ab eo ergo angore fit uigilans infans, ab excrementis etiam, & lotio exurente, quare linteis mundis opus est, & exquisita munditia, ut si ab ægritudine, aut scabie, aut dolore quodam interno non dormiat, ægritudinem, cuius est accidens uigilia, aut cui accidit uigilia, sua methodo curato, non omittens insomnia, quibus infantes noctu affliguntur. Quare statim à cibo infantem cubitum ne reponas, ali quantulumq; mellis depurati præbe lingendum, quo facilius concoquat, iubetoq; ut meliori lacte nutriat mulier, à qua etiam fit uigilia infantis, cætera lege.

Caput

De ægritudinibus oculorum infantium,

CAPVT V.

Accidunt infantibus ægritudines oculorū uariæ & diuersæ, uidelicet ophthalmia, tumefactio oculorum, strabositas, quæ duæ ægritudines primæ maxime accidunt oculis, propter frigiditatem, aut propter corruptionem lactis. Strabositas autē, aut contrahitur à principijs natiuitatis, aut propter malum regimē situationis infantis, in aspectu luminis, aut modo iacendi. Si igitur accidat tumefactio oculorum, & sit rubor in facie, & fronte color rubeus, tunc hoc medicamen confert. *Rx.* succi menthæ, foliorū rosarum añ. 3. j. croci, myrrhæ añ. 3. j. p. puluerisentur, & conficiantur cum lacte mulieris, & subponatur oculis extrinsecus, & fronti, quotidie renouando donec aperiantur oculi. Si autem in oculis non fuerit rubedo, nec calor in facie aut in fronte, *Rx.* myrrham, crocum, aloem, & folia rosarum, & confice cum bono uino, expertum maxime ad hoc, mittere in nares infantium parum ambræ, distemperatum

d

cum lacte mulieris. Si autem infantibus pruritus, aut scabies cum sola emulsione lactis nutricis, summa est cura. Si autem patiantur strabositatem, seu oculorū tortuositatem, maximè situandi sunt super latera opposita, ut exempli gratia, si oculi sunt eleuati, & contorti uersus angulū, seu lachrymale sinistrum, situandi sunt, ut iaceant super latus dextrum, & lumē situandum est in latere dextro, ut ex intuitu illius luminis dirigātur oculi. Opposito autem modo, Si oculi sint contorti uersus lachrymale dextrum, uel uersus partem dextram, tunc opposito modo situandus est puer, & lumen eius. Si autē oculi sint strabi, opposito modo, quia unus ad dextram, alter ad sinistram, tunc situandus est infans corpore resupino, & accipere speculum calibeatum sphaericae figurae, aut picturas pulcherri-
mas, aut aliquod delectabile inspiciat infans, ut ex conuenienti intuitu, & delectatione figuras, aut species repraesentatas intueatur, unde oculi dirigūtur, ex rectitudine oculi intuitus. Et sic propter continuā considerationē firmantur oculi, in dispositione, seu situ suo naturali.

Appen

Appendix in caput quintum de Oculis.

Nunc se offert oculorum morbus, quem non methodice, nec artificiose curamus, nisi caput cures: at caput non curatur, nisi corpus cures: est in argumento igitur, nos primo debere corpus curare. Set in infante, & tenello uix quæ sunt artis obseruamus, cuius uires sunt imbecillæ, nec uim pharmaci ferre potest sine noxa, sed ubi interna ueniunt purganda, aut alteranda, hoc facito in corpore nutricis, à qua totum requiritur nutrimentum. Neq; ignoramus duas causas communes uniuersalium morborum, aërem, & uictum, quare aëre nunc relicto accipiamus uictū infantium, qui est lac, quo aut uiuit sanus, aut æger. Quare habeto corpus nutricis ob oculos, à qua iudicationē accipe. sed ad oculos laesos bona pace, & uenia quadam redeamus, quos sic curato. Accipe lycion aut Indicum, aut Pataricū ab urbe Patara Lyciæ, ubi Apollo respōsa dabat, uerum Indicum præstat, quod desyderamus. Quare seplagiarijs consulerem, quod fieret ex Rhamno potius, quàm ex caprifolio, aut buxa spina, quæ est Indica qua caremus: nam antiqui ex radicibus Rhamni plerunq; præparabant, deficiente Lycio Indico. Lycion ergo plurimo lacte dilutum instillato, tenerisq; linteis obliga, exin oculos ipsos aqua ex decocto chamomillæ, basiliconis, & rosarum rubentium ablue. Ad albugines uerò oculorum (quas leucomata uocant) quæq; ab ciulatu, aut humore fri-

Oculos non curabis, nisi caput cures: nec caput, nisi si corpus curetur,

Dux causæ uniuersales omnium morborū contra Hippocratē libro de flatibus, si eius libri sit author. Lactē, hære ditare reliqua, aut uiuit sanus, aut æger infans. De lycio lege quid sentiat,

Chamæmelon latine dicitur,

gido cerebri, aut ab aëre humido & frigido fiunt, solani igitur nigri succum illinito, aut anagallidos siccū defecatum inijcito. Hæc sunt quæ de oculis potuimus adferre, quantum uerò ad oculos strabos attinet, nihil ne eadem cum autore referamus, & ne iam actum agamus.

De ægritudinibus aurium
internis,
CAPVT VI.

Accidunt pueris pustullæ nonnullæ intra aures, emittentes saniem, & aquositatem, quibus inest pruritus maximus, quo infestatur pueri. Et nutrix propter clamores ex dolore, & si multa dicantur ab autoribus, pauca tamē experta enarrabimus. Primū est, accipe cotū antiquū, id est, nuper carminatū, & impone in aures in modū tentæ, & mūdifica saniem ab ulcere egredientē, & iterato tentam aliam mundam immittas. Secundum est ut intromittas tētam inunctam oleo communi, aut aqua mellis: & si contingat infantem liberari, replicetur tenta, usque ad perfectam sanationem. Quod si sanies adhuc emanauerit tunc tenta iam dicta

dicta inuncta aqua mellis, & puluere ireos, aut myrrhæ, aut aloes intromittantur usq; ad sanationem completam. Aliud ad idem similiter ualet, accipe alumen, & dissolue in uino, & intinge lycion, & intromittas. Accipe etiã nitrũ, & tere cũ aqua, & aceto, & intromitte. Quod si contingit infantem istis non liberari, tunc scias fistulam esse factam intrinsecus, & infantem non liberari, nisi ex ætatum permutatione.

Appendix.

Auris sensorium auditus est, quæ morbis etiã in infantibus sit obnoxia, aut enim surditatem patitur, aut ulcera, aut dolores, aut sonum, & tinitum. A quibus omnibus medicus infantem liberabit, qui uolente hoc Aesculapio, omni morbo unum, & alterum debet habere pharmacum, ut medeatur in laudẽ, atq; admirationem artis diuinæ, de inflammatione aurium, & earum humiditate, accipe album oui, cũ lacte mulieris, & instillato, aut lumbricos terræ cum oleo rosaceo. Si uerò fuerit humiditas fluens, utere tutò, & quàm frequentissime aqua mellis. Rursum si dolor aurium ex flatu, ac uentositate, & tumore proueniat, origanum cum lauri folijs, salvia, & anetho per decoctum, cuius uapor per canalem inijciatur: aut myrrhã cum oleo oliuo coctum, in aures lepide instillato. hætenus de auribus.

Medicus munus sit re-
medijs.

Ars medica
ars diuina.

De apostematibus auriū externis,

CAPVT VI.

Accidunt pueris pustulæ post aures diuersorum colorum, uidelicet albæ, citrinæ, nigræ, & rubeæ. Nigræ autem mortales quodāmodo sunt, quāuis remedia sint eis tribuenda: citrinæ aut sunt minoris maliciæ: albæ uerò salubres unā cum rubeis quæ nullatenus possunt curari, ubi infans per os nihil sumat. Set magis regimen adhibendū est nutrici. Hoc Rasis in tractatu suo de infantium morbis testatur. Isaac de ægreditudinibus puerorum idem testatur. Et princeps Auicenna tertia primi, de regimine infantium. Remedia eorum adhibenda sunt extrinsecus, & stantibus pustulis citrinis, sic medeamur, nutriatur nutrix oleribus frigidis, sicut sunt endiuiā, scariola, lactuca, & cucurbita secundum Auicennam. Set si sint albi coloris pustulæ, tunc nutriatur sceniculo, origano, id est, horū olerum decoctione, cū carne castrati, aut uituli, aut pullorum. Si pustullæ uerò sint nigræ, quāuis mortiferæ, ut testatur autores, adhibendū esset magis regimen iuuenum, quā infantū, nutrienda est nutrix

trix cibis factis cum decocto buglossæ, lupulorum
 & carnibus iam dictis: medicandaq; est, medicinis
 corrigētibus prauam qualitātē, sanguinē adurentē.
 Et sunt syrupi de epithimo, de fumoterræ, de ace-
 tosite citri, cum aquis conuenientibus, puta aqua
 buglossæ, lupulorū, & capillorum. Deinde eua-
 cuāda est cum appropriatis, sicut est electuariū de
 epithimo, diasenæ solutiū, & non solutiū, pilu-
 læ de fumoterræ, & Indæ. Et quāuis secūdū sentē-
 tiam Rasis, tractatu suprascripto, competāt hieræ
 magnæ, tamen abhorribiles sunt tēporibus hodie-
 nis, ideo illas relinqū. Quòd si contingat pustu-
 las illas eminētiam facere magnam, sicut contingit
 aliquando apostemata magna retro aures oriri, aut
 intra aures, tunc fiat unctio cum oleo liliorum, aut
 cum oleo camomillæ, & adipe gallinæ, & anatis
 recentis, aut parū butyri, & cum unctiōe quæ ap-
 pellatur anodina, id est, confortatiua. quòd si con-
 tingat ab his apostema non dissolui, accipe empla-
 strum factum ex decocto radicū maluauci, cum
 axungia porcina recente, & maturetur, tunc phle-
 botomo, aut ruptorio aperiatur: deinde chirurgi-
 cus se exerceat in consolidando, & mundificando.

Appendix.

Flunt præterea abscessus retro aures, aut circiter, quare aliam habent indicationem, quam non habent interna. Internis igitur utcumque pro modo rei curatis, externa curemus oportet, quæ sic curato. Si apostema sit frigidum, quippe tumores præter naturam à primis (ut bene docuit Galenus) qualitatibus, & compositis fiunt abscessus, Græce ἀπόσσωες dicuntur. Et scito omnem inflammationem quatuor habere notas, ruborem, tumorem, calorem, & dolorem. Set ad fluxus pituitosi humoris (qui Græcis οἰδίματα sunt) quos sic curato. R. olei camomillæ, de lilio, & benedicti, id est, philosophorum uulgo, añ. ℥. ʒ. ʒ. sanguinis porci antiqui, ℥. j. stercoris caprini prius in uino cocti. ℥. ij. misce & calidum appone: ad idem, ster cus ouile cum uino coctum melle addito, ualet etiam in resolutione adeps anseris, & gallinæ, adeps etiam uaccinus, non salitus, cum oleo de lilio, & melle, quod si ad perfectam maturationem tendas, utere his, farina lini, aut orobi, cum senetione. Quod si calida fuerint, utere temperatis, qualia sunt uitellus oui, butyrum, radix althææ cocta, & elixa, axungia porci, & carica, oleum oliuarum. Et his omnibus curantur fluxiones, & collectiones aurium. Quare ad oris ulcera me conféro.

Quæ tempe
rata sunt, id
est, parū ex
crementosa,

De pu

De Pustulis siue alcola oris,

CAPVT VIII.

Accidunt & pueris pustullæ ori interno, & alcola linguæ & palato diuersorum colorū, quia quædam cinericiæ, quædam albæ, aliæ rubeæ, aliæ citrinæ, & aliæ nigræ, quarum quædam sunt salubres, sicut omnes, exceptis nigris, quæ aliquantulum participant naturam cancri, ideo curam nigrarū relinquemus, quia hoc magis pertinet ad chirurgicum, quàm physicum. Si autem sunt citrinæ, aut rubeæ cum percepta calefactione digito intermisso, tunc nutrienda est nutrix, & alēda frigidis oleis, sicut endiuia, portulaca, scariola, cichorea lactuca, & huiusmodi, ut lac eius sit causa extinctionis calefactionis, & acuitatis cholæræ, & sanguinis. Si autem pustullæ albæ fuerint, nutrienda magis est habentibus uim alterare sanguinem, & lac, sicut fit decoctione calamēti, borraginis, fœniculi, & similium habentiū uim remouere maliciam sanguinis. Palatum autē pueri, ubi pustullæ erunt citrinæ seu rubeæ ungendum est cum aqua decoctionis balaustiarum, corticum granatorum, cupularū glan

dium, aut cum succo portulacæ, aut plantaginis, scariolæ, semperuiuæ, aut succo solatri. Sed de rebus maxime expertis ut testatur Rases, Auicenna, & Isaac in locis proprijs, est diamorum, aut succus mori & rob nucum, & hoc expertus sum non solū in alcola, aut pustulis, in corrosione gingiuarum, & linguæ infantium.

Appendix.

Alcola Arabica est dictio, & Latine interpretatur pustula, seu oris uesicæ, & præcipue infantium, & sunt uesicæ linguæ, quas etiam curare conueniet. Sed quia uariæ & multicolores adparent, à uarijs humoribus, ideo non una erit curandi ratio, quippe quæ nigræ sunt, deteriores & mortiferæ. Neq; est tantū opus medico, sed & chirurgo, qui habeat aut urere, uel incidere, aut soluta iungere, aut superflua resecare, quod ultimū emplastris, & linimentis, aut ferro, in apertione abscessuū fit. Salubriores igitur, & quæ insperatæ non sunt, neq; deploratæ, quandoquidem medicum boni nominis decet, ægritudines deploratas euitare. Sic curato igitur, nunquā hic neglecta nutrice, cuius cibus corrigatur, & quantitate, & qualitate, pro modo ulcerum. Quare uiolas cōtritas accipe, aut solas, aut simul cum rosis, & pustulis adpone, aut etiā rop, id est, succus ex moris immaturis inspissatis ad ignē, aut nucum, & dicitur ab officinis dianucum, & linguam

linguam inunge. Amylon etiam, ubi pustulae humidae nimium fuerint, cum cortice thuris, & galle, & totum aqua rosarum macerato, & linguae infantis imposito. Succus etiam granatorum, aut cothoneorum, & malorum, seu pomorum maceanorum, quae dulcia non sunt, valent pro ablutione oris, addito saccharo candido. & haec de vicijs oris, & linguae.

De dolore gingivarum infantium, CAPVT IX.

Accidit pueris tempore emissionis dentium, dolores gingivarum intensi, & quo maiores erunt dolores, eo dentes erunt firmiores. Si autem accidit tempus emissionis in uere, uelociter oriuntur, propter caliditatem superuenientem aeris: Si autem in aestate, tardius oriuntur, propter frigiditatem autumnii proximi: in hyeme autem adhuc tardius, propter temporis frigiditatem: in autumno uero, si accidat, deterius fit, propter eius siccitatem, & frigiditatem. Succurrendum est autem tumoribus apparentibus gingivarum, fricatione manuum: qua tunc banositates,

Vere dentes
velociter
oriuntur.

Et humores emittunt. Et cum lactent, stringunt papillas māmillarū: Et cum intromittitur digitus, stringunt forti stricture. Succurrendum est igitur eis, Et accipe candelam ceream uirgineam, nouiter factam, Et præbe infanti ut mastice eam, quia propter teneritatem eius, Et ceræ unctuositatem, causatur aliqua dilatio gingiuarū: fac etiā unctio nem ex oleo lini, aut muscilaginis eiusdē, aut ex semine althææ, aut stante multa caliditate gingiuarū, ex muscilagine seminis cytoneorum. A proprietate autem laudatur pinguedo anatis, butyrū recēs non salitum: uerū ultima laudatione laudatur cerebrū leporis, Et lac canis lactantis. Vltimū autem remediū est, gingiuas leui scalpellatione scalpere. Nonnulli autem autores recipiūt, ut toto tempore, quo durat dolor gingiuarum, fiat decoctio camomillæ, qua fiat lotio capitibus, Et si dolor augmentatus fuerit, accipiat butyrum uaccinum, uel medullam cruris eius, Et ponatur super gingiuas, Et cum apparuerint capita dentium, ponatur super caput pueri, Et collum lanamūda, Et sic permittatur, quoniam hæc est cura solennis, Et probata.

Appen

Appendix.

Hic de dolore gingiuarum agitur, quando scilicet infans dentire incipit, quod circa sextum mensem frequenter fit: & suboriuntur tunc inflammationes, non tantum gingiuarum, & amygdalarum, sed & ceruicis, à dolore pungente, & stimulante, ueluti à paxillo quodam gingiuas separante, molli igitur lana, & pura ceruicē & maxillas, totius colli ambitū, & occipitiū oleo dulci, & calido fouere oportet, inq; audiēdi meatus calidum oleum instillare confert: mel etiam moderate decoctum, illiniendae gingiuae suapte natura prodest, aut cum terebinthina: ab alto etiā infundito aquā capiti calidā ex decocto camomillae, & anethi, & ita dentium eductio comparabitur expedita. Caueq; ne quid durum, & solidum mādendum praebeas, & nutrici aquae potus imperetur, cibisq; qui minime mordax sit, & sorbitiones exhibeantur, aut ex tritico fracto, aut ordeo, cū luteo oui, & lacte caprimo. Omitto, quae magis sunt superstitiosa, quā quae ut quadam naturali infantum dentibus remedio sunt, cuius generis sunt, syluestris cucurbitae radix, id est colocynthidos, aut rubi radix, ex auro, & argēto appēsa, uirēs etiā iaspis, quē ego omnino nō reijcio, ppter Gal. autoritatē, & est utilis appēsus, pro amuleto, cuius rei Aetius multū ex perimētū fecit: est aut amuletū, antidotus potētissima, & ualētissimū remediū, aduersus inuidum & ueneficā haecenus etiā ex antiq; haec adducta, quae citra liuorē legātur, & haec de doloribus, & humoribus gingiuarū.

Frequenter
sexto mense
incipiūt den-
tire.

Ratio victus
nutricis.

Virēs Iaspis
appensus.

De amuleto
vide ætium.
Descriptio
amuleti.

De scissuris labiorum, CAPVT X.

Accidunt & pueris scissuræ labio-
rum, quæ causantur in eis, aut pro-
pter acuitatem lactis, aut propter
duritiem mammillarum, aut lactis
corruptionem, quod si fiat ab acuitate lactis, tunc
regenda est nutrix frigidis oleribus iam nominatis.
Quod si à corruptione lactis, rectificandum est
lac, ut prius dictum est. Si uerò à duritie mamma-
rum, mollificandæ sunt extremitates mammillarū
mulierum. Labia igitur infantium liniantur ex aqua
rosacea permixta cū oleo, aut pinguedine gallinæ,
& accipe lanam bene carminatā, & pone cum suc-
co plantaginis, seu lanciolæ cū butyro, aut axungia
gallinæ, & labijs unctionem fac. De rebus autem
maxime expertis est accipere aquam rosarum, &
farinā amidi, & unctionem fac. de rebus autē ex-
pertis, non solum ad scissuras labiorum, sed extre-
mitatum mammillarum, & manuum, & pedum, uir-
gæ, ani, & matricis, R̄. ceræ citrinæ, adipis anatis,
hyssopi humidæ, olei rosati ana partem unam : dra-
gaganti

gaganti, anuli, muscilaginis cytoniorum ana partem ꝑ. gallarum, cineris pilorum caudæ equi, sulphuris, plumbi usti ana partem unam & ꝑ. terantur terenda, & misceantur, fiat unguentum pro labijs, superspergatur puluis sequens. R̄. mastiches, gallarum, cineris caudæ equi, plumbi usti, corticū granatorū, cerusæ, dragaganti, corticū thuris, ana partes æquales, infundātur omnia per diem & noctem in uino pontico, & ad solē desiccato, & fiat puluis subtilissimus. ad idē R̄. litargirij, myrrhæ, dragaganti ana puluerisentur subtiliter, & cū cera, oleo, & melle fiat unguentum. Sed prius madefiāt labia infantis propria salina, deinde petia inuncta & satiata hoc unguēto, labijs appone noctu: mane autē aqua tepida labia lauato. ad idē unguentū R̄. cerusæ. ʒ. i. ceræ. ʒ. iij. litargirij, cachiniæ, argenti, mastice ana. ʒ. ꝑ. olei rosarum quātum sufficit, fiat unguentū. aliud ad idem: R̄. ciperi, aluminis, gallæ, myrrhæ, arcenici, plumbi usti singulorum ana, cum modico oleo rosaceo, fiat unguentum. maxime ualet, quotiescunq; adest nigredo scissurarum labiorum.

Appendix.

Frequentia
basia, & mul-
torum homi-
num fissuras
excitant.

Vnguentum
ex pomis
vulgò poma-
ta dicitur.

S Cissuræ labiorum, quas alij fissuras uocant, fiunt duritie nonnunquam papillarum, aut à uento, aut à lacte, aut à contagio quodam contrahitur in infante, basijs etiam multarum gentium: quibus sic succurrito, lana carminarijs purgata, & uelut pectine tracta, & succo plantaginis, cum butyro, & axungia gallinæ calide labia infantis inunge, linimentum quod fit ex pomis, ex axungia suilla, cum aqua rosacea quam uulgo pomatam dicunt plurimū consert, exsiccat etiam succus glycyrrhisæ, parum in ore retentus, & mansus, quo labia infantis illineas. Cibis etiam aliquid ex malis acerbis miscere oportebit, pirisq; ac mēspilis, aliquādo lactucæ, aut intubi, ac portulacæ cibo admiscendum est: quod si infans cibum capere non possit, nutricem eius huiusmodi uictu curare oportet: necnon ora infantium cōuenientibus pharmacis illinire, quæ sunt remedia moderata. Et sunt hæc omphacium in uino dissolutū, aut mulso, Rhus cullinarius, flos rosarū, ipsæq; rosæ siccæ cum mulso, aut melle rosaceo, farina erui cū melle, galla etiam trita cum melle: aut accipe rhoen rubrum cum melle decoctum, decoctum etiam oleæ foliorum iuuat collutione. R. iuglandes ueteres integras unā cum cortice exustas, contere, deinde piperis grana xij. adijce thuris grana mediocria tria, hæc cū melle sufficienti mixta, illinito, & miraberis. Quare ad gutturis apostemata me consero.

De

De apostematibus gutturis, CAPVT XI.

Accidunt etiam pueris apostemata circa partes gutturis, quæ sunt duarum amygdalarum apostemata, & uocantur uulgariter gaiones, quæ apostemata causantur, aut propter frigiditatem aëris comprimētis substantiā cerebri, aut propter nimiam caliditatē, aut propter nimiam plenitudinē infantium ē superflua lactatione. Cura autē ipsorū est cum diligentia habenda, quòd fari nesciant, & nutrix, aut alius discernat utrū febrē patiat, aut non: & an patiat difficultatem deglutiendi. Et cum incipiat dormire, an uideatur quasi suffocari, & tunc debet intromittere digitum in guttur, & leui tactu quærere à lateribus gutturis, ubi cognoscat adesse, an non apostema. Quòd si reperiatur digito indice, eleuare debet apostema ab extremitate inferiori gutturis, subleuando ipsum leuiter, prius ex una parte, deinde ex alia: & exinde ungere debet guttur, cū diamorum, aut rob nucum, aut cum syrupo myrtino. extrinsecus autē facienda est unctio, oleo liliorum cum pinguedine gallinæ, aut

e

anatis, apponēdo extrinsecus lanam succidam, aut linum, aut stupam carminatam, aut accipe linum, uel stupam, & infundas in urinam pueri, & extrinsecus gulæ appone. De rebus autem maximè expertis, est cassia fistula nouiter extracta à canna, & pista ipsam ultima contritione, & gutturi appone in formam emplastri. Secundum autem sententiam Mesue de cura squinantiae, attrahendæ sunt aures sursum, aut pili qui sunt in uertice capitis attrahendi. Sed hoc magis competit scientibus fari, quàm infantibus.

Appendix.

Adenes fortiter attrahunt, debilitat verò expellunt,

Succini gestatio, p. deff: vide etiā Galenū de collo appensis,

Sunt adenes in gutture & glandula, spongijs ipsis similes, debiles ad expellendum, ad attrahendum uerò promptæ. Quare à cerebri superfluitatibus, & pectoris quibus proximæ sunt, sepißime inflantur, & intumescunt: adeo, ut infantes, & adultos graui morbo infestent. Hunc etiam morbum tonsillas appellant. Quare electri seu succini gestatio, non tam ornat, quàm defendit à uitijß faucium, quibus sic succurrito, lana scilicet succida, cū oleis camomillæ, & de lilio, amygdalarum dulciū, & axungia aut gallinæ, aut anatis, ista omnia prosunt. Quare ad tußim infantium me conféro, quibus frequens est.

De tußi

De tussi & reumatismo,
CAPVT XII.

Tussis accidit infantibus una cum reumate, aut à frigiditate linguæ, sic ut uix claudere possint epiglottim aliquando ex frigiditate pectoris, aliquando uerò propter materiã descendentẽ à capite. Si accidat ex frigiditate linguæ tussis, tunc comprehendimus, quòd uix possint deglutire, nec emittunt bauositates, & tunc curandi sunt cū administratione amygdalarum dulcium pistatarum, quæ caricis pinguibus misceãtur, & aqua fœniculi, & administretur manè & serò si deglutire possint. Si autem non, sola unctiõne facta digito, aut penna ipsi gutturi, appone lac amygdalarũ dulciũ aut succum liquiriciæ, cum farina amidi, & lacte amygdalarũ. Quòd si adsit tussis, & asperitas gutturis, tunc cum muscilagine cytoneorum, & penidijs, cum oleo amygdalarum dulcium: & hoc ubi non aderit febris: quòd si adsit, accipe succum mali granati dulcis, misceas penidijs, & succo liquiriciæ. Si autem tussis à catarrho fiat, quod cognoscimus, ubi infantes emittunt bauositates, cum mul

titudine phlegmatis circa os. Tūc conuenient hæc medicamina. R̄. Seminis papaueris albi, draganti añ. 3. ꝑ. cucumeris 3. j. & confice cū aqua, in qua sint cocti sebesten, & administra. Itē aliud ad tuſſim. R̄. Paſſulas enucleatas, & fac bullire in uaſe ferreo, ne indurentur, & poſtea remoue ab igne, piſta, & miſce penidijs eiſdem quantitatis, da puero manè & ſerò ad medium nucis. Ad idem propter tuſſim frigidā. R̄. myrrham, & miſce cum melle & oleo amygdalarum, & propina non exiſtente plenitudine pectoris. Quòd ſi adſit plenitudo, accipe dragagantum, galbanum, & mitte cum uitello oui. & ſi in hoc multa laudata ſint ab autoribus, ſicut quæ iam dicta ſunt, de rebus maxime conueniētibus noſtris temporibus, hæc ſunt: ſi infans paruæ ætatis, duorum, aut trium ſcilicet mēſium, imò uſque ad tres annos, & cauſetur tuſſis per uiam defluxus, facias pectori unctiōnem, à leuioribus inchoando. Accipe butyrum non ſalitū, & caules torrefactos ſuper cineribus, & unge caules dicto butyro: & tunc applica unum folium caulis pectori, aliud dorſo correſpondenti oppoſito pectoris, aut fac unctiōnem ex oleo ſiſamino, aut
dulcium.

dulcium amygdalarum, cū pinguedine gallinæ, & butyro recenti, adde oleum uiolatū, & parū croci cum cera: unge etiam ex eo unguento, quod dicitur hisopus hūida, aut fac unctiōē ex seminis althææ muscilagine, aut lini. Si adsit febris, ungatur oleo uiolato, & amygdalino cū aliquātulo ceræ. Quòd si tuſſis fiat à reūmate, & non remoueatur, tūc commissuræ capitis asperge parum pulueris rosarū, & sandaracæ: confert etiam pilulam dare de storace, quòd si capere non possit infans, etiam si sit similis grano milij, aut orobi, aut lenticulæ: confert tunc medicamē hoc, uidelicet multo tēpore lactationis. R. gūmi arabici, seminis cytoniorū, liquiritiæ, penidiarum, & cum lacte misceantur, infanti administrato. Quòd si contingat pueros esse adultos, triū aut septem annorū, & tuſſim patiātur à catarrho, & striccturam pectoris: tunc conuenit syrupus de liquiritia, non stante uerò febre, cum syrupo de prassio, & aqua farfaræ, capillorum ueneris. At stante febre, cum syrupo uiolato. Et fiant unctiōnes pectori præscriptæ conueniunt pilulæ, ut sunt de iera, de agarico usque ad quinque numero, contingit aliquando tuſſim fieri à nariū stricctura, quia humor, qui debet secūdum naturam emitti per na-

res transmittitur ad guttur, & tracheam arteriam. Competit tunc unctio facta ex butyro solo, in radice naris superiori, inter duos oculos, & naribus penna imponere, aut coto oleum amygdalarū dulcium, aut sisaminum, & si pueri possent attrahere per nares decoctum ordeī cū saccaro candico, aut aqua ordeī, cum modico aquae maioranae, aut succi bliti: conueniet etiā medicamen diuertens materiā à partibus posterioribus ad anteriores, fricationesq; spatularum suaves, & leues, quae non fiant, nisi praemissa purgatione, aut per os, aut clystere communi, aut suppositorio ex melle.

Appendix.

AD tuſſim accipe pinearū moderate torrefactarum, ʒ. iiij. mellis deſpumati. ʒ. ix. confice & lambendū præbeto, adde tragachantæ. ʒ. iiij. ſeminis cucumeris ſimili modo torrefacti. ʒ. j. & utere. Item accipe tragachantam in uino dulciſſimo madefactam, pineas aſſas numero triginta, amygdala ſcorticata, xxx. ſeminis lini aſſi, ʒ. ij. ſucci liquiritiæ. ʒ. ij. mellis quod ſufficit, dato ad lambendum, bene facit cuminum cum melle, & ſaccaro candido: oleum etiam recenter expreſſum amygdalarum dulcium, & tepide dato, manè & ſerò unum cochlear. Quare ad uomitum me transfero.

De uo

De uomitu,
CAPVT XIII.

Omitu autem infantes infestantur,
aut à multitudine lactis, quam di-
gerere non possunt, aut propter
aquositate[m] eius, aut corruptione[m]
eius, stante maxima debilitate stomachi, aut pro-
pter uermes, aut aëris frigiditatem, aut frigiditatem
& caliditatem nutricis, quare cura summa adhi-
benda est, in cognitione causarum uomitus infantis,
quã ex ipsius relatione habere minime possumus:
ergo inquiras à matre, uel nutrice, utrum assumat
magnam quantitatem lactis, & sugendo ubera incur-
rat singultum, aut lac dicatur multum aquosum, aut
grossum uiscosum. Quod cognoscimus per signa
superius posita, de dispositione lactis nutricis.
Corruptionem autem eius comprehendimus ex fœ-
tore uomitus acetositatem ex odore lactis emissi:
frigiditatem autem cognoscimus, aut nutricis,
aut infantis, quia egestionem quæ emittitur in pan-
nis lineis, si sint uirides, aut liuidæ, iudicamus hoc
fieri à frigiditate aut nutricis, aut infantis. Si
autem color egestionum est citrinus, aut niger cum

Causarum co-
gnitio à rela-
tione infantis
minime ha-
beri potest,
sed à matre
postules.

transluentia, iudicamus hæc à caliditate lactis, aut inflammatione infantis fieri. Quòd si uomitus ipse fuerit propter multitudinẽ lactis, tunc eam prohibeas: quòd si sentiatur odor acetosus, humore albo commixto lacti, secundum Auice. qui dubie loquitur, tria grana ordeï, & administra infanti, sic curabitur. Secundum uerò modũ communem practicatorum, fit unctio stomacho infantum, ubi sit debilis, cum oleo de spica, & cytoniorum, probatum est, non solum infantibus, sed etiam pueris septem annorum, & ultra. Contra uomitũ uermium, fac quod sequitur. R̃x. Olei de absynthio, de mētha, masticinĩ, & cytoniorum, añ. ʒ. ij. Specierum absynthij, menthæ, rosarum añ, ʒ. ʒ. aloes grana duo, aceti parum ceræ quantum sufficit, fiat unguentum molle, imò & infantes patientes prostrationem adpetitus, facta unctiõne ante lactationem manè, & serò, sugunt lac cum adpetitu: & si possint infantes deglutire ex Auice. sententia decimatertia tertij, de cura uomitus, & decima sexta tertij, de cura cholericæ passiõis, administra parum syrupi de mentha, cum uino granatorum. Et succurrit mirabiliter infantibus, & adultis: hoc tamen

tamen saluo, quod nullatenus uomitus est constrin-
gendus, nisi perducatur ad debilitatem, seu lassitudi-
nem, quia sæpißime uomitus uomitum curat, testan-
te Auicēna, xvj. tertij, de cura cholericæ passionis.
competunt etiam hæc remedia secundum Rasem,
ubi causa sit frigida. R. olibā septimā partē drach.
rutæ siccæ tertiam partem, puluerisa & misce cū
syrupo rosato, & da puero. Accipiat nutrix parū ci-
mini, parum sumach, & ponat in os pueri, aut acci-
pe, quod sæpe expertum est secundum Rasis senten-
tiam. Recipe ligni aloes, masticeis, ana ʒ. ʒ. galangæ
septimā partē drach. & fiat puluis, qui cum syrupo
rosato conficiatur, & da puero ante sumptionē la-
ctis, deinde ponas super stomachū hoc emplastrū.
R. masticeis, aloes, acaciæ, gallæ, olibā, panis usti
ana, & confice cum oleo rosato, & stomacho ap-
pone, & est expertum ad uomitum, & saliuam pue-
rorum. Si autem in uomitu fuerit odor acutus, &
res quæ euomuntur, appareant acutæ, & citrinæ,
tunc administra infanti rob agrestæ, aut succum,
uel minam cytoniorum, aut syrupum de berberis,
aut ribes, aut rosatum, & si sint adulti infantes, con-
ueniunt isti trocisci. R. rosarum, spodij, ana. ʒ. iiij.

Vomitum a
principio ne
cōstringatur.

gallarum. ʒ. ij. ꝑ. karabe, seminis portulacæ, seminis lapati acuti, ana ʒ. j. confice cū aqua rosarū, uel mali granati ad pondus drach. unius, exinde puluerisetur unus trochiscus, & cum saccaro rosato, aut miua cytoniorū, aut de ribes, dato infanti, aut partem, aut totum: demum applicetur stomacho emplastrum uomitui, & fluxui uentris conferens. R̄. farinæ ordei, rubi uiridis, mali granati corticis, ana quantum sufficit, & misce cum aqua rosarum, aut oleo rosato omphacino, & stomacho applica. secundum autem sententiam Isaac, ubi sit uomitus phlegmaticus, accipe calamentum, crocum, aristologiā longam, & cum succo menthæ misce, administrato infanti, & est mirabile, & prohibenda est nutritrix, à grossis, & pituitosis cibis, à coitu, & si prægnans esset, mutanda est omnino.

Appendix

Appendix.

Vomitus infantibus accidit, aut repletionem non parua, aut à frigiditate lactis, aut ab intemperie uentriculi potius frigida, quàm calida, aliquando etiam à tuſſi, ſed hic tuſſi curata, curatur & is uomitus. oēs igitur ſic curato, non neglectis cauſis, quas primò deſtruere oportet. Quare eas nouiſſe non nocebit, ne in morbis cecutiamus. infantibus igitur uomitu laborātib; dato ſuccum cothoneorum cum ſaccharo coctum, officinæ appellāt miuiam cythoniorum. Proderit etiā ſyrupus de mentha, de berberis (quem oxiacantam dicūt græci) cum puluere caryophyllorum: liniendus eſt etiam ſtomachus aqua roſacea cum muſcho, aut aqua myrti, aut apponere emplaſtrum ex micha panis, ſucco mēthæ, puluere caryophyllorum, oleo maſtichino, & parum aceti, quæ omnia colligito, & ſtomacho apponito, adde pulueris coralli utriuſq; ʒ .ʒ. corallus etiam appenſus proderit, qui ſtomachum tangat. maiora ex autoribus requiras, ad fluxum curandū me paro.

Ad omnes vomitus differentias,

Emplaſtrum noſtrū hæcenus cū ægroti reſtitutione obſeruatum. Coralliū appenſum foris ventriculum attingens.

De fluxu,
CAPVT XIIII.

Luxu autem uentris infestantur
infantes, non solum tempore den-
titionis, sed post, & ante, uarijs
de causis, aut propter corru-
ptionem lactis, aut multitudinem, aut caliditatem,
frigiditatem, aquositatem, aut ptopter multitudinē
deglutitionis saluæ, aut propter lac impregnantis
nutricis, aut ab stomachi debilitate. quod si fiat à
corruptione lactis, rectificandum est lac cum his
quæ dicentur inferius, de lactis rectificatione: quod
si sit à multitudine, abstinendus est infans à nimia
lactatione. Quod si à caliditate lactis, quod com-
prehenditur ex citrinitate egestionum. Si ex frigi-
ditate, & humiditate, aut nutricis, aut lactis, lac
est rectificadū ut dicetur. Si propter debilitatē sto-
machi, conueniūt embrocationes, unctiones supra
nominatæ, de cura uomitus à causa calida, aut fri-
gida. Sed unum est prænotādum, quod nunquā cohi-
beatur fluxus uētris, nisi adsit tumor producens de-
bilitatem, cui fluxui, à leuioribus inchoando, secun-
dum Auice. debemus embrocare uētrē, ex decocto

seminis rosarum, cimino, & aniso: & hoc quando fluxus fit à frigiditate, aut ex cimino, & rosis in aceto infusis, & decoctis. Quod si hæc non iuuët, accipe sextam partē drach. coaguli hœdi, & cum aqua frigida dato infanti, de expertis causa semper frigida existente, accipe. ℞. unum reubarbari torrefacti, & cum uino aromatico dato. Rasis etiā docet nos quartam partē drach. olibā administrare cum hoc emplastro quod uentri, & stomacho applicetur. ℞. croci, myrrhæ, ceræ quod sufficit, & cum uino misce, pro uentre, quod si fluxus fit à causa calida, sumat infans, si possit, syrupum rosatum, aut miuam cythoniorum cum syrupo menthæ, & fac quod prædominetur miua, aut syrupus rosatus. De rebus etiam expertis sunt nuclei nucum torrefacti, & ante cœnā, & prandium sumat: sorba etiam, & cotonea assata aut pistata & uentri apposita, si deglutire non possit, conuenit etiam hoc emplastrū, ℞. dattillos immaturos, infundantur per noctem in uino stiptico, postea accipe oleum de semine lini, aut myrtini, aut mastichini, uariātur enim olea secū dum quod uis calefacere, aut infrigidare, & uentri applicetur emplastrum conueniens fluxui, à causa calida, ℞. succi arnaglossæ, centinodiæ, ana. ʒ. ʒ. ʒ.

farinae tritici. 3. iij. aceti parū, albuminis ouorū duo
rū distēpera, & calefac, & uentri appone. Quod si
uolueris fortius restringere, R. rosarū, thuris, masti
cis, boli armeni, sanguinis draconis, absynthij, costi
amari, balaustiae, psidiae, coquātur in aqua, & in il
la decoctione sedeat puer: fomēta etiā pedes, aut ti
bias: & si uolueris fortius restringere, R. duas par
tes consolidae maioris, & alias duas plātaginis, &
lanceolae & cū succis earū dissolue argillā, & ma
nibus tractādo in modū emplāstri, superpone um
bilico. res aut familiares quae in communi usu sunt,
clysteria ex decocto ordeī torrefacti cū melle rosa
to, non existēte rasura intestinorū, quae si adsit ac
cipe sepi hircini, aut castrati, & trochiscos de kara
be, aut terra sigillata, aut stellae aut pulueris rosa
rū, aut utere puluere tapfi barbati usti: uētri aut ap
pone emplāstrum diaphiniconis descriptione Me
sue, aut ex inuētiōe Andromachi, aut sua: unguētū
etiā de corticibus, aut emplāstrum de rosis autore
Mesue, aut de gallia eiusdē descriptione. Si autē
alia experta, quae constringāt uētrē, cupis scire, le
ges secreta Galeni, & reperiēs emplāstrum confe
rens sanguinis sputo, uomitui, & fluxui uentris.
Idem habes à Rasi in secretis proprijs.

Appendix.

FLuxus & si uarius sit, à uarijs etiam causis procedit. Quare non erit unica curandi ratio, etiã si in infantibus minime apponi possunt, quæ & diligenter, & perfecte restituant pristinæ sanitati, curauit ego trimestrem infantem mense septembri à dysenteria, clysteribus partim illuentibus, & partim astringentibus, stomacho non neglecto fomentis, quare ad alui profluvia foueto stomachum, reiectis balneis, foueto uino austero, & oleo cythoneorum. Quod si non sistatur, sume cœnanthes contritiſsimæ, quæ uitis syluestris flos est, & dicitur labrusca, acaciæ, masticis partes æquales, quibus unâ subactis, partem uitelli ouorum, quæ sufficiat adijcito. Deinde stomacho, & scapulis illinito, thorulumq; purpureæ laniæ adligato. Præ cunctis tamen, nutrix in uictus ratione regenda est, cibiq; boni succi exhibendi, & potus astringens. Quod si infans quidpiam farinæ simile excreuerit, mentham tritam ex uino nigro apponito, & adligato, fiant enemata ex decocto ordeï, rosarum rubentiũ, berberis, sumach, & folijs plantaginis, cui infundito uitellum oui, saccharum candidum, oleũ rosaceum, aut myrtinũ, aut lentiscinũ, & inijcito per clysterem, & procurabitur alui detentio. Et hæc de fluxu sufficiant. Accedamus ad alui detentionem, & astrictionem.

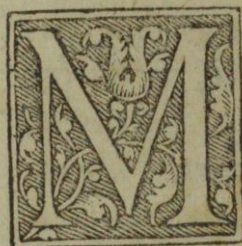
Trimestris
infans dysen-
teria laboras
clysteribus
à me curatus,

Quid sit cœna-
the.

In omni in-
fantum mor-
bo, nutrix re-
gimẽ victus
habeat pro-
prium,

Forma, cly-
steris.

De stipticitate, CAPVT XV.

Olestantur quandoq; infantes pro-
hibitione, & stipticitate fecū, aut
à uiscositate lactis, aut quia sumūt
cibaria multū stiptica, sicut est ca-
seus, aut cotonea, aut castaneæ, aut nuces assatæ,
aut sorba, & mēspila, & alia similia. Quod si in-
fans sit lactens, & patiatur astrictionem uentris, à
lactis uiscositate, quod cognoscitur in nutrice, aut
matre signis supra dictis, & secundū sententiā Aui-
cēnæ, tertia primi, capite de ægritudinibus infan-
tiū, tribuēdū est in potu stercus muris, aut supposito-
rium ex melle cocto, aut cum mentastro, aut radici-
bus ireos, quæ sint uirides, aut combustæ, & debe-
mus administrare infanti parum mellis, aut terebin-
thinæ secundum quantitatem unius ciceris, & uen-
ter eius fricandus cum oleo communi, aut super fe-
mur eius ponatur fel uaccinū. Tamen secundum mo-
dum communē, expertum est primis mensibus, face-
re suppositoria ex stercore muris, cum melle & sa-
le contrito, aut ex axungia porcina, & stercore
muris

De stercore
muris.

muris, aut cum sale communi, aut ex lardone salito
 oleo inuncto, quo uulgares utuntur: aut utere cly-
 stere molli facto ex brodio pulli, aut capitis castra-
 ti, cum saccharo, & parū salis, sine oleo, ne infans
 patiat, si uermes haberet, qui petunt, propter
 oleum, partes supernas. Competit etiā clystere, fa-
 ctum ex lacte caprarum, aut asinarum, aut camela-
 rum, quod melius est, sed quia parentes maximè in-
 festantur, & nolunt obedire medicis, in missione
 suppositorij, aut clysteris, tunc accipias medietatē
 corticis nucis magnæ, & comestibilis, & imple
 ipsam butyro recenti, cum felle thaurino, & super
 umbilicum appone, & uentrem infantis totum bu-
 tyro inunge, aut pedes eius, leui tamen unctione.
 R. Elebori albi & nigri, hermodatilorum, ac-
 cori, succi semperuinæ, bryoniæ, añ. partes æqua-
 les, cum axungia porcina ueteri, confice, & utere.
 Et quamuis competat unguentum arthanitæ, est pe-
 riculosum tamen, quare dimittas potius. Competūt
 etiam suppositoria ex capitibus porrorum cū sale.
 Sed solēne unū non dimittamus, scilicet accipe pe-
 nidias, & forma suppositoriū, & post in aquam sa-
 litā infunde, & suppone infanti: quod si infans nul-

Oleum non
miscēdū cly-
steribus.

Lac camelæ.

Iuglās regia.

f

latenus posset, aut inferne, aut superne accipere, tunc adhibenda est medicina nutrice, aut matri, deinde post spatium quinq; horarū lactandus est infans: quod si aliquid possit deglutire, scilicet duorū, aut septē annorū, administrētur medicinæ lenitiuæ solēnes, sicuti est iera simplex, aut pigra, hoc est cōposita, usq; ad .3. unā cū lacte mulieris, aut uino aromatico. Set quia ieræ sūt abominabiles, propter amaritudinē, detur cassia extracta, aut māna in uino aromatico, aut parū infusionis reubarbari, aut electuariū Indū, aut psilij, aut diaturbis, cū reubarbaro, secundum necessitatem & diuersitatem materierum peccantiū, aut pilulæ de aloe lota, aut de iera simplici, hoc totum sit in iudicio operantis: quia non possumus nisi secundum distinctionē complexionum operari. Set unum expertum in forma potabili non prætermittamus. R̄. cinamomi, gingiberis, añ. partē. j. spicæ, anisi añ. partē ʒ. epithimi partes octo, reubarbari, senæ añ. partes quatuor, saccari optimi partem mediam, omnia administrantur cū lacte mulieris, aut uino aromatico, aut aliquo brodio pingui, usque ad. 3. ʒ. conuenit etiā hæc confectio. R̄. folliculorū senæ uiridiū
mun

mundatorum añ. 3. j. cinamomi. 3. iij. croci. 3. j. sac-
chari ad pondus omnium, dosiſ est. 3. 6. cū brodio.
Si uerò ſint adulti. 3. j. Et hoc ante cibum.

Appendix.

Quod ſi contrà, aluiſ detenta fuerit, neq; facile
egerat, glande irritetur, aut clyſtere ex melle
loto, aut mellicrato, cibisq; mel complice-
tur. Sed & florem arthemifiæ cum oleo tritum, circa
umbilicum apponito, & ſubducetur aluiſ: etiam acci-
pe ſuccum ebuli, aut mercurialis, aut farinam (quam
uolatilem dicunt.) Et ex his pulmentum coque, co-
ctum, modo emplaſtri umbilico, & infra, quod ſtoma-
chum non contingat impone: profuerit nutriti medi-
camentum probatum, & quod datum cieat, dare: ne-
que eo die infantem lactabis, ſed poſtridie potionis,
ipſum uberibus admoueas. Neq; placet, quod detur in
potu ſtercus muris, quod uoluit Auicenna, quem au-
tor noſter per omnia eſt ſequutus: ſed imputandū eſt
tempori quo ſepultæ erant literæ meliores: neq; tunc
Galenus melius loquebatur Latine per interpretes,
quàm Auicenna. modo igitur glandis cum ſepo hir-
cino ſedi & podici infantis imponito, & fluet aluiſ
pro uotiſ tuiſ. Quare ad tenaſmum ſe conuertat ora-
tio noſtra.

Stercus mu-
ris non dan-
dum puero,
contra Aui-
cennam.
Excusatur à
tempore au-
tor, aliq; ex
pertiffimus.
Galenus per
interp̄tes la-
tine non eſt
loquutus,

De tenasmonē & continua uo-
luntate egerendi,
CAPVT XVI.

Accidit infantibus ægritudo multum
infestans, propter quam timent pa-
rentes, cum uideāt infāntē continue
stimulatum, ut aliquid per secessum
emittat, & nihil emittat, quæ uulgari uocabulo ap-
pellatur malum de ponti, à medicis dicitur tenas-
mon. Et quoddā est uerū, & quoddā nō. Non uerū
fit à materia fecali, inuiscata adhærente intestino
recto, in parte interiori, prope phiterim, uel anum:
uerum autem causatur propter humorem salsum,
aut cholericum descendentem ad ipsum anum, aut
frigiditytate aëris, aut quia infantes sedēt super rem
duram, sicut super lapidem uiuū. Talis igitur ægri-
tudinis cura, si tenasmon causatur propter inui-
scationem fecum educant feces cū clysteribus mol-
litiuis. Et ista est cura tenasmonis non ueri, scili-
cet, quia in tenasmonē, tres habendæ sunt inten-
tiones. Prima ad mordicationem ad quam sequitur
uehemens uoluntas egerendi sine aliqua emissionē.
Secunda intētio est restrictio sanguinis egredien-
tis, &

tis & ulcerationis ablutio. Tertia est intestini, cū egreditur, intus repositio. Dixit Aliabas circa primam intentionē, quod si detur olibanum cū ameo, remouet uoluntatem egerendi. Serapio autem uult quod cortex arboris pini minoris emplastratus, remouet tenasmonem factum à materia acuta ad intestinum rectū fluente, aut etiam ab ulcere, prius tamen mundato intestino: & experti sumus corticem maioris pini emplastratum, & puluerisatum, cum liciuio aspersum, aut cum albumine oui, aut oleo myrthino intromissum idem facere. Serapio dixit psilium lædere asperitatē ulcerum intestinorum, & abscindit tenasmonem. Dixit etiam, quod sine decoctione orobi, uel cum decoctione aceti, pectini, & ano applicatum confert: plus tamē confert cū decoctione pineæ infructiferæ. Experientia autem scio quod sola suffumigatio facta ex pineis, à quibus extracti sunt nuclei, miro modo tenasmonem sedat. Isaac dixit clystere factū ex decoctione seminis lini, cum oleo rosato, ad tenasmonem & mordicationem intestinorum ualere: similiter etiam decoctio seminis lini. Tertia intentio erit magis ad restrictionem sanguinis. Et si multa

sint ab autoribus dicta, hic tamen magis experta aliqua adducam, uinum in quo est decocta radix mali granati, bibitum multum iuuat: confert etiam puluis pollicariæ subtilis, appositus, stante tenasmone à causa frigida. Item suffitus factus ex granis myrti. Serapio dicit gummi Arabicum retinere uentrem nimium fluentem, & conglutinat intestinum. Circa tertiam intentionem, quæ est intromissio intestini egressi, & illi adusti superpositi intestino, reducunt ipsum intro, expertum autem in cura tenasmonis desperati febre existente, accipe pilulas Galeni ex suis secretis. R̄. opij, anisi amborum añ. aur. unum, & ꝑ. seminis insquiami albi. ꝑ. iij. seminis apij. 3. viij. terantur, & conficiantur cum uino, & fiant inde pilulæ, instar piperis, administra ad summum duas. ad idem, Expertum licium. R̄. Myrrhæ, thuris, croci, opij añ. partem unam, terantur cribellentur, & conficiantur cum uitellis ouorum, & fiant parvæ glandes cum filo ligatæ, & intromittantur per anum, donec dormiat, & tunc extrahantur. In cura uero magis domestica, sunt clysteria lauatiua, ex decoctione ordeï torrefacti, & radicum plantaginis: exempli gratia. R̄. ra-

dicum

dicum plantaginis M. unum, ordeï torrefacti cum cortice suo. M. duos, coquantur perfecte in quatuor libris aquæ, & coletur: adde colaturæ mellis rosati colati. ℥. j. fiat clyster: confert etiā si fiat ex succo, aut decoctione plātaginis, aut arnaglossæ, in quo succo dissoluantur trochisci, carabe, aut terra sigillata. Ad idem confert fomentum sequēs, coquantur caules in aqua, & manibus exprimantur leuiter, & parum in oleo rosarū frigrantur: deinde infans sedeat super caules: ualent suffumigia facta ex colophonia, pineis, uel corticibus earum. Ultimo fiat hoc balneum. ℞. radicū cardui, quo præparantur panni. M. quatuor corticum granatorū, balaustiarū, corticum radicū auri, tapsi barbati añ. M. unum, coquantur in aqua si sit febris, quæ si non fuerit, in uino nigro stiptico, quantum sufficit ad balneum, in quo patiens sedeat usque ad umbilicum. Experientia inuentum est, quod bibere succum lapæ communis, id est, rumicis syluestris, ieiuno stomacho, uel infritellis, uel aliter, anum egressum reducit: & ego experientia scio, quod in quodam infante filio potestatis plebis sacci, qui patiebatur egressum ani per duos ferè digitos, &

Et dicif vir
ga pastoris à
Dioscoride
labrum Ve
neris.

sola decoctione rosarum, lentium excorticatarum cum uino nigro, & postea fiebat olei rosarū inunctio, & suffitus ex thure, & corticibus pinearum, & rosarum, & sanatus fuit unà cum tumore intestini maximo & eiusdem apostemate: mirumimmodum conferunt suppositoria facta ex sepo hircino, cum oleo rosato, & parum opij ad granum unum, aut duo.

Appendix.

TEnasmus siue Latine premitus, Et dicitur Græce τεῖνσμός per diphthongū potius, quàm per ε, in prima syllaba, propter etymologiam: nempe ἀπὸ τεῖνσθαι, quod est conari. Et est tenasmus crebra, & inanis egerendi libido, seu uoluntas: cui morbo adiungimus procedentem sedem, quæ à tenasmo uehemēter procedit. Sed prius tenasmm curemus, & illi medeamur, deinde ad sedis procidentiam, breuitati studētes, quod autor hic satis fuerit prolixus. Quare cum à frigidityte plerūq; fiat, apponemus quæ erunt calida, & dissipantia materiam illam mucosam, & sanguinolentam, quæ egeritur etiam cum sedis tumore, & inflammatione. Accipe nasturtij ortēsis, & cymini seminis, singulorum pondus æquale: idq; tritum, & temperatum butyro ueteri, cum aqua frigida bibendū præbe: aliud excipiat infans sede fumum terebinthinae, qui
inde

inde oritur, carbonibus imposita. Item accipe picem colophoniam, eaq; carbonibus imposita, suffitu anum infantis confue: accipito etiā pannum lineū uehementer calidū, sic tamen ut citra offensam ferat, & podici sic apponito, quo remisso apponatur alter. Maiora te docebunt doctores practici, quare ad sedis proci-
dentiā uenio, cui Aetius sic succurrit, herba, quæ spon-
gitis dicitur, assidue sedē aspergito, quid autē sit spon-
gitis scire non potui, nisi fuerit asparagi satiui, & or-
tensis radix, quæ astringens est, & dolori dentiū suc-
currit. Accipiturq; teste Plinio, & Columella, pro spō-
gia, quare illuc curre, & uidebis quid sentiant: neq;
dubito quin marina spongia posset succurrere, quæ ad
oculorum lachrymas faciat lota, profluuiāque sangui-
nis ex aceto competit. Item acatiam ex uino nigro, &
sapa illinito. Item cocleam ustam, & tritam ano exeū-
ti, prius loto applica, & sanabis. ostreorum etiam te-
stas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appo-
ne, myrthi baccas uirides, cum uino tritas applicato.
aqua uerò fabrorum, in qua ferrum extinguūt, lotiones
fiant, usus quoq; murie tepide mirifice prodest, idq; fa-
cit aqua maris, & sequuntur uermes, qui non parum
infantes cruciant, mortem prematurā anunciant, stran-
gulant, & corpus aridum, & consumptum reddunt.

Non possu-
mus huc oīa
trāsferre qua-
re ab alijs
sunt petēda.

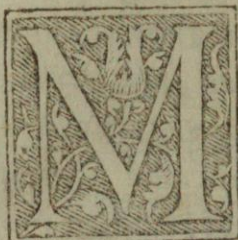
Quid spon-
gitis herba.

f 5

De uermibus siue infantium lūbricis,

CAPVT XVII.

Vermiū ge-
neratio non
à bile, neq;
à melanco-
lia.

Axime inquietantur infantes uermibus, siue sint lumbrici, siue cucurbitui, aut rotūdi, qui omnes generantur ex materia phlegmatica, diuersi tamen secundum diuersitatem ipsorum, & in distinctis locis intestinorum. Non generatur autem ex cholera, quia tali putredini maxime aduersatur. Nec ex melancholia, cum contrarietur uitæ: neq; ex sanguine, propter maximam dilectionem quam habet uirtus erga ipsum, quod comprehendimus ex eo, quia uermes cuiuscunq; sunt speciei, nec sunt citrini coloris, neq; nigri coloris, neq; rubei, sed solū ex phlegmate putrefacto in intestinis, & causa generationis eorum dicitur esse superflua comestio, unā cum debilitate digestionis, & sunt fructus omnes, & legumina, maxime phaseoli, & fabæ ex comestione lactis super repletionem, & breuiter, regimen uictus in sex rebus non naturalibus, multiplicans corruptionem humorū in stomacho per uiam indigestionis: in infantibus autē lactentibus, generan

generatur propter corruptionē lactis nutricis, aut cibi assumptionē, sicuti hodiernis tēporibus, mulieres cibū masticāt, & fercula, & cibū sic masticatū ipsis administrāt, à qua maxime est cauēdū ubi mulieres fuerint mēstruosæ, aut exercitatæ, aut fuerint ex ira supcalefactæ aut statim à cibo, aut à coitu, & tūc salina ipsarū uenenū est infantibus, propter has causas. Quod si uoluerūt illo cibo māso infantes nutrire, priuētur omni uicio quod cibū, aut salinā possit corrūpere. Ergo infantes curētur, & à uermibus liberētur secundum diuersitatē aūtorū. Nonnulli inchoāt ab extrinsecus applicatis: alij aut magis ab his quæ administrantur per uia oris. Sed pro nūc, insequēdo sentētiā Rasis, circa uernū inchoetur ab his quæ extrinsecus applicantur. Duo maxime experta dicuntur esse, succus alij, & aliū, secūdū sentētiā Auicēnæ est ultimū in interficiēdo uermes, ubi inquit, cartamū, mētha, camepiteos, cētaurea, pulegiū, & aliū proprie, aliud aut maxime expertū est. ℞. porrorū non trāsplātatorū. M. ij. infundatur subtiliter, & ponatur super tegula calefacta, & aspergatur aceto albo, deinde ℞. diptami, gētianæ, seminis sancti ana. ʒ. ij. imponatur por

Mulieres male aliquādo utuntur cibo maso pro nutrimento puerorum.

Duo experta ad uermes expellendos,

Nota quan-
tum attinet
ad orificium
stomachi &
quæstionem
seu potius li-
tem inter ali-
quot medi-
cos lugdunē-
ses motam.

ri cū dictis speciebus, in duobus sacellis. Et unus po-
natur super os stomachi, & alter super decimūter-
tiū spōdiliū ex opposito stomachi: per inferius autē
competūt clysteria facta magis ex brodio pulli cū
saccaro, aut cassia fistula, non apponēdo oleū, sed
magis loco olei, apponēdo butyrū, & parū salis, &
ex lacte caprarū, cū hoc quod nūc hic sequitur esse
non debet, sed quod sequi debet post hāc dictionē,
cū, continuatur per principiū alterius cartæ, quæ in-
cipit saccaro, camelarū aut uaccarū &c. ut uidebis.
Accipe parū galbani, mitte in uitellū oui, & si in
hoc multa laudata sint ab autoribus, sicut quæ di-
cta sunt, & quāuis competāt clysteria aliquādo tra-
hētia, secūdū sentētiā autorū, non competūt nisi ap-
parētibus signis magnæ corruptionis, & corpori-
bus existētibus adultis, laudantur suppositoria fa-
cta, cū melle, sale, & penidijs, aut ex axūgia porci-
na, aut ex lardone, & est mirabile. Quod si uer-
mes continuantur in intestino recto, fiāt supposito-
ria dicta immediate, propter unctuositatē adipis,
& pinguedinis, adhærent supposito, & egrediū-
tur per anum cum supposito: & breuiter omnia
amara uermes interimunt.

Appen

Appendix.

VEnter hominis multa animalia nutrit, quare de lumbricis hoc in summa notandum, quod ipsi in febribus, & citra febres nascuntur, tū multitudine, tū magnitudine, tum colore, tū temporibus etiā differentes. Quorū ad summam, tres sunt species, seu genera, quæ in doctrinis pro speciebus sumuntur, & sunt rotundi tereti, longitudine palmares, aliquando maiores ascarides, & tenues, & occupāt rectum intestinū, & huius speciei, ac generis plures uidi, quibus quidā nobilis cholericus delphinas æstate abūdabat, ultimi lati, & longissimi, qui sæpe per tota intestina extenduntur, ut eorū longitudinē æquent. Et dicuntur à quibusdā tineæ, & fasciæ, & circa initia morborū generati, substantiā suā ex subiacēte corruptione capiunt: circa uigorē uerò, ex malicia morbi, circa declinationem autē, ex permutatione omniū in melius, qui sane citius separātur: natura enim ipsos foras propellit, cēsentur peiores, ex ipsis maiores minoribus, multi paucis, & albis rubri, uiuentes etiā mortuis deteriores: in infantibus autem, & pueris, atq; his qui ad pubertatē accedunt maxime abundant. Cæterum quæ hoc malo affectos comitentur, & sequantur, uide Aetiū, sermone nono, capite xxxix. neq; propterea curam, & medelam negabimus, quæ talis est, cum quadam præcautione, ne scilicet stomacho aliquid, quod amarum sit, apponatur, ubi medicus intelliget prouidētia quadam uermes supra stomachum esse, & gulam occupa-

Quot uermiū
differentiæ.

Genera aliquā
pro specie-
bus.

Historia.

Præfagia à
vermibus su-
menda.

Nō est opus
oleo in ablu-
tionibus qui-
bus vtimur
ad necandos
aut edu-
cendos vermes.

re, ne inde sequatur strangulatio, sed paulatim, aut nu-
trimento dulci, aut clysteribus conuenientibus, ad in-
testina, & inferiorem uentrem reuocandi, & euocan-
di sunt: clysteres fiant ex lacte caprino, & saccharo,
absq; oleo, cum aqua ordeacea. profuerit etiā exhibe-
re aquā portulacæ, & graminis, quæ proserpinata di-
citur, in quibus infusum fuerit semē citri cōtusum, &
per colum mittatur, ubi per aliquot horas in aquis re-
siderit, donec amaritudinem referat, conueniet etiam
sinapi conditum saccharo, aut sapa quod est mustum.
Quod si per ætatem gustare, uel deuorare non possit,
nutrix in cibarijs pro condimento utatur amaris, & ijs
uescatur, & si placeat foris, scilicet stomacho appone-
re, fac linimentum ex oleo amygdalarum amararū, fel-
le taurino, oleo de spica, quod nardinū dicitur, absyn-
thiaco, & cera, & tepide impone, cū oleo etiā & ace-
to fiat emplastrū: cētinodia plurimū potest in ea re, si
ue in puluerē reducatur, siue distilletur in aquam: oleū
percicorū nucleorū, neq; sit inutile oleū ruthe contra
maiores timeas, accipe succi absynthij, & fellis bubulli
ana. ℥.ij. colocynthidos. ℥. viij. ijsq; tritis & subactis,
modico farinæ tritici addito, emplastrū cōfice idq; um-
bilico infantis impone, balneū quoq; ex absynthio &
galla quātū satis erit p modo parabis, cōtra lūbricos,
infantēq; insidentē, usq; ad umbilicū calida lana, hæc ti-
bi faciāt satis. Quod si maiora optas uide Manardū in
quādā epistola de uermibus. Sed interim uentrē tume-
scentē infantis tractemus. Qui nō mediocre periculū
affert, unā cum umbilici duritie, & tumore.

Lege manar-
dum qui in
quādā episto-
la maiora do-
cet de vermi-
bus.

De tum

De tumore uentris infantium, 79
CAPVT XVIII.

Entris tumor, & inflatio infanti-
bus accidit, & tangendo, aut per-
cutiēdo, apparet quasi sonitus tym-
pani, qui tumor secundū sententiā
autorū appellatur, secundū aliquos uentus inflatilis,
secundum autem alios appellatur uentus inflantis.
Sed tantum est dicere, quantum tumor uentris ex
uentositate, quæ dispositio, aut contracta est à
principijs natiuitatis, aut ex defectu obstetricis
balneantis, aut defectu nutricis, aut quia non præ-
seruatur ab aëre frigido. Si à principijs natiuita-
tis contractus est tumor, seu dispositio nullate-
nus corrigi potest: si autem ex defectu nutricis bal-
neantis, fiant nunc dicenda. Si uerò à nutrice, com-
petit regimen, quod dicemus, seu quod dictū est su-
perius, de regimine nutricis. Si uerò à frigidityte
aëris, competūt ea quæ nunc dicentur. Si igitur in-
fans sit tenera ætate, sex scilicet mensium, ad duos
annos usq;, & patiat ex defectu obstetricis, aut
aëre frigido conuenit unctio facta hypocondrijs,
ex oleo anethino, & stomacho, & umbilico. Com-
petit etiam hoc medicamen, quāuis non debeat ap-
poni, nisi necessitate urgēte, autore Auicēna tertia.

primi, de regimine infantium, & est. ℞. origani, ca-
storei, cymini, ana, partes æquales, triturentur for-
ti trituratione, & misceātur, & infanti in potu tri-
buantur, pondere trium granorum ordei, cū lacte,
aut cum uino aromatico. Aliud secundū sententiam
Rasis est. ℞. myrrham, aloem, & crocum, & confi-
ce cum succo satiregiæ, & uentri apponito. ex re-
bus autem expertis his temporibus, accipe empla-
strum diaphinicum, descriptione Mesue, & em-
plastrum de meliloto, descriptione eiusdem, & uen-
tri apponito, & hoc uidi mirabile in quodam pue-
ro Hebræo trium annorū, qui patiebatur hunc mor-
bum, & est curatus. Vidi etiam in quodam puero
rustico, pauperculo duorum annorum, qui cum non
posset emere medicinas, præcepit sibi genitor, ut
stercus uaccæ acciperet, cum ab ea emitteretur, &
corpus inungeret, & mirabiliter diuino auxilio cu-
ratus est.

Appendix.

Appendix.

31

INflatur, & tumescit uenter infantium à lotio retē
to, propter flatum, aut crassitiem lactis. Quare a-
pertionem meatuum urinariorum procura, aperienti-
bus, balneis, & linimentis pectini impositis: fiunt au-
tem linimenta ex axungia cuniculi, parietariæ succo,
& oleo de lilio. Vltimum erit oleum scorpionum, fri-
ctiones molles, & matutine prosunt: nutriatur nutrix
uino odorifero, parum diluto, diureticis, & aperienti-
bus, quibus urinarij canales aperiuntur: sumat etiam
puer succum parietariæ depuratum, & tepidum. Por-
rò illi balneum constitue, ex his quæ sequuntur, scili-
cet ex folijs lauri, radice ebuli, tribuli marini, hireos,
parietariæ, & rore marino, quem fruticem, libanoti-
da appellat Plinius libro xix. ex cochleis, & ab-
sinthio: neq; hoc ante quatuor dies negligas, quātum
spectat ad tumores umbilici, qui trifariam tumescit,
aut propter eiulatum, aut percussione, aut compres-
sione, cuminū cōtritum umbilico illinito. Item octo-
nia herbae ramenta, quæ secundum aliquos celidonium
maius est. Et secundum aliquos ypericon apponito,
tribusq; diebus alligato: deinde ex oleis. Idem repeti-
to Critonis philosophi ad umbilicos remedium.
Rx. Resinæ pini 3. xvj. scissilis. 3. x. mellis. 3. xx. alu-
men tritum super carbonibus cum melle usq; ad pro-
bam consistentiam decoquito, dein resinam solutam
inijce, assidueq; agitato, quod ubi confeceris, ex medi-
camento (quod platysma uocant) quantū sat est ex-

A quibus fre-
quenter intus
mescat veter
infantibus.

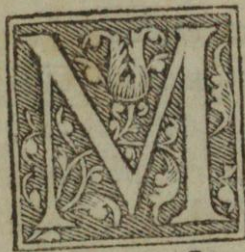
Linimētum
conueniens,
& familiare,

tendito super lato pāno, & applicato singulis diebus
permutando, ac super platysmate, plantaginis folia,
uel hederae apponito. Horum omnium Aetius autor,
illuc recurrito, quò melius intelligas. Neq; uolo com-
mentarium commentario addere, quare ad strangu-
riam accedo.

Neque com-
mentarius cō-
mentario au-
geat: quod
est nūc omni-
bus scripto-
ribus fami-
liare,

De difficultate urinæ infantium,

CAPVT XIX.

MAximeq; infestantur infantes, cum
urinam admittere non possunt, tor-
quenturq; & clamitant, tristātur
parētes, & excitātur medici, igno-
rantes causas mceroris infantis. Cui dispositioni
maxime subueniendum est, quia non nisi à frigidi-
tate, aut lactis dispositate, aut à lapide causatur.
Si à frigiditate solo oleo anethino, aut camameli-
no succurritur, aut liliorum alborum, aut scorpio-
num oleo, quod ex scorpione non nisi alijs reme-
dijs non conferentibus, applicari debet. Compe-
tunt etiā embrocationes factæ ex decocto parie-
tariæ, florū camomillæ, melliloti, & anethi, sumi-
ni infantis, aut balneum ex rerum iam dictarū de-
cocto: de rebus autem plurimū conferentibus est.

R. Ma

Rz. Maxilas luciorum salitorum, fiat ex eis puluis subtilissimus, & cum uino aromatico ministra. Ad idem ualet, radix philipendulae in uino decocta, & parum illius uini administra: confert etiã cucurbita antiqua, in qua retentum fuit oleum, & calefiat in aqua calida, dummodo in ipsa non ingrediat aqua, & cum ipsa sit calefacta per os uirga infantis imponatur: prouocat enim urinam, & dolorem pectinis tollit. Experientia autem scitũ est, accipere lapatum acutum, & immitte in ignem, etsi fuerit puella parua, ut ardeat ante eam: etsi fuerit mulier adulta, uelit, uel nolit, statim minget. Si autem causatur difficultas urinæ uitio lapidis, distinguendum est, utrum sit in renibus lapis, uel in uesica, & modus est, accipere morsum gallinae, quæ herba est, & coquatur in uirga & pectine illa emplastretur, & si dolor auctus fuerit, designat lapidem uesicae: sin autem renum. De autem rebus conuenientibus, est administratio pulueris pæoniae, & maximè infantibus. Serapio, inquit, quòd cyminum carmenum dolorem, & lapidem uesicae tollit. Dioscorides asserit, quòd si bolus unus cardamomi sumatur, cum aqua decoctionis corticum, uel radicum lauri fran

git lapidem, & comminuit in uestica. Alchabarius inquit, quod aqua decoctionis politrici frangit lapidem in uestica: experimenta autem sunt plurima, tam in lapide uesticæ quàm renum: sed paucula adducemus. Primum experimentum est, tollatur sanguis unius leporis toties, & cum 3. vij. radicibus saxifragæ, uratur in olla rudi, & fictili, & de cinere hoc detur cochlear, uinum cum uno scyato aquæ calidæ: emplastrum, quod ponitur super petine, frangit lapidem in uestica, & super renes positum, frangit ipsum in renibus. R. amygdalas amaras, & dulces, añ. partes æquales, terantur: & cum resina pini, & terebinthina, & oleo scorpionum, secundum artem factum, fiat emplastrum, & si cares oleo scorpionum, ponatur oleum amygdalarum amararum, aut nardinum: electuarium ad idem.

C. Liptum tripon & iustini nycolai añ. 3. j. p. lapidis iudaici. 3. j. p. incorporentur, & cum uino subtili calido detur ex hoc, quantum est castanea una, relictis emplastris suis locis. Ad idem ualet oleum scorpionum, factum secundum artem solum administratum. Experimentum Rasii. R. nuces uirides, numero sex, & pista cum corticibus exterioribus ipsarum, deinde, R. 3. j. porrorum non lotorum, ex utroq;

utroq; extrahe succum colatum, qui in uase uitreo quiescat ad depurationem, & da puero, omni mane septem diebus, & tempore somni, unge uirgam, & testes oleo antiquo, aut de been. Conferunt etiam secundum sententiam Auicennæ, & Serapionis, simplicia multa sigillatim, & mixta alijs, sicut capilli Veneris, spongia maris, amygdalæ, cubebæ, senecion, lapis uesticæ, lapis serpētis. Et composita conferunt ut dialacca maior, & minor, dial sulphur secundum Mesue, oleum de cerasis, oleum de granis cipri, oleum scorpionum. Secundum Nicolaum, confert aurea Alexandrina, antidotū emagogum, electuarium dulce, philantropos, litumtripon, metridatum, theriaca magna, oppopira magna, & huiusmodi.

Omnia hæc
antidota
sunt.

Appendix.

ET ne uidear cupressum simulare, idē semper repetens, lege quod præcedenti commētario dictū est, de pectinis linimento, quod huc transferas, præter illa quæ nunc dicemus, Commune præceptū accipientes, ne quæ ignitas constitutiones in se habent, caliditatemq; non minimam obtinent, his utamur: quia non opportune incidunt. Nimiaq; caliditas exsiccādo porum accumulatur, non ergo incidit, neq; digerit. Quæ

propter quæ minus calida incidendi unâ facultatē habent sunt meliora: mouent urinas non potenter, & citra exulcerationem. Acetum scylliticum cum saccharo, decoctum radicis graminis damasonij, id est, arnaglossi maioris, quod in aquis nascitur, capilli Veneris, polytrici, & similium. Neq; erūt inefficaces regalium

asparagorum radices, semen altheæ bdellium ex Arabia, lachryma pruni, miliū solis, Græci lithospermum uocant, id est, semen lapidosum, bethonica, sarxiphragia, pulegium, capparis, Aegyptiæ radix, mansuetariū ficuum semina, aqua morobaccorum cum lacte noctu potata prodest. Quod si aliquo pacto, ne hæc quidem proficiant, utendum putarim medicamentis, quæ potenter, & urinas educant, & uirtutem lapidem frangendi habeant, ut sunt lapis Iudaicus masculus, & foemineus, uitrū combustum, lapis cappadox, paliuri semen, cardui radix, rubia, acorus, pastinaca, asarum cum similibus. Quæ omnia pro prudentia medici qualem esse oportet, & indicatione quæ illi est necessaria, tanquam quædā ductrix & uectrix. Interim reliqua expediamus, ne totam doctrinam, nō infantium modo, set & adultorum, & senum adferamus.

Temperata nō violenter & cū corporis perturbatione urinas mouent.

Campus medicamentorum ut liceat spaciari ne cū remedia, aut topica, aut purgaria defuncti deficiat & animus quod medicis timidus euenit

Medicus indicationem semper habeat hoc est, morbi causam, et partē læsam sciat.

Hic infantium, morbi tantum curantur quod si aliquid ad adultos attineat, hoc per transennam putes dictum, quando ætas ætati conuenit,

De im

De impotentia continendi urinam
& meiendi in lecto,

CAPVT XX.

Tristantur maxime parentes, ex
mictu in lecto, cum pueri, aut in-
fantes ultra ætatem trium anno-
rum, continue emittunt aquositatē
urinalem in lecto, qui aliquando non solum in spa-
cio unius diei, aut duorum dierum. Set continue,
omni nocte, & non solum usque ad spacium quin-
que aut sex annorum, set aliquando ultra tempus
ubertatis, quod uilissimum dicitur esse: & quodam
modo infortuniū pueris sic natis. Et si plurimæ cau-
sæ possint esse, propter quas emittunt aquosita-
tem urinalem, ipsis non sentientibus breuitate
operis, non nisi ea quæ laudata sunt ab autoribus,
& uera in medium adducemus, præmissa tamen
semper purgatione corporis, si infantes sint, qui
purgari possunt ab humiditatibus, quæ fortas-
se sunt causa relaxationis musculorum uesicæ.
Curam igitur inchoabimus, præmissa debita ad-

Inanitis cor-
poris præce-
dat quoduis
aliud medi-
cū negotiū,
dum mō mor-
bus non tur-
geat.

ministracione, sex rerum non naturalium: caueant ergo à frigiditate aëris, & ab omni cibo, & potu, habentibus aggrauare stomachum, & corrumpere digestionem, dormiant somno conuenienti, utantur exercitio temperato, uitent accidencia animi, sicut sunt clamores, sicut exercitium immoderatum ex ira, res autem laudatas ab autoribus, Auicenna inquit, quòd mespilla, & sorba conferunt multitudini urinæ. Fidelis asserit galãgam retinere urinam, & fluxum ipsius factum ex frigiditate renum, & uesicæ: scudeum etiam, secundum omnem modum administracionis ipsius, confert ad impotentiam retentionis urinæ, quando humiditas uel frigiditas, uel utrunque sunt causæ. Similiter etiam usus enulæ confert fluxui urinæ, à frigiditate, & humiditate. Serapio inquit, & Alcafabrius, quod scoria ferri cum uino mixta, aut in ipso infusa, aut pluries in ipso extincta, bibita exiccat humiditatem laxantem lacertum, & ipsum confortat. Dixit Dioscorides cerebrum leporis, tritum & potatum in lectum mingentes, emendat. Et Fidelis dixit pulmo hedi comestus, & emplastratus urinæ incontinentiam cohibet. Dixit etiam
de uesi

de uestica scroffæ iuuenis puluerisata, & bibita retinet urinam. Rasis dixit quod si tollis cristam galli, & exsicces ipsam, & tritures, & misceas in lecto eius, qui mingit in lecto, ipso nesciente, & curat, experientia scitum est, Quod si mingitur urina spissa, & aspera, si fiat syrupus ex decoctione florum nenufaris, & bibatur, statim ista urina restringitur, & clarificatur. Experientia autem scio ego ipse, quod caro ericij terrestris retinet fluxum urinæ, adeo quod si frequenter administretur, urinæ egressionem prohibet: quāuis tamen in hoc uideatur controuersia, quia Auicenna asserit carnem ericij lenire uentrem, & prouocare urinam: & etiam Rasis. Tamen si quis consideret eorum dicta, intelliget uerum esse quod dicitur: experimentum autem uerum, & à me probatum est, & maxilæ lucij, non salitæ puluerisatæ subtiliter, & mane & sero administratæ, tollunt mictum nocturnum. Secundū experimentum est, quod pellicula intrinseca stomachi gallinarum, qui stomachus, nostro idiomate uocatur requesta, & est qua mulieres, aut coqui, cum scindunt stomachum gallinarum per medium, eleuant quandam pelliculam, in qua continetur cibus,

seu coctus, & illa projicitur. Talis autem pellicula siccata, & puluerisata, mane & sero bibita, mitum tollit nocturnum mirumimmodum, non solum pueris, sed adultis utriusq; sexus, & stomachum mirabiliter iuuat.

Appendix.

VBi de infantium morbis agebatur, parum, aut nihil rei huic conuenire uideo impotentiam continendi, quæ infantibus adeo est necessaria, propter humiditatem non paruam, quæ in ipsis est, quam per urinas purgant ut absq; ea male sanus censeretur infans. Verum ubi decennes sunt, neq; ante hanc ætatem bene firmos reperio, tum propter honestatem, tum etiam libertatem, laudo quòd uolentes & uigilantes potius, quàm citra uoluntatem, aut lotium sistant, aut foras mittant pro arbitrio. Dixi libertatem, cum non parua sit seruitus, neq; mediocris tristitia his, qui huic morbo (si morbus censendus sit) quod tantum somno, & dormienti occurrat, & eueniat, sunt obnoxij. Quare non infantes, sed adultos modo curemus, urinamq; continere doceamus, quam impotentiam multi, non solum pueri, sed qui tricesimum annum attingunt, obseruarunt, magno cum dedecore, & pudore inter mortales. Timore perdunt pue

Speculatio
huius fluxio
nis parū aut
nihil huic ne
gotio atti-
net.

Seruitus est
nō perua aut
lotiū nō re-
tinere, aut
nō emittere.

In pueris nō
æterna fluxio
timore sisti-
tur.

VRINAM.

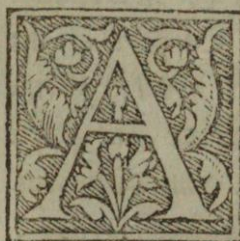
10

pueri, & iuuenes illam impotentiam, & ciborum parsimonia, uinoq; nigro, in quo rutha cocta, seu elixa fuerit. Iuuenibus succurritur confectum sequens, facultatem retentricem plurimum corroborat. R. nucis cypressi & corticis eius, thuris, & corticis eius, myrti, baccarum, cymini torrefacti, kebi gallinae, id est hepatis torrefacti, fimi columbini ana. 3. iij. carabe, corallij rubei, rosarum rubentium, ana. 3. ij. conseruae cythoniorum quantum sufficit ad omnia excipienda, non multum liquida, utatur ad quantitatem castaneae, cum aqua decoctionis herbae paralis, quae primula ueris dicitur, & myrtillosum, & nucis cypressi, & gallarum. Confert etiam diarrhiae. Item puluis ex cipro, baccis myrti, glandibus torrefactis, cymino, thuris cortice, ad partes aequales, & detur. 3. j. & p. cum uino antiquo, uel cum uino decoctionis balaustrarum, sumach, myrthillorum, thuris, cupullis glandium. Theriaca etiam confert, aut metridaticum confectum, uesica etiam caprae succensa super laminam candentem, uel tegulam torrefactam, & tritam, si bibatur cum aqua ustullata, & aceto, prodest, uel cum uino odorifero: chimolea excepta cum felle thauri, & instar emplastri pectini imposita ualet plurimum, cui potes miscere adstringentia quaedam: caro hericij salita, si edatur, ualet. Caueat ab aqua, ab humidis, a ciborum luxurie, ab his quae urinam

Apium petroselinū est, cient, ut sunt cucurbitæ, melopepones, apium (quod uulgo petroselinum dicitur) radícula, baucia, auicula, quæ cauda tremula dicitur, à fructibus recentibus: utatur uino antiquo, calidis, sinapio, castaneis, omni leguminū genere, auellanis torrefactis, & procurabitur potentia, uoluntas retinendi, nec noctu meiendi, nisi uolentes, & exporrecti, sed ramicosis me dedo.

De ruptura seu hernia infantium,

CAPVT XXI.

Accidit infantibus dispositio horribilis, contra naturam, & appellatur communi uocabulo ruptura, siue dicatur esse siphac ruptum, aut uersus inguina, aut uersus oxeum, aut in parte suminis, aut circa umbilicum, proprio autem uocabulo appellatur, hernia. Quādo uētositas, aut aquositas, aut ex fractura siphac, aut ex dilatione didimi, aut ex additione carnis facta, propter tumorem articularum, aut uenarum adhaerentium testiculis, aut carnositati, & appellatur etiam ramex, quæ dispositiones maxime causantur ex fractura, & præci

præcipue accidit infantibus ex ploratu nimio, aut ex casu super uentrem, aut ex uentositate contenta in intestinis, licet posset accidere ex nimia assumptione lactis, maxime uentosi, aut aquosi: licet etiã ex dictis causis possit accidere hæc dispositio, non solum infantibus, sed etiam adultis, maxime super repletionẽ aut propter saltũ, aut propter uociferationẽ, aut coitũ, sed de his nihil ad præsens, sed solũ quantum pertinet ad infantes. Si igitur causatur hernia ex materia uentosa, tunc apparet tumor oxei, & quãtum ad tactum, non apparet res, neq; percipitur res dura intrinsecus, scilicet magis percipiuntur testiculi ad tactum distincti, & tunc adhibenda sunt remedia, habentia uim carminare, & resoluerẽ uentositatem, & facere unctionem infanti, circa oxeeum, & pectinem ex oleo anethino, aut commamellino, aut alliorum alborum solũ, aut permixtim cum modico ceræ, & puluere cymini, aut calamenti: aut accipere puluerem fabarum, & miscere cum aliquo dictorum oleorum, & imponere emplastrum oxeeo. Si autem causatur ab aquositate sola, cum medicinis quæ desiccant, medeatur. Dioscorides dixit, quod bdel-

lium & proprie situlum, quando cum salua hominis fit unctio circa oxenum, & misceatur, donec fit unguētum, dixit Auicenna, quòd bdellium remolitum in aceto, tollit herniam aquosam. Dixit etiam Serapio, quādo aperitur locus herniæ siue crepaturæ, & extracta est eius aqua, decoctio bdellij est medicamen conueniens. ex compositis autem ad primam intentionem, scilicet ad uentositatem, R̄. stercoris uaccæ sicci, & cribrati, libram. .j. succi caulium. .ʒ. .vi. oua cruda tria, olei communis optimi, libram. .j. sulphuris. .ʒ. .j. terenda tere, liquenda liquefac. Tunc solutis, & liquefactis, mitte oua, & solue diutius, & ex hoc emplastro spleneticos, hepaticos herniosos, & podagricos curabis. Emplastrum aliud in hernia aquosa, & uentosa, R̄. bdellij. .ʒ. .ij. pulueris baccarum lauri. .ʒ. .j. olei laurini quantum sufficit ad inspissationem, & si addatur seminis ameos, anisi. .ʒ. .ʒ. & oleum anethinum est efficacius, & si est hernia exruptura facta, addatur succus extremitatum cypressi, & glutem piscium. Si autem est hernia causata ex ruptura siphach, unde intestina, & Zirbus descendunt. Tunc intromissis intestinis, & Zir

Et Zirbo, cum embrocationibus factis ex decoctione camomillæ, meliloti fœnogræci, et lini, corpore resupino, pedibus et cruribus eleuatis, aut apponere filum ex lino filatum, in cineribus decoctum, tunc debemus, introductis intestinis, et his factis, apponere brachale, factum ex linteamine, seu tela, aut ferro, aut ligno, aut ligaturam quadrangularem, prius facta unctione, aut administratione ceroti. De rebus autem, quæ maxime assumuntur per uiam oris, dicitur esse radix consolidæ maioris, et minoris, puluerisata et in frictellis comesta in aurora, et est expertum. ualet etiam herba bonifacia, et herba quæ uocatur trinitas. Serapio dixit de radice lilij terciæ speciei, quæ habet duas radices, unam super aliam, quod duæ cepæ coquantur, et quando datur per superius, infantibus habentibus rupturam intestinalem, Dioscorides dixit, quod acorus confert. Galenus etiam uult, quod baccae uirides in potu tribuantur cum uino, aut succo suo tritæ, locus emplastratur. Præmissa tamen intro intestinorum missione. Dixit etiam Serapio, quando cum psilio fit emplastrum ad ramicem, et eminentiam umbilici,

curat, Fidelis autem dixit, quòd omnem crepaturā
 sanāt infra quindecim dies folia cicutæ fœtidæ, tri-
 ta & emplastrata. Dixit etiā, de radice cipri, quæ
 est planta, de qua fit le sca, qua accenditur ignis,
 quòd trita, & emplastrata crepaturam sanat. expe-
 rimenta autem uera sunt, sicuti hæc emplastra, quæ
 sequuntur: R̄. acaciæ nucis cypressi, samsuci ruthæ
 ficcæ, gallarum, granatorum lauri, gummi arabici,
 omniū ana. 3. xx. terantur, & cribellentur & li-
 quentur, glutine piscium, & aceto, si corpus sit ma-
 gnum, si uerò sit infans elixentur cum muscilagine
 psilij, & fiat emplastrum, prius tamen bibatur pa-
 rum pulueris nucis cypressi. secundum emplastrum
 expertum est. R̄. succi utriusq; consolidæ, lāceolæ,
 plantaginis, corrigiolæ, caudæ equinæ, arrestæ bo-
 uis, pentaphilum, sanguinariæ ana lib. ʒ. pulue-
 ris gallarum, boli armeni, sanguinis draconis, cupul-
 larum glandium, corticum mediorum castanearum,
 uirgæ pastoris, lenticulæ, masticis, myrti, mumia,
 ana. 3. iij. olei rosacei, sepi hircini, ana librā. j. mi-
 sceantur, & ad ignem lentum fiat unguentum, &
 cum fuerit depositum ab igne semper spatula agi-
 tetur, donec totū incorporetur. Aliud experimen-
 tum

tū. R̄. ammoniaci, resinæ pini, añ. partes æqua-
les, infundatur in aceto forti, quod acetum super-
emineat uno digito, postea adijciatur acetum fer-
mè totum, deinde coquatur in cacabo ad ignē, do-
nec digitis adhærere uideatur, & post extēdatur
super petia linea, & ex hoc, post infrigidationem,
frustū incindatur, in forma scuti: & reductis in-
testinis, loco applicetur. Et si uis efficacius fieri
addatur puluis gallarum, & cypressi: cum autē uo-
lueris emplastrum auferre, superpone petiam cum
axungia porcina, & non auferatur, donec molle-
scat. Aliud emplastrum ad rupturam intestinalem.
R̄. Radicum trium consolidarum, fabæ inuersæ,
uisci quercini añ. ʒ. ij. sanguinis draconis boli ar-
meni, gallarum, nucis cypressi, gummi Arabici añ.
ʒ. j. acaciæ, psidiæ, balaustiae añ. ʒ. ʒ. pilorum le-
poris. ʒ. ij. sepi hyrcini. ʒ. j. picis naualis ʒ. ij. ce-
ræ nouæ. ʒ. vj. Et cum oleo rosaceo, fiat empla-
strum. cerotum ad herniam intestinorum.
R̄. scorix ferri. ʒ. vj. momiæ, dragaganti, gummi
Arabici añ. ʒ. ij. thuris, acaciæ, sandaracæ añ. ʒ.
j. & ʒ. gallarum cypressi, glutinis piscium añ. ʒ. j.
uisci quercini. ʒ. ij. gypsi. ʒ. ij. resinæ ʒ. j. ʒ. fiat

h

cerotum cum succo consolidæ, aceto, & cera rubea. aliud cerotum expertum. R̄. nucis cypressi, thuris acaciæ, balaustiarum, sarcocollæ, sanguinis draconis, sumach, licij, myrrhæ. añ. 3. j. terebinthinæ quantum sufficit ad inspissandum, & rupturæ apponatur. Si uerò hernia sit carnosæ, aut fiat ex ingrossatione arteriarum seu uenarum testiculorum, aut uertice, cura est, ut per incisionem tollatur, aliter curari non potest. Si autem causetur ruptura prope umbilicum, aut ipse emineat, quod sæpe accidit infantibus, maximè autem mulieribus, cum sunt prægnantes, Rasis dixit quòd lupini comburantur cum petijs panni linei, & cinis cum uino misceatur, & cum stupis, & superponatur: laudat etiam Rasis sessionem factam in aquis stipticis, & proprie in aqua concauinæ. Confert etiã hoc emplastrum superius positum, in cura herniæ. Conferunt etiam quæcunq; dicta sunt superius de cura egressionis ani. Experientia autem scio, quòd cerotum factum ex pice nauali, cum puluere rosarum, corticum granatorum, balaustiarum, & myrti, maxime confert.

Appen

Appendix.

Hernia seu ramex commune est nomen quatuor
his morbis, scilicet ydrocele, enterocele, sarco-
cele, bubonoccele: ydrocele aquosus est ramex: quare
collectio est humoris alicuius cessantis, & in alterum
è testibus fluentis. enterocele intestinorum est ramex,
fit descenditibus in inguina intestinis, disrupto aut
rarefacto peritoneo. bubonoccele est ubi intestina in
scrotum descenderunt. sarcoccele carnosus ramex, &
est durities instar scirrhi, ubi scilicet caro inter tuni-
cas testium increscit. Set post hanc nouam interpreta-
tionem & distinctionem, ad topica remedia deuenio,
præter illa quæ autor præcepit cum quadam instru-
ctione & præcautione, ne unquã scilicet incisionem aut
præcipiamus, aut nos illi offeramus, propter infamiã,
& ea quæ accidunt: ne casu periculorũ, & mortis infu-
mes uideamur. Nempe præstat aliquando, & sæpius
propter nomen, & gloriam artis & utilitatem, ut
egrotus sine pharmaco moriatur, quàm eo sumpto.
Quare prouidentia, & cautela opus est, ne tales sci-
licet nos præstemus in morbo desperato, perinde at-
que fit in morbo qui spem salutis proximæ affert.
Quare in pleuritide pestilente, & insperata ac deplo-
rata, uenæ incisionem & apertionem ne præcipito.
Sed peregrinis & uagantibus honorem, laudem, &
linguas hominũ negligētibus id negotij relinquamus,
& linimentis potius, aut emplastris, aut dieta, aut po-
tione moliamur restitutionem, relicto gladio chi-

Ramicis oēs
differentiæ.

Medicus ra-
tionalis non
ad sit inciso-
ni neq; vena-
rum apertio-
ni ppter pe-
ricula quæ e-
minent, sed
chirurgũ in-
struat.

Præstaret ali-
quãdo ægro-
tum absque
pharmaco, q̃
eo sumpto
mori.

Vbi pleuri-
tis est deplo-
rata, uenæ in-
cisionem ne
præcipito, ne
que pharma-
cum exhibe-
to.

In medicos q̃
sine laude va-
gantur & cor-
pora egroto-
rũ carnificat
aut ferro, aut
igne, aut phar-
maco, aut ie-
iunio longo
quam dietã
dicunt.

rurgico aut castratori, aut curatori. Et sequitur em-
 plastrum exsiccans herniam aquosam, quæ ydrocele
 dicitur, cui magis obnoxij sunt infantes, non neglecto
 uictu nutricis, quam uolunt nutriri rebus siccis asis,
 caueat: à fructibus, ab aqua, à rapis, & napis, & ole-
 ribus humidis. R̄. baccarum lauri. ℥. iij. camo-
 millæ. ℥. j. piperis longi, baurach. añ. ℥. j. fiat pul-
 uis, & cum uuis passis, ablatis uinaceis, fiat empla-
 strum: uel ex isto puluere potes osseum aspergere, &
 oleo sambucino inungatur locus. R̄. Fimi bo-
 uis 3. x. sulphuris igne probati, cardamomi, baccarū
 lauri, stasifagiæ añ. 3. v. fimi caprini triti. 3. xx.
 & cum uino excipito, modo emplastri, & utere.
 Item puluis ireos, baurach, finus caprinus ficus siccæ
 in aceto remolita, & fiat emplastrum. Et nota appo-
 nenda semper emplastra ieiuno stomacho. Quod si
 offerenda sunt emplastra, hoc fac, cum decocto camo-
 millæ, melliloti, maioranæ, rosarum in aqua uel uino.
 Curatio uerò relaxationis (quæ entorecele dicitur)
 sic fit, & erit non infantium, sed iam puerorum, qui
 & medicamenta apte sumere possint. Iaceant resu-
 pini, & à chirurgo sic tractentur, ut intro intestinum
 reuocent, & cum fascia pro more, & arte posita exi-
 re prohibeatur. Ex his potionibus utatur.
 R̄. Maioris simphiti, momiæ añ. 3. x. utatur cum ui-
 no stiptico ad quantitatem 3. j. omni mane, aut absq;
 uino, cum glande etiam aluum fluxam teneat, uitet
 quæ flatuosa sunt, utatur aliquando cassia in iure gal-
 linæ: ante cibos sumat omni die certum pondus istius
 pulue

pulueris. R \acute{x} . Sanguinis draconis, boli armeni, iacee nigrae, momie, nucis cypressi añ. 3. j. anisi, seminis nasturtij torrefacti añ. 3. vj. consolidae maioris & minoris & mediae, sigilli beatae Mariae (quod polygonatum dicitur) añ. 3. j. fiat puluis, detur cum uino grosso & sanguineo decoctionis hederæ terrestris & consolidae regalis. Item puluis ualerianae 3. j. ʒ. uale- Puluis ualerianae cum uino potus ualeat, & sero cum uino exhibitus. Item puluis radicis scrofulariae ualeat, quæ alio nomine dicitur let. strangularia. Reliquas species cæteris ætatibus relinquamus. Quare ito ad uniuersalem morborum curam, interim uenio ad pustulas & pruritus infantium, qui laborem nostrum cum laude omnipotentis, & immortalis Dei finient.

h 3

De pruritu aut pustulis, aut exco-
riatione, & accidentibus cru-
rum, coxarum & totius
corporis,

CAPVT XXII.

Puritu inquietantur infantes ma-
xime, aut pustulis, aut exco-
riatione, accidētibus & crurum, & co-
xarum & aliquādo in dorso & in
toto corpore. Et causa est aliquando corruptio la-
ctis in se, uel acuitas eius, aut ex corruptione la-
ctis in stomacho pueri. Et si sunt infantes magis
adulti, scilicet sumentes cibum, aut à nutrice, aut à
matre masticatum, uel non masticatum. Ex illis au-
tem uesticis aut pustulis, quædam sunt quæ sunt ru-
beæ, quædam citrinæ & uehemētis doloris, quæ-
dam nigræ: si nigræ sunt, cum febre mortem signifi-
cāt. Circa autem pustularum, & exco-
riationis, & etiam scissurarum si quæ sunt, si infans est lactens,
solummodo cum correctione lactis nutricis aut ma-
tris. Si autē infans non posset accipere aliquid per
uiam deglutitionis, administrare debemus ea quæ
habent

habent vim extinguendi acuitatem sanguinis, & etiam cholerae. Laudatur secundum sententiam Rasis decoctio dactylorum, aut ficuum cum aqua foeniculi, ad expellendum acuitatem humorum de centro ad circumferentiam. Et cum materia fuerit extracta ad partes superficiales, balneare ipsum in aqua cocta debemus, in qua sint folia rosarum, & myrti. Cum autem puer extrahitur ab aqua, unge ipsum oleo rosarum: & si uulnera fuerint sicca, cum oleo uiolarum, & si fuerit pruritus infantis ultra septem menses, balnea ipsum in aqua, in qua decoctae sint uiole siccae, & ordeum excorticatum, malua uiscus, & folia cucurbitae, sed non ungas aliquo unguento: & da nutrici succum fumiterrae, & mirabolanos citrinos. Si autem acciderent cruribus aliqua ulcera ex urina, pone post balneum amygdalas, uel spodium, aut rosas puluerisatas cum farina ordeï. Secundum sententiam Auicennae laudatur myrtus, aut puluis eius puluerisatus, & desuper aspersus, aut radix ireos, aut rosae tritae, aut ciperi, aut ordeï farina, aut lentium: omnibus puluerisatis simul, aut sigillatim. Isaac inquit, quod si propter salsedinem cruribus acciderit mordicatio,

aut dolor in aliquo loco, superaspargantur farina triticea bene citronisata, uel puluis rosarum non multū subtilis, uel cum subtili puluere dragaganti. Ego autem hoc experientia scio quod oleum rosarum lotum cū aqua rosarū, permixtum cum albumine oui, excoriationi crurum aut coxarum infantium, ex acuitate urinæ, mirabiliter iuuat. Expertus est etiam puluis myrti cum albumine oui, facta unctione locis læsis. Expertum est etiā ut tollatur radix uitis albæ, aut summitates ipsius, & terantur cū sale & superponatur. Experientia autem manifeste scio, quod in pruritu & in scissuris crurum, & coxarum in pueris, imò etiā in iuuenibus, & senibus, præmissa uniuersali purgatione corporis quod unguentum factum ex unguento cerusæ lotæ cū oleo rosarū, & litargirio auri mirabiliter tollit. Set breue quoddam addere intendo, quod & si parū sit, & minimum, est tamen uirtute amplum, non solū in infantibus lactētibus, & eorū excoriationibus, imò etiam in nutricibus habentibus scissurā extremitatum papillarum, quod est tale. R. farinæ amidi. ℥. v. aquæ rosarum quantum sufficit ad inspissationem, & fiat linimentum &c.

Nota exper-
tissimū, qd
magis facit
ad rem quā
eius loquen-
di modus.

Appen

Appendix ultima.

Pustula infantium, exanthemata græce uocantur, & fiunt ob deprauata alimēta, quæ diuersos morbos inducūt, præter has ampullas, quas phlyctenas uocant, humidaq; ulcera bubasticca appellantur. Quare urinam & muriam ob acrimoniam recusemus, quibus tamen usi sunt nō pauci, lauemusq; potius decocto rosarum, aut lentium, & si maiori adstrictione indigerimus, myrtum, aut malicorium addamus, aliquando etiam plantagine illinimus. Item accipe recrementa ferri ex uino, & illinito. Aliud, hordeum cum albumine oui dissoluatur, addito oleo rosaceo, aut myrtino, si uerò eas ampullas, & exanthemata ruptura sequatur, accipe cadmiæ lotæ, æris usti & loti, acaciæ, croci, singulorum. ʒ. i. tragaganthæ. ʒ. ij. tragacantham in aqua diluito, & cum hac, reliqua sumito, ac pastillos conficito, & tempore usus cum aqua senecionis, aut solani adiecto rosaceo illinito, ad ulcus uerò seu mellicerida, quod à cera & melle nomen accepit, & est alio nomine fauus appellatus, accipe spumæ argenti, baccarum lauri partes æquales cum aceto & oleo mixtas illinito. fiunt nonnunquam intertrigines femorum & cutis & est cum membra, & cutis, acrimonia lotij interteruntur, & confricantur, & uocantur à græcis paratrimata. Quare accipe myrtum tritam siccam, & apponito, aut ligustrum cum rosis, & cypero, aut tragachāta, & ea singula unā trita affectæ parti insperge. Itē, accipe olei rosarum. ʒ. i. thuris candidi. ʒ. i. camphoræ

Reijciēdau
na aut muria
pro medica
mento vlce
rū infantū.

Tubercula
hæc melice
rides dicun
tur accepto
nomine à ce
ra & melle,

⇒ .p. quæ prius aqua rosarum maceretur, ut inde liquefiat, & his colliquis, unguento exim factio, loca uiciata inungito. in eadem re faciet unguentum ex cerussa, & rubrū, quod est sandalinum, & hæc sint satis, quæ non sine labore huc attulimus, ut nihil, quod desiderari posset cum ex Latinis, tum ex Græcis nō haberes: neq; erimus his contenti, quæ non plenum numerum morborū, quibus infantes obnoxij sunt, perficiūt: quare hæc addantur.

Additio quorundam morborum de quibus nihil est loquutus autor iste.

STERNUTATIONEM, singultū, spirandi difficultatem, somniorū terrorem, paralyfin cum tabe, set macie nō immodica, ablactationē infantis, & eius regimē. præter morbos iā superius descriptos, addamus, ad assiduas ergo sternutationes, & narium destillationes, ocymū tritum, & cribratum naribus apponito, ita, ut per inspirationem attrahatur, aut insufflato, & hæc faciunda sunt, ubi non adest apostema cerebri, sed fit ex alia causa, quod si cum calore incipiat, tunc capiti eius folia portulacæ impone, aut ramenta cucurbitæ mixta cum farina ordei

ordci oleo rosacco, & uitello oui, & totum capiti impone, oleum etiam rosaccū naribus imposito, aut penna, aut aliqua re tenui, quæ nares minime offendat. Itē ciconiæ pennæ in ædibus sunt habēdæ, atq; ita fieri nō poterit, ut infantes sternutent bene, etiā naso utriusq; magnos oculorum angulos adiacētes compresseris, & sternutationem cohercebis, arcanū est quoddā naturæ.

Nota de ciconia.

Ad singultum, qui in infantibus ut plurimū à repletionē nō parua sit nauseam & uomitum prouoca, nec à uomitu, spatio trium horarum, aliquid sumat, sed somnum potius prouoca, stomachum etiam inungitō oleo mastichino, aut accipe nucē indicā, eāq; tritam, & saccharo temperatam infanti da, si uerò à frigiditytate sit stomachi, oleo laurino, aut anethino, aut cum eius semine trito, & cū succo menthæ calide stomacho superimponē. si uerò à fame & cibi carentia oriatur singultus, accipe oleum uiolaceū, aut rosarum cū succo endiuie, aut aliarum herbarum, quæ in frigidandū & humectandū uim habeāt, & temperata cū lacte mulieris, stomacho inunge, & probe, & suauiter & lac bene temperatum, quod erit temperatæ mulieris, necnon alia utilia quæ uires restituant.

De dispnoea.

Ad spirādi difficultatē (quæ dispnoea dicitur) subleuādā, unā cū spiritu stertēte, accipe seminis lini quātū uoles, idq; cōtere, cōtritū melle tēpera, & subinde infanti dato calidū. Etiā mulsū in os assidue instillato, quod si nō successerit, oleo mediū digitū intingito, & tonsillas illinito. Sed & linguae radicē infra cōprimēs, uomitum excita, ubi euomuerit, confestim sanabitur,

quod si morbus ingrauesceret, & præcordia obstruatur, accipe cotum, aut ea semina inuoluta, eaq; confusa cum luteo assato infanti sorbenda dato. Quod si cū difficultate fluxus uentris sequatur, exhibito syrupum myrtinū, coctum cum melle, aut dactylos cum farina tritici cum lacte coctos dato.

De insomnijs
terrorem facientibus.

Insomnia terrifica infantes interdum inquietare solent, quæ ex alimentorum plerūq; abundantia fiunt. somnus igitur sic procuretur, principio caueat nutritrix, ne infantem statim à cibo cubitum reponat: deinde aliquantum mellis præbe infanti lingendum, quò facilius concoquantur, quæ concoctu difficilia sunt, & ad intestina, & aluum recrementa mittantur: puluerē diamoschi, aut pliris cū masco cum lacte sorbendū dato, aliqui exhibēt theriacā cū lacte, hoc ego nolo præcipere, quod infantibus propter uires nō conueniat.

De paralyfi.

Ad paralyfin unā cum tabe. Primo nutritrix firmandæ & instruenda est cibus siccis, & qui plurimū calfaciant: à piscibus uerò, & lacte, oleribus & à carne crassa, & suilla prorsum abstineat, nec utatur uino diluto, & infantem priusquam lactetur lauato aqua calida sulphurea, aut ex alijs astringentibus, & deinde oleo castorei, aut costi perungere, accipe etiam cere. ℥.j. euphorbij ℥.j. ea subacta, & cum oleo temperata, modo emplastri spina infantis impone.

De macie modica.

Ad modicam uero maciem, utere lauacro ex aqua, in qua caput, & pedes arietis eousq; cocta sint, donec caro ab ossibus sponte abscedat, seseq; ultro offerat, & ex hoc lauacro quotiens erit abstergendus, abster

abstergatur infans, & sæpius diligenterq; à lauacro auferatur. Deinde est ungendus hoc unguento, accipe butyri recentis, olei uiolati, & rosacei singulorum. 3. ij. axungie porci. 3. vj. cere candidæ. 3. iij. Ea q; simul colliquata, refer in unguetū, & eo utere modo dicto.

Ad febres seu calores immodicos, si ergo febris infanti accidat, officium primum nutricis erit, ijs uesci, quæ refrigerēt, & humectent, deinde hæc infanti dato, succum mali punici, nec acerbum, nec dulcem, sed medium, quem si non habeas, arte illum parabis, id est sac caro, aqua etiam cucurbitæ, & florum uiolarū, graminis, & portulacæ, aliquando cum saccaro, aliquando simplices exhibeantur. Proderit etiam sudores infanti prouocare, accipe medullam arundinis uiridis cōtusam, & sincipiti, & pedibus illinito, operitoq; ipsum infantem uestibus. Item perunge frontem oleo rosarū, admixto unguento populeo, cordi uerò epitema apponito, necnon hepati, ex conueniētibus, endiuiia scilicet, lactuca, hepatica plantagine, & rosis.

Et si uox intercepta fuerit, calore aut alui adstrictione. Quod plerunq; solet euenire, brassicæ succum propinato, aut instillato præcedente glande, quæ ano est supponenda.

Nunc de ablactatione agamus, qua finem morborū infantium claudemus initium pueritiæ facientes. Pro fine igitur infantium, quæ initium pueritiæ est, docendū est quomodo ablactandi sunt infantes, & quo tempore. Vbi corpus erit solidum, cibi exhibendi sunt solidiores, & micæ delicatiores, cū aqua mulsa, aut uino

Ad febres & calores non modicos,

Arte succus parandus,

Modus sudores prouocandi,

De uoce intercepta,

Pueritia tūc incipit ubi à lacte deficimus,

Documentū
nō aspernan-
dum.

Vires vini.

Frigida pue-
ris non inhi-
benda.

Epilogus

mulso, aut lacte, aut uino dulci, inde ova quoq; sorbi-
lia, potandum uerò dabis dilutum uinum. At ubi puer
iam solidiorem cibum ingeret, tunc paulatim sensimq;
ab uberibus, desuescat, quod si ablactatus in morbum
inciderit, ad lac rursus reducatur, deinde ubi morbus
desierit, recreandum corpusculum, & ita denuo abla-
ctandum: ratio uerò uictus in ablactatis, hæc est, abla-
ctati relaxandi, alacriter exercendi, cibi leuiore bo-
niq; succi exhibendi sunt, corpus tamen temperatum
ab uini copia abstinere oportet. uinum enim in calidis
& humidis tēperaturis, uaporibus caput replet, neq;
pueros à potione frigida inhibendos puto, quare opti-
ma & electa aqua utantur, inde à septimo anno, ad li-
teras ducendi, præceptoribusq; humanis, & mansuetis
tradēdi. Multi enim malis moribus educati, intemperā-
tia, & licentia (quæ multos deteriores reddit) ducti,
bonas corrumpūt naturas, sicut rursus, nonnulli uitio-
so corpore nati, uita prudentiori opportunisq; exerci-
tijs, multa refecerunt, quæ natura deliquerat.

Quare lector amice, in cuius gratiam hæc summis
uigilijs à me scripta & notata sunt, boni precor con-
sulas, qui non equidem in iustam de hac re institutio-
nem, sed breuem submonitionem profecutus sum, se-
dulo tibi offero. Quod uerò restat, medici muti, qui
non nisi uocati sint, sese ingerunt, nostri certe adiuto-
res, plenius, quàm alius quisquàm loquens, negotium
corroborabunt, mentem tuam confirmabunt, & sci-
to, tibiq; hoc persuadeas uelim, nihil scriptum esse
hic, quod aut Galenum, aut Aetiam, aut Aeginetam
Paulum

Paulum Galeni assecclas non redoleat, neq; eo nomine, & ea affectione operi detrahes, quod omnia sint & Galeni, & aliorum, quorum scripta extant. Nempe non hoc, neq; Galeni, neq; aliorum opus est, instructio muta esse potest, solus ego su-
daui, iungens Græca Latinis, & Latina Græcis, quorum nunc uicissitudine opus est: si rebus, hominibus, & temporibus inseruire uoluerimus. Sed timo de Arabibus uerbum facere, libenterq; fateri non audeo, ne forte male audiam ab ijs, qui sapientius habent palatum, quàm mentem, an scilicet eorum scripta huc transtulerim? quibus in summa respondeo, me & hic, & alibi nullos neglexisse, qui operam præstare possent, parum aut nihil uerborum contextum curans, neq; à quo diceretur, aut quibus uerbis: sed quid dicatur, etiam si ab Hebræo, Arabe, Græco, aut Latino. Qui omnes iniuriam non faciunt, si suo idiomate, & lingua germana & innata loquantur. An non per omnem terram audita sit uox domini, recepta eius sapientia, spiritusq; ubi ubi non spiret, & sole cum cæteris sideribus, terraq; & mari non utantur omnes quotquot sunt, qui in his tenebris caligant, & palpitant potius, quàm uiuunt? nam flendo, ridendo, letando, tristando, sperando atq; timendo, & dies, & annos ducimus per inanes, futes, irritos motus animæ, atq; affectus: nihil quicquàm (ut plurimi) ad summā rei pertinētes. Quæ imprimis

Hoc, neq; est opus galeni, neq; aliorum set muta instructio eorū est,

Si tēpori & hominū studio uelimus inseruire opus est ut linguarū professioni studeamus, quod nūc senes medicis à iuuenibus aut instructis aut irritis summa operitatur set student quantū uelint nūc peribunt prima uestigia eorum.

Sol ubiq; lu-
cet ubiq; spiritus dei spirat.

Peregrinatio nra tota hæc quæ à Budgeo in transitu, christiane descripta est,

Lege quid
à Rhomanis
in græcos scri-
ptum sit.

Linguae græ-
corum in artē
nō redigun-
tur.

Pauci fuerūt
latini linguae
græcæ stu-
diosi absq;
pœnitētia co-
mite.

Budæus fe-
nix & gloria
non gallorū
modo set &
oīm latino-
rū. i. qui sub
imperio ro-
mano sunt.
Pœnitentia
iuncta gaudio.
Manardus
sæpe à gale-
no deficit.
Audi Ianū
cornariū,

in uita accuranda est. Cæterum, non omittendum ui-
deo, quid aliquando à Rhomanis scriptum sit in men-
daces Græcos, uanos, & iactabundos præ multitudine
inutiles. Bonum inquit Cato Rhomanus, literas Græco-
rum inspicere, sed non perdiscere. Quandocūq; gens
istā suas literas dabit, omnia corrumpet, tūc etiam ma-
gis, si medicos suos huc mittat, iurarunt inter se barba-
ros omnes necare medicina. hætenus Marc. Cato. &
nos Barbaros dictitant, sed plus una nostra sola facit
lingua, equidē inops, ut ipsi uolūt, quā eorū quinq;
confusa & inordinata, quas in artem uix unquam redi-
gas. porro, quo paulo ulterius prospicio, & progre-
dior scripta eorū, qui non citra affectū, linguam Græ-
cam sunt amplexati, eo magis, atq; magis cogor eam
cuius (citra neglectū linguae nostræ) auditor fui, dete-
stari, quod nulli absq; comite pœnitentia, quæ misero-
rum, & inconsultorum est comes, eius linguae fuerunt
affectatores, & laudatores, atq; admiratores, quo-
rum ego huc exempla afferam, primo de his qui in no-
stra sunt memoria, demū aliorum, quorum monumen-
ta extant.

An non Budæus, quem fenicem, & gloriā Gallorū
placet appellare, iam transitum suum publicauit,
quem sine pœnitētia, unā cum gaudio, quod suis forte
restitueretur, non existimo scriptum: neq; potuit non
aperire, quod latuerat diu in corde. Manardus etiā
nostras, an Galenum non sit detestatus, quod unum-
quenq; à pharmaco, præter mentem Hippocratis, in
morbo laterali terruerit, Ianum Cornariū optimū in-
terpre

terpretem interim audiamus Aetium Galeno præfe-
rentē his uerbis, Aetius, inquit, omnia quæ ex Galeno
transcripsit, maiore luce, & potioribus uerbis tradi-
dit: & (ut uno uerbo dicam) magis ἀκριώς. Cum Ga-
lenus ut Asianus, in plerisque penitus ut superfluus
conspiciatur: aliquando etiam, præter rem, quedam
adhibeat, quorum ipse quoque ueniam lectorem depre-
catur. hæc Cornarius. Multi sunt præterea, qui quā-
tumuis Græcis addicti, sine Arabibus operam suā nō
perficiunt, uix unum aut alterum uerbum proferrent,
leuissimoque morbo mederi possent, absque uno aut Ra-
se, aut Mesue, aut Auicenna: quod sexcentis ego te-
stibus idoneis sum probaturus. Squirionius etiam præ-
ceptor meus Archiatros, nō Aquitaniæ modò, set &
Galliarum, cuius ego uerbum non facio sine admira-
tione & laude: quod ignorantiam antiquam, nullo
præceptore præeunte, exuerit, quam iam imbiberat,
nec adhuc renascētibz melioribus literis. Quique hoc
anno, frequenti auditorio, quando de constitutione ar-
tis medicæ Græce publice enarrasset, & ad praxin,
seu exercitationem artis multi accelerarent, & iter
cōstituisent: neque eo insalutato & incōsulto, postea-
quam uale dixisset, hoc pro ultima linea, & tutore tu-
tissimo ac defensore, inquit, tenete, ne absque Mesue
Arabe, aut Gordonio, aut Rase artem exerceatis: hi
enim uos morbos omnes curare docebunt. A Galeno
uerò retinete præcepta artis, argutas confutationes,
ornatum dicendi, corporis constitutionem, omnium
partium usum, & affectus: Antidota uerò nequaquā,

quid de Ga-
leno dicat in
pœmio Ae-
tij cuius est
interpret,

Nota hæc,

Squirionius
prelector Re-
gius utriusque
linguæ peri-
tus qui senū
medicorum
est repurga-
tor, & instau-
rator medici-
næ apud Ag-
tanos, hoc est
in scholis no-
stris publicis
que sūt Mōs
pelluli.

Quid sit à
Galeni lecti-
one reportā-
dum.

Galenus nō
nouit Anti-
dotorum no-
strorū bonā
partem.

Catalogus
eorū quæ ad
tempora Ga-
leni non per-
uenere.

Asini volan-
tes sunt me-
dici q̄ libel-
lis quibusdā
se foro parāt
instar nego-
tiorum.

Digressionis
excusatio.

Lege Alexā-
dri respōsum
Christiano
dignum.

quod eorum bonam partem non nouerit, quibus uti
solemus: non nouit rhabarbarum nostrum, mannam,
moschum, saccarum, cassiam, iubetum, agaricum no-
strum, syruos (quos potiones antiqui uocabāt) aquā
uite, destillationem aquarum, uarias catapotiorum cō-
positiones, quæ sunt in officinis: neque dubito quod si
Galenus ab inferis reuocaretur, potius quā a cœle-
stibus, quin artis expers censeretur ab unoquoq; imō
ipse potius se in asinū uersum ingenue fateretur. Neq;
ille esset Galenus, quem Deum medicorū extollimus
& admiramur, propter tot remediorū luxuriam, tot
artis portentosas ostentationes, tot hominū illam fal-
so profitentium fastus, & illecebras, qui quasi se in-
star publicarum mulierum foro & uēditioni parant,
& constituunt. Itaque in hac artium sola euenit, ut
cuicunq; medicum se profitenti statim credatur, quum
sit periculum in nullo mendacio maius. Set de his sa-
tis, quæ pluribus uerbis forte, quā oportuit, scripsi-
mus. Set ab interpretatione ad admonitionem non in-
iuria sum euagatus: interim tamen, tu lector beneuole
& studiose, cui huc omnia transferre non potui. Neq;
in hoc laborem suscepi, set breui cōpendio, quicquid
ad hanc rem faciebat, perstringere studij, apophthe-
gma Alexandri suscipe, quo mentem illustres. Quo-
niam igitur hominum multitudinem bifariam parti-
uissim, in Græcos, & Barbaros: Alexādrum commo-
nefaciebant, ut Græcis quidem sicut amicis, barbaris
autem sicut hostibus uteretur. Satiū esset, inquit Ale-
xander, hæc uirtute, atque malicia diuidi: complures
enim

enim Græcos malos esse, & Barbaros urbanos, sicut Indos, & Arianos, Romanos etiam, & Carthaginien-
ses respublicas permirifice tractantes. Quapropter
tanti uiri consilium sequuti, monitoribus relictis, Dei
immortalis simus potius, quàm hominũ, à quibus mul-
ti cæcutientes, exilium, incendium, & tormenta pa-
tiuntur. Neq; nos Galenus, aut Auicenna, aut quiuis
alius mentem nostram superet: mortales enim omnes
fuerunt, rudes adhuc, & iuuenes necesse est ut ducamur,
aliquando etiam toties ducti, cibo solidiori, reli-
cta infantia, mentem, & cor pungamus, & aperietur
nobis uitæ thesaurus, neque faciendi libros plures ul-
lus est finis: frequensq; meditatio, afflictio carnis
est. Quare Deum time, & mandata eius obserua, &
eris certe omnis homo: nam adducit in iudicium cun-
cta, quæ sunt sub cælo Deus. Quare uale lector, &
luci ueræ, & æternæ habe gratias, si aliqua dicta sint,
quæ tibi satisfaciant, quæ suo radio nos hic in tenebris
illustrat. Si minus imbecillitati meæ adscribito potius
quàm uoluntati, quæ recta erat, ut & me, & artem, ne
aliquo in loco manca esset, illustraret. Vale.

Oportet nos
esse Dei &
nō hominũ.

Oribasius,
Galenus, Ari-
stoteles & ce-
teri id genus
homines, ru-
des, neque
quæ dei sunt
capaces fue-
runt.

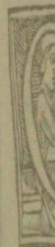
Breuis epilo-
gus quo ad
Deũ immor-
talem omnia
dirigimus.

Illu

GVL

Vira

is

uane p

minis fi

atq, q

poius

inag

tande

est r

de p

mini

Or d

noft

Illustrissimo Do.

GVLIELMO ARSAGO APVD

Viennenses Allobrogas Primario Propræ
tori Petrus Toletus professione
Medicus, Salutem dicit
perpetuam .

VVM NOSTRI, ET LI-
terarum es amantiſſimus, uir omni-
bus ornamentis Prætoris clariſſi-
me, & omnibus modis magne, non
uanae gloriæ cupiditate illectus, ſet tantum tui no-
minis ſtudio, & uitæ longioris conſtitutione affe-
ctus, quæ ſecūdum Deum, ab arcanis artis diuinæ,
potius quàm apollineæ, paratur & acquiritur, cu-
iusq; artifices medici appellantur, tibi ſtudui, &
tandem tua cauſa omnibus uitam cum ſenio (hoc
eſt rude donatis) finire cupientibus, hunc libellū
de prandiij, & cœnæ portione Odi de Odis Pata-
uini, medici doctiſſimi, cum paraſtaſi noſtra dare
& deuouere: tibi enim iure debeo, quicquid opera
noſtra facere poteſt. Neque aliquid omiſſum inue-

Vita cibaria
medico pro
gatur.

Itali in lite-
ris senescētes,

nias, quod faciat ad uitæ (quæ à cibis pendet) in-
stitutum. Hoc igitur uoluntatis indicium potius,
quàm librum aspice, quem diu negauerant Itali in
literis senescētes, aut à priuilegio (ut uocant) set
melius dixeris à mala libertate, quæ seruitutem
adfert, aut ab impetu furente bellorum, quo tolli-
tur hominum consuetudo, & Dei æterni fabrica-
tur ira: nam uerè iræ domini fabri sumus. Hunc igi-
tur prætor æquissime accipe, ut inde tollatur o-
mnium obloquentium sermo inanis & stultus, qui
nigra illecebris orationis fucatæ candidat, & ma-
le dealbat. Sed sit finis, ne hominum flagitia prose-
quendo (quibus continuo in lachrymas soluo) in
uolumen transeat epistola. Vale. Tui erit

candoris boni consulere nostram ani-

mi uoluntatem. E Lugduno

apud Germanū à Ro-

sa, X. Calend.

Decemb.

M. D. XXXVII.

ODI DE ODIS
PATAVINI, PHY-
SICI AC MEDICI,
de Cœnæ & Prandij
portione Libri
Duo,

Cui facta est accessio non parua ex Paraftasi
PETRI TOLETI Doctoris Medici,
ad Illustriffimum Prætorem
Gulielmum Arfagum.

ODVS DE ODIS

PATAVINVS PHYSICVS,

ac medicus, Marino Georgio,

Marco Minio, Gaspari Con-

tarenno Gymnasij Pa-

tauini Instauratori-

bus optime meri-

tis Salutem

dicit.

VM MECVM SAEPE

*animo repeterem uiri clarissimi,**Quod licet idem, qui olim, nunc**mūdus sit, neq; Solis circuitus in-**uersus, nec ulla aliarum stellarum,**sive fixarum, siue errātium, nec dierum ordinis mu-**tatio facta sit, Tamen perquam raro hisce tempori-**bus quempiā nasci cernimus, qui ad bonas artes per-**discendas, in quibus priscis temporibus claruisse li-**quido constat, aptus esse uideatur, eoque neminem**amplius talem euadere, qualem, uel Phidiam inter**statuarios, uel Apellem inter pictores, uel Platonē**atq; Aristotelem inter philosophos, uel Hippocra-**tem, ac Galenū inter medicos euasisse uidemus, Id**inquam*

inquam, non potui non uehemēter admirari, quum
præsertim ad bonas artes aditus nunc nobis faci-
lior sit, quandoquidem, quæ antiqui longo tempo-
re assiduis uigilijs, & laboribus parta monumentis
mandarunt, breuiore nos tempore perdiscere uale-
mus. Atque quum huius ego rei causam inuestiga-
rem, id mihi tandem succurrit, quod plerisque in lo-
cis Galenus affirmat, ex recta uidelicet cibi, po-
tusq; ratione non bonam modò gigni corporis tem-
peraturam, sed etiam animum reddi præstantiorē,
ex praua autem & prauam corporis gigni tempe-
raturā, & bonos animi mores corrumpi, mentemq;
à proprio distrahi munere. Quum itaque antiquo-
rum illorum felicissimo seculo rectam uiuendi ra-
tionem sibi homines instituisent, ut bonam corpo-
ris temperiem, ita bonos animi mores sibi compa-
rarūt. Proinde non pauci extitere, qui eatenus for-
tunæ bona expetenda esse iudicantes, quatenus ad
suppeditandum corporis necessitatibus satis esse
existimauerant, nullis pepercerunt laboribus, ut in
bonis artibus excellerent. At his temporibus, ut
ab illa prisca uictus ratione homines diuerterunt,
ita quantum ab ea discessere, tantum in animi mo-

ribus facta est commutatio. Quare bonis artibus neglectis nunc ut ditentur, seseq; cibo, ac potu ingurgitēt, & ueneri, ac omnibus deniq; flagitijs, gulæq; inseruiant, sollicitos esse conspiciamus. quod si quis aliquā artem discere inceperit, neq; tantū perferre poterit, ut ad propriū artis finē perueniat, ne ritus ne alij citius ditētur, quā ipse in arte illa consumatus esse possit. Neq; enim homines nūc uirtutis amore ducti, & ut alijs opitulētur artes sibi discēdas proponūt, Sed ut tametsi forte fortuna diuites sunt, adhuc ditiores efficiātur. Itaq; hac de causa existimaui paucos nunc tales esse, quales ueteres illi non pauci extitere. Quare quū ostendere cuperē, communē nunc uiuēdi rationē ab illa uetere, & recta non parū declinasse, id ex prādijs, cœnæq; ratione mutata uno opusculo declarare constitui, ut inde possit unusquisq; in cæteris quāta facta sit commutatio iudiciū facere. Quod opusculū in duo perquā breuia diuisum uolumina his longioribus noctibus elucubraui, quod ab Oratio admonitus, qui ne præcipitetur editio iubet, mecū intra priuatos parietes per diu continere statueram, ut refrigerato tandem inuentionis amore tanquam aliena legens
acrius

acrius iudicium adhiberem, seueriusq; rem uniuer-
sam perpenderem. Sed à certa me sententia amico-
rum studia auerterunt, qui editionem hanc conten-
dere à me nunquam desuere, quoad in suam me, qui
longe aliter sentiebam, traxere sententiam, atq; eā
in primis afferebant rationem, quam obrem opuscu-
lum hoc quā primum publicum facere deberem,
quod opinio illa falsa profectò de coenæ, & pran-
diij portione, quæ in hominum animis per multa se-
cula insedit, atq; inueterauit, non minus ad hāc diē
detrimenti mortalibus attulerit, quā hæc, quam
non ex nostra officina, sed ex antiquorū sacrarijs
uetustatis sordibus obsitam produximus, emolumē-
ti sit allatura. Quare, tum ut hominibus mei aman-
tissimis morem gererem, tum ut communi omniū sa-
luti consulerem, elucubratū uinculam hāc grauiſſimo-
rum hominum autoritatibus munitam, ductu, auspi-
cijsq; uestris in aciem eduxi. uideo enim quantas
omnium fere medicorū in me pugnas concitē. Sed
quum studeā placere bonis, quā plurimis, ut Terē-
tianis utar uerbis, totus ex grauiſſimo, acerrimoq;
iudicio uestro pendeo, uiri doctissimi, quorum tute-
læ ueluti numinis cuiusdam optimarum artium stu-

dia patres publico decreto merito commendarunt.
Quod si hoc quicquid est, quod quasi specimen
quoddam emisi (tutius est enim in parte, quàm
in toto periclitari) à uobis probari intelligā,
Ex uestro iudicio duntaxat uigiliarum
mearum uidebor mihi amplissimum
præmium consecutus, Daboq; ope-
ram, ut perfectiora elaboratio
raq; deinceps à nobis in pu-
blicum prodeant. Vale-
te, meq; uobis de-
ditissimum
fouete.

Odi de Odis Pa

tauini Phyci, ac Medici,
De Coenæ & Prandij
Portione,

LIBER I.

QUONIAM totius corporis nutritio non sine noxa efficitur, nisi, quæ extrinsecus ingeruntur, recta ratione administrantur: ut autem recte administrari possint, quantitas spectari, & tempus idoneum deligere oportet, quo ea sunt exhibenda: in quo censeo recentiorum plurimi non modò aegris, sed etiam sanis præcipientes, ut parcius quidem cœnent, uberius autē prandeant, non parum in utrisq; aberrare: tum ut illis morem geram, qui sæpe me aliàs, & nunc hortantur, ut hoc onus suscipiam: tum ut alijs omnibus, & posteritati aliquid prosim (quippe fortasse dabo saltē alijs in hac re quippiam scribendi occasionem) statui hoc libello demonstrare, & sanis, & aegris (nōnullos tamē excipiam) melius esse in cœna plus cibi, quàm in prandio sumere. Quod uerò alia quidē corporibus optimā

temperaturam seruantibus alimenta conueniant, alia calidis, alia frigidis, alia humidis, alia siccis, necnon alia, atq; alia, aliam, & aliam compositam habentibus temperaturam: præterea alia laxiorem, alia densiorē corporis texturam, alia æqualem, alia inæqualem totius corporis statum seruantibus, quæ rursus nemo inficiabitur alia, atq; alia esse debere iuxta triplicem totius corporis inæqualitatem, quam Gal. v. i. de tuē. san. explicauit, & pleraq; alia pro recta salubris uictus ratione seruanda, quæ longum esset recensere, is perquirat, qui ea perdiscere cōcupiscit, apud Gal. in lib. de san. tuen. & in eo libro, qui de dis. cōti. inscribitur, tametsi non constat illum inter legitimos Gal. libros esse enumerādum, apud Celsum in primo lib. de re medica, apud Rasim in quarto ad Alman. apud Haliab. in primo Prac. apud Aui. in tertia primi, & secunda canti. apud Auer. in eadem secunda canti. & sexto colli. de his enim pertractare non est præsentis negotij. Verum ut hæc disceptatio, quæ in præsentia est incunda, ordine procedat, quædam prius sumam, quæ inter eos, qui præcipui in medicina habentur, cōuenire ostendam, deinde ad id pertransibo, quod ostendere constitui. hac enim ratione nō solum Aristot. sed etiam Gal. in primo Metho. Med. uolumine docet demonstrationes nos moliri oportere. Rem itaq; aggrediar, ubi eos rogauero, qui hunc librum legere decreuerint, ut totū perlegant, ac omnia diligenter examinent, prius quàm de ipso, aut ipsius authore sententiam ferant. Sed puto me facturum operæ pretium, si in primis reseraue-

ro, quid hominem coegerit extrinsecus cibos ingerere, quāq; ratiōe fiat totius corporis nutritio: neq; enim ad ea, quæ declaranda sunt, id erit inutile. Humanum itaq; corpus ex humida constare substantia, quæ caloris actiōe, tum naturalis, tum aëris continentis iugiter effluit, & ob id cibo, potuq; indigere, ut quod effluxit è corpore resarciatur: erit unicuiq; abunde manifestū, qui primum Gal. librum de san. tu. & decimiquarti Aphorismi primæ parti. expositionem perlegerit: uerū quoniā unaquæq; corporis particula dissoluti loco nō nisi, quod sibi perquā simile est, admittit: quādo, quod effluit, tale natura est, quale quod seruatum est: quæ autem ingeruntur, talia non sunt: ob id ea cōficere natura cogitur, ut cōueniētē mēbris similitudinē, quoad fieri potest, cibis cōparet: quod ut optime fiat, cuilibet corporis particule cōnatas ei facultates natura tribuit, quibus quum particula inanis redditur, & quid magis sibi est affine attrahat, & certo tēpore cōtineat, & alteret ad sibi simile, ac sibi appositū cōglutinet, assimilētq; necnon & excremēta, quorū necesse est generationē subsequi, expellat, uel quod ei superest alijs propellat: quū uerò tota hæc actio naturalis sit, animalibus, & plantis cōmunis est. Quoniā autē, ut docet Gal. quarto de Symp. causis, cap. septimo, & quarto de usu partiū, cap. septimo, stirpibus (quia terræ affixæ sunt) terra ipsa cibi prōptuariū præsto est, ex qua radices necessitatis tēpore cibum facile præripiunt: præsertim quoad anni tempora propriā sibi seruant temperaturam: propterea sensu nō indigent, quo

propriam inanitionem sentiant: Animalia uero, utpo-
 te quæ (paucis exceptis) terræ nō resident: quādoqui-
 dem eis, & uoluntarie secundum locū moueri, & sub-
 stantiam longe magis à terra distantem, atq; illa plan-
 tarum natura concessit: huiusmodi sensui magis obno-
 xia esse necesse est: ut eodem tempore, quo indigentia
 sentiant, familiarem sibi cibum & quærant, & ad sa-
 tietatem ingerant. Verum, quum corporis particule
 cuti subditæ à uicinioribus sibi partibus trahant ali-
 mentum, mox & illæ ex sibi propinquieribus, hæ rur-
 sus ex alijs sibi uicinioribus, & ita ex propinquieri-
 bus partibus ordine quodam facta semper attractio-
 ne, donec actio ad uentriculum terminetur, omnes cor-
 poris partes ex uentre, perinde ac plantæ ex terra, ci-
 bum eliciant: non magis eo ipso sensu, quo penuriam
 sentiant: atq; ipsæ stirpes indigent: At solus uentricu-
 lus, ut cui deest, unde cibum attrahat, per duos nō exi-
 les neruos à cerebro ad ipsius osculum demissos illam
 iure facultatem admittit: ut ea ipsius succionem à ue-
 nis ex eo succum ueluti emulgentibus factam animal
 percipiens, eum ipsum uentriculum ad satietatem ci-
 bis impleat: quos uentriculus circumplectens, & un-
 dequaq; (ubi integram sanitatem seruet) arcte com-
 prehensens non ad eum finem conficit, ut Gal. docet
 tertio uirtu. natu. cap. xij. ut eos alijs membris aptos
 efficiat: quando sic non naturale foret instrumentum:
 sed quoddā animal potius ratione, atq; intellectu præ-
 ditum, quod eligendi melius haberet facultatem: sed
 ut eis perfruatur, atq; non solum ea, quam recentiorū
 pluri

plurimi qualitatiuā appellant, sed uera nutritione nutriatur, ut unusquisq; ex Gal. in xvij. aphori. secunda par. expositione, & in calce quarti uoluminis de san. tuen. libroq; tertio de potentijs natu. cap. vij. & xij. facile percipiet. neq; enim qualitatiua tantūmodo, sed uera nutritione id nutrit: quippe quod ei, quod nutritur, & apponitur, & unitur, & assimilatur: qua ratione uentericulum ex eo quem chylum recentiores appellāt, nutriri, cum alijs prædictis in locis Gal. innuit, tum tertio de poten. natu. cap. xij. allegato apertissime proficitur, sed de hoc differere non est præsentis instituti. Confecto itaque in ipso uentriculo alimento pauloantè ingesto, & ad satietatem apposito, nonnihil etiā ex ipso ad hepar delato, quod in prima illius temporis efficitur portione, quo fit omnis alimenti dispensatio (illud enim Gal. loco superius adducto in tres diuidit portiones) quoniam uētriculus, quicquid superest, loco oneris habet: id igitur tanquam superfluum excernens inferius ad intestina propellit: atque in secunda temporis portione alimenti plurimum intestina pertranseuntis ad iecur per uenas rapitur, parū uerò per totum fertur corpus, intestinorumq; tunicis fit alimēti appositio: & simili modo in hepate coctione peracta eidem hepati alimentum ad satietatem apponitur, idq; uentriculo unitur, quod in primo tempore erat eidem appositū: dein iecur, quod superest, ad cauam uenam expellit, atq; in tertia eiusdē temporis portione ipsius alimēti cōcoctio in uenis agitur: fitq; per totum corpus alimenti distributio, & unicuique

parti illius appositio, quod utpote sibi magis affine attrahit: quo tempore, quæ intestinis, & hepati erāt apposita, uniuntur: nutritur autē uētriculus, quū iam integre assimilauerit, quæ prius sibi unierat. Quibus peractis, excrementisq; depositis, ac uniuerso denique corpore ab omnibus superfluitatibus depurgato, iam tempus aderit, uentriculo nouum cibum appetēti denū nutrimentum ingerere, ut Galeno placuit tertio de poten. naturalib. capite decimotertio allegato, & Auerrois sexto Col. capite sexto, atque Haliabas primo prac. capite sexto, quare illo ingesto, quo tempore uentriculus rursus concoquit, atq; ad satietatem illius alimenti depascitur humiditatē, & illa perfruitur: intestina, & iecur, quod ex priori alimēto unierant, sibi integrē assimilabunt: in omnibus autē corporis partibus eorū fiet unio, quæ prius fuerāt appositæ: ubi uerò uentriculus ad unionē cōuersus, quod sibi supererat, inferius propulerit: tum hepar & intestina, quæ operi priori ultimā manū proximē imposuerāt, quæq; omnisariam quietē ab omni prorsus operatione nutritioni deputata nō admittūt: quādo (ut dictū est) eorum substātia cōtinue effluat, rursus alimentū ad se transmissum alterabunt, ac sibi ad satietatē apponēt: interim autē, quod in priori tempore uniuerso corpori uniri dicebatur, assimilabitur: quare unaquæq; corporis particula ex eo rursus alimēto, quod hepar unā cum intestinis ad unionē cōuersum ad uenas tanquam superflūū reijciet, quod est sibi magis familiare attrahet, eiusq; perfruetur humiditate. Si igitur rursus post
hæc

hac tertiam animal cibationem sumpserit, eodem modo quasi per manus tradita, sicut proximè dictum est, sine ulla penitus noxa nutritio procedet: quandoquidem nulla erit actio alteri actioni impedimento: ubi enim tum uenter, tū hepar & intestina, tū uniuersum corpus nouum suscipient alimentum: ad eius, quod hoc præcesserat, integram confectionem nihil actionis supererit. Quòd si quis hanc cibandi rationem neglexerit: horum alterum necessariò eueniet: quippe aut ab aliquo dictorum operū naturalis facultas auertetur: si, antequam prædicta omnia peracta sint, cibus denuò ingestus fuerit, aut noxijs humoribus uentriculus replebitur: si diutius, quàm par est, in ediam perpeti coactus fuerit: quorum utrumque summopere cauendum est. Septimo enim meth. Med. cap. vj. scripsit Gal. rationabile esse, priorem cibationem tantam exhiberi, quanta, prius quàm secūda sumatur, tota prorsus concoqui possit. Et in libello de dissol. conti. cap. primo, scribitur: Secundum cibū ante integram prioris confectionem ingestum esse in causa, ut & ipse, & quod prioris reliquum est, corrumpatur. Auicenn. quoq; tertia primi, Doc. secūda, ca. vij. inquit: Quod enim in corpore est deterius, est nutriens. (Sic enim ipse loquitur) super nutriens, quod non est digestum, mittere. Præterea in tertio de pot. nat. cap. xij. sepe citato scripsit Gal. quòd si uētricus appposito, unito, atq; assimilato nutrimento, ieiunus cogatur permanere ex his, quæ in mesenterio, & hepate uenis sunt, nutrimentum attrahet: nō quidē quod iam propriæ hepatis

carni, & unicuique uasorum, quæ in ipso sunt, appositum est: multoque minus quod iam est unitum, uel etiam assimilatum. Sed in uenarum concauitatibus contenta arripiet, & ea præsertim, quæ aut sunt excrementa eorum, quæ in iocimore genita sunt, aut sunt hepatis superuacanea, quibus cupit iecur exonerari: nec non & ex liene, atque alijs particulis, & præcipue propinquiorebus superfuitates eruet, quæ facilius trahi queunt, ut pote partibus, quod est sibi magis affine arte comprehendentibus, expultrice uero facultate, quod eis est inutile, aut superest, expellente. Et Auic. tertia primi doc. secunda, ca. vii. post uerba, quæ eadē ferè a Rasi in iiij. ad Alman. cap. iiij. mutuatus est, subintulit: Tolerare famem (hæc enim sunt eius uerba) stomachum putridis replet humoribus. Eadē sententia ex Haliab. colligitur primo Prac. cap. vi. Ex ijs, inquam satis manifestum esse arbitror, secundam cibationem, antequam prior tota sit confecta, non esse suggerendam, nec uentriculum esse cogendum, ut, quum cibum appetit, diu ieiunus permaneat: quod unum est ex his, quæ sumenda sunt. Alterum est, quod sine noxa sumi non potest maior, minorue alimentorum quantitas, quam calor naturalis potest peruincere. Quippe quum calor naturalis, quoniam (ut dictum est) continue effluit, sanguine instaretur, quemadmodum flamma oleo, aut lignis, ut in libello de uti. res. cap. iiij. Gal. placuit, & in principio libelli de iuuu. anhel. Galeno attributi scribitur, ut flammam debilitari, & demum extinguere oleo, lignisque deficientibus necesse est: ita in sanguinis defectu

Et u ca

Etu calori naturali eueniet : quoniam autem ex cibis in uentre confectis sanguis generatur: quantoq; calor maior est, tanto maior est quoque eius effluxus: igitur qui calorem in sua magnitudine conseruare uoluerit: tantum cibi erit opus assumat, quantum possit calor concoquere. Sic enim nec quantitate alimenti calor suffocabitur, nec eiusdem paucitate deficiet: quorum alterum omnino contingere, ubi, quæ debet, cibi quantitas non exhibetur, scripsit Gal. in secundo de mor. causis, cap. iij. in hunc modum, Alimentorum autem ipsius uel abundantia, uel defectus, aut aliena qualitas ad hunc illi modum officit. Magna quidem lignorum strues, si cōfertim exiguae flammæ iniiciatur, ob immodicæ quantitatis excessum eā suffocabit: at, si nulla penitus aut pauca admodum ligna suppeditaueris: tabescere flammam uidebis, idq; ob alimenti defectum, uel paucitatem: sic lucernæ flammam & minui, & ferè extingui uidemus, ubi proprium ipsius alimentum à iusto modo aberrauerit: siue enim nimis parce oleū adhibeas, siue affatim plurimum infundas, noxam non uitabis &c. Insuper ubi plus cibi ingestum sit, quàm calor possit peruincere, quòd mali generabuntur succi, ita est manifestum, ut nulla declaratione indigeat: qui uero id cupit apud autores perquirere, legat Gal. in ij. de mor. causis, cap. iij. & in vj. de symp. causis, ca. j. Rasim in iij. ad Almanforem cap. iij. Haliab. primo Prac. cap. vj. Auicen. iij. pri. doc. ij. cap. vij. illud tantum dixisse sufficiat, quod Gal. scripsit in ij. de mor. causis, cap. iij. Optimi quidē succi cibum, & qui plurimum ali-

menti præbere potest, si animanti immoderatus ing-
 ratur, frigidos morbos excitare: quod etiã eodẽ in lo-
 co scripsit posse ex uino cõtingere immoderatus sum-
 pto: quod quidẽ, quum alimentum sit ualde familiare,
 modice sumptũ naturalẽ calorẽ augere potest. Quod
 uero minore, quàm sibi cõueniat cibi quãtitate calor
 naturalis debilitetur, ex Hippocrate colligi potest
 xiiij. & xv. aphori. primæ parti. in cuius aphorismi
 xv. expositione Gal. causam inuestigans, cur calorem
 naturalem hyberno tempore pluribus egere alimentis
 Hippocra. dixerit: scripsit, quod nisi hic abundans ha-
 beat, quo fruatur, alimẽtum primo ipse à circũstante
 frigore superabitur, tam ab eo, q̃ extrinsecus ingruit,
 quàm ab illo, qui per inspirationẽ attrahitur: cũ ipso
 uero & coctio ciborum debilitabitur, & optimi san-
 guinis generatio, & partiũ animalis enutritio, & su-
 perfluitatũ expulsio. In fine quoq; eius expositionis
 repetẽs oportere alimentũ quãtitati caloris naturalis
 æquari, illos excipiebat, qui ueris tẽpore sanguinis in-
 digent missione, in quibus timor est, ne ambiẽtis aẽris
 qualitate nimis extendatur, atq; diffundatur sanguis.
 Haliab. quoq; primo Prac. cap. vj. ualentius alimentũ
 multo calori, ac robusto, leuius autẽ paruo, & debili
 suppeditare fas esse, exemplo declarauit, inquiens, ma-
 ximum ignem multis ac ualẽtioribus lignis augeri, &
 quodammodo nutriri, cui si paruum, ac debile lignum
 ut palea iniiciatur, statim absumitur: propter quod
 ignis aut minor, & debilior fit, aut extinguatur: quare
 Gal. vij. meth. Med. cap. vj. consumptorum renutri-
 toriam

toriam, refectoriamq; uictus rationē docens ait, quòd quanto hi meliores efficiuntur, tanto tum plures, tum ualentiores cibi, quàm prius exhibendi sunt. Facile quoq; id elici potest primo de alimen. facu. ca. j. & ij. Sic itaq; constat, alimenti quantitatem pro portione quantitatis caloris naturalis esse oportere: quare prudentem medicum summa ope niti decet, ut eum non lateat, quo magis tempore calor naturalis ad cibos cōficiendos fortior est. Quod nimirum non ignorabit, si sciuerit calorem naturalem, tum somno, tum aëris cōtinentis frigiditate augeri, reddiq; ad ciborum coctionem ualidiorem. Quippe, quum naturalis calor in somno ad internas partes secedat, ad naturalia quidem munera obeunda potentior, ad animalia uero imbecillior reddetur: cōtra uero in uigilia, ut in iij. de symp. causis, cap. viij. Galen. his uerbis manifestauit. Præterea neminem latet, sensus per somnos, aut ociosos omnino esse, aut debilitate agere: consentaneum itaq; est, exiguam quandam à principe parte facultatem, tum desluere. quod enim quis uel profunde, uel minus profunde dormit, ex eo est (ut quotidie dicere solemus) quod aut plus, aut minus affluit, quippe tãto minus affluere par est, quãto grauior fuerit somnus. itaq; toto hoc tempore, quo quis dormit, animalis facultas quiescere, naturalis uero ualidius agere uidetur &c. Et in tertio, de causis pulsuum, quod uolumē ab his, qui illud transtulerūt, expositio introductorij pulsuum inscriptum est. Gal. causam reddens, cur pulsus in somni initio debiliores fiant, & tardiores, atq; rariores, post

modum uero maiores, & uehementiores: scripsit id effici, quia calor cogens se ad interiora cibū inuenit conficiendū, & ut eū peruincat laborat: quo fit, ut quoad illum superauerit, imbecillior uideatur: qui adeptus uictoriam, & ualidior redditur, & pulsus maiores, ac uehementiores operatur. Insuper Auer. in prima cāti. cōme. cxxxviiij. & cōme. xl. secundæ eiusdem rationē assignans, cur in somno melius cibi cōficiantur, id fieri inquit, quoniam uirtus concoctrix tunc in alimēti cōtione duplici utitur calore, proprio scilicet ac eo qui, prius quā ad interna secederet, uirtutibus animalibus deseruiebat. Itidem ex Haliab. v. Theo. cap. xxxv. & ex Auic. secūda primi, doc. secūda, sum. prima cap. xiiij. & doc. tertia, sum. secūda, cap. xij. & tertia primi doc. secūda, cap. ix. & in prima canti. tex. cxxxviiij. unusquisq; id potest perdiscere. Insuper Aristoteles in libello de som. & uig. uolēs ostēdere, quod ea, quæ nutriuntur (sentiant alij quicquid uelint) sensu nō indigent, ut nutriantur, scripsit sensum habētium maxime nutriri, quando secundū sensum nō operantur. Et Themistius in illius libelli paraphrasi cap. v. quū dixit, quod quæcūq; alescūt, nō necessario etiā sentiunt, hæc uerba subintulit, Hoc uero demōstrat ea ratio, q̄ uis, quæ nutrit, munus suū gnauius, & expeditius cōsopitis, quā uigilātibus nobis absoluit: nam eo tempore probius & alimur, & corpulenta perficimus, utpote ut quas actiones nihil adminiculentur sensus. Ad hæc Alexāder Aphrodiseus in enarratione de anima ex Aristotelis institutiōe, ubi de impulsu, & ui
impul

impulsoria agit, declarans uirtutem altricē à ui sensi-
bili segregari, scripsit hæc uerba, Præter hæc continē-
ter, ac momentis singulis altrice uirtute fungimur: sem-
per enim alimur: & in dormientibus maxime præci-
puo munere, atq; actione potestas hæc sese exercere
uidetur &c. Eadē ratione, quū aeris nos ambiētis frigi-
ditate colligat se ad interiora calor innatus sibi cōtra-
rium aufugiens ad cibos conficiendos reddetur uali-
dior: contra uerò, quū eiusdem aeris caliditate ad ex-
teriores partes agatur, ad eorundem ciborum coctio-
nem imbecillior fiet: quod optime Gal. in expositione
xv. Aphorismi primæ parti. declarauit, scribens in
hunc modū, Causam uerò, ob quā hic idem calor hye-
me augeatur, etiā Aristoteles dixit: refugit enim pro-
pter circumstantem extrinsecus frigiditatem: sicut rur-
sus æstate ad sibi affini protēditur: atq; ita contingit,
dissolui quidem, ac dissipari eius substantiā tempore
æstiuo, contineri, ac cohiberi, & in profundū secede-
re hyemali: ob hoc igitur & coctiones, & sanguifica-
tiones, & nutritiones hisce temporibus sunt meliores
&c. Sæpiusq; repetit eadem expositione, tempore hye-
mali spiritum unā cum sanguine ad profundum corpo-
ris retrocedere: quare Hippocrates eodem Aphorif.
dixit, Ventres hyeme & uere calidissimi sunt natura,
& somni longissimi: quare per ea tempora alimenta
copiosiora sunt exhibenda. Præterea in. ij. de tempera-
mentis, cap. ultimo, declarans Gal. ex cute non posse
eorum totius corporis temperaturam cognosci, qui
ea incolunt loca, quæ sub ursa, & meridie sita sunt,

asserit id contingere, quoniam in his, qui ad ursam habitant, calor ad profundā corporis ab aeris continētis frigiditate fugatur: qui in habitantibus ad meridiē extrinsecus ambientis caliditate in cutem attrahitur, & mox subijciens eorum temperies, qui minus temperatas habitant regiones, inaequales esse, ut pote interioribus, exterioribusq; inter se partibus non parum differētibus, hēc uerba subintulit, Gallis enim, & Germanis, & omni Thracio, & Scythico generi, frigida, humidaq; cutis est, ideoq; etiā mollis, alba, & pilis nuda, omnis uerò naturalis his calor in uiscera unā cum sanguine confugit, ubi dum agitur, & premitur, & feruet, iracundi, audaces, & præcipientes consilij redduntur, Aethiopibus uerò, & Arabibus, omnibus deniq; his, qui ad meridiē incolunt, natura cutis ex ambientis aestus, & naturali calore foras acta, usta, dura, sicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, sed alieno, atq; additio incalescente &c. Idem quoq; colligitur ex *Ha liab. pri. Prac. ca. ij. & vj. & ex Auer. secunda cant. com. xxj.* His puto satis superq; declaratum esse, calorem innatum ut somno, ita aeris frigiditate augeri, & ob id ciborum coctiones ualidius agere. Reliquum autem est declarare, eundem calorem quiete reddi ad cibos conficiendos ualidiorem, quod optime fiet, si prius ex his quaedam exposuero, quæ ab exercitatione proueniunt. Porro duo præter cetera ab exercitatione proficiuntur, ut in secundo de tu. san. scripsit Gal. genuini scilicet caloris augmentū, & spiritus uiolentior motus

motus ad externas uidelicet corporis partes, illa deinde ex his præter cætera consequuntur, tum singulas corporis particulas in corpus deducenda ualidius attrahere, tum ea facilius immutare, tum nutritionem feliciorē effici, tum singularum partium excrementa ad expulsionem, necnon & meatus parari, quibus ea ipsa excrementa expelli necesse est, & deniq; excrementis ipsis corpora purgari. Quæ quū ita sint, eo tempore debent corpora exercitari, ut inquit Gal. secundo de tu. sa. sæpe allegato, quo uentriculus, & uasa crudis, incoctisq; cibis, aut succis omnino uacua sunt, & urina, atq; alui excrementa sunt deposita, sic enim periculum non est, quum (ut dictū est) exercitatio distributionē in corpus operetur, ut cruda, incoctaq; prius quā probe confecta sint, aut aliquid ex dictis excrementis ui caloris per exercitationē aucti in omnes corporis partes rapiātur, quare Gal. iij. de tu. san. post uenerem eam scripsit exercitationis speciem, quā præparatoriam uocant, post uigilias autem, uel tristitiam, uel ambas, quæ apothèrapia dicitur, idoneā esse, si tamen cruditas absit: nam, si qua cruditas subest, inquit omnino nō esse exercitandum. Ex ijs itaq; constat tempus ad exercitationē idoneum esse, ut docet Gal. in. ij. de tu. san. quum cibus ingestus, tum in uentriculo, tum in hepate iam prorsus confectus est, quæ uero fit in uenis, coctio agitur, & iam tempus instat, ut nouum alimentum suscipiatur, constat quoq; caloris augmentū, quod exercitatione acquiritur, dum ipsa fit exercitatio, non illis coctionibus cōferre, quæ in uentriculo, ac

hepate perficiuntur uerum potius ijs maxime officere:
 quandoquidem eo caloris augmento fiat illorum uali-
 dior ad extimas partes attractio, quæ in intimis parti-
 bus continentur: atq; calor naturalis, ut in æstiuo tem-
 pore, ita, dum corpora exercitantur, foras agatur. Me-
 lius igitur uenter, & iecur alimenta conficiunt,
 quum homo ab exercitationibus uacat: quod utiq; de-
 clarare statueram. Huic sententiæ Rasis m. iij. ad Al-
 man. cap. ij. Haliab. primo prac. cap. iij. Auic. iij. pri-
 mi doc. ij. ca. iij. & vij. Auer. vj. col. ca. ij. & prima cā-
 ti. commen. cxliij. & ij. canti. commen. xx. ad stipulan-
 tur. Puto equidem hætenus me satis manifeste aperuis-
 se, secundā cibationem nō esse exhibendā, nisi prior to-
 ta confecta sit, nec uenter diu ieiunare cogendū
 esse. Præterea sumendi cibi quātitatē, nec maiore, nec
 minore esse oportere, quā calor possit peruincere. In-
 super & somno, & aeris frigiditate calorem naturalē
 augeri, & ob id cibos melius concoqui: cōtra uerō fie-
 ri in uigilia, & aeris caliditate. Demū exercitationē
 in corpus deductionē iuuare: his autē quæ in uentri-
 cu- lo, & hepate fiunt coctionibus officere: quæ omnia, li-
 cet hoc loco tanquā hypotheses sint accipiendæ, nō
 tamē inutile fuit clariora reddidisse, ac ostēdisse à præ-
 cipuis medicis esse concessa: quædam enim principia
 sunt quæ aliquā declarationē desiderāt. Ex his modo
 sic declaratis facile est colligere, plus in cœna quā in
 prandio comedendum esse. Quippe, quū tempus quod
 à prandio ad cœnam protenditur, octo quidem, aut ad
 summum nouem contineat horas: quod uerō à cœna
 ad pran-

ad prandium producitur, ex quindecim aut sexdecim
constet: ab eis querere oportet, qui arbitrantur plus
in prandio quàm in cœna esse exhibendum: nunquid,
quum iam cœnandi tempus est, nutrimentum in pran-
dio sumptum mature sit concoctum, necne: si enim id
affirmauerint: igitur eos fateri necesse est, cibum in cœ-
na exhibitum, quū tenuior sit, quàm qui in prandio in-
gestus est, breuiori tempore confectum iri: quare uen-
triculus diu ieiunus manere, malisq; humoribus opple-
ri cogetur: quod esse ualde noxiū, in primo assumpto
superius ostensum est. Si uerò id negauerint, utiq; uerū
responderint, neq; enim tam angusto temporis spacio
potest in uētriculo cibus confici, apponi, uniri, & assi-
milari: in epate uerò concoqui alimentum, apponi, ac
uniri: in totum autē corpus deduci, ac illi nutrimentū
apponi: quare secūdus sumetur cibus, ante quàm prior
sit perfecte concoctus. quod nō parū officere, in eodē
primo assumpto similiter declaratū est. Præterea, quū
in nocte naturalis calor, & somno, & aeris frigidita-
te (nocturnus enim aer frigidior est, quàm diurnus) for-
tior sit, possitq; ualidius naturales functiones obire: cō-
tra uerò in die: necnon & alimenti quantitas, nec ma-
ior, nec minor esse debeat, quàm quod ipse calor po-
test probe concoquere, ut in superioribus patuit: igi-
tur nemo inficias ire poterit, plus cœnandū, quàm prā-
dendum. Insuper quū qui liberā uitā degunt, ac illius
artis quæ optimā tuendæ ualitudinis rationem docet,
præceptis parere ualēt: in die & exercitationes, & il-
la quæ cū exercitatione affinitatē habent, quæq; sibi

peritus artifex præcipit, adire soliti sint, necnō & maxima pars hominū implicitam negotijs uitam agēs, siue inopia, siue ea seruitute, quæ ambitionis, aut cuiusuis cupiditatis gratia uolūtaria est, siue ea, quæ coacta est, quā solam seruitutem uulgus appellat: præter ea, quæ dicta sunt, in die solita quoq; munia, & aliquando insueta obeant, nocte uerò quiescant, ubi maius quidem prandium, minorem autem cœnā ingesserint, nescio, qua ratione ea incōmoda euitare poterunt, quæ quidem his, qui se exercent, antequam alimentū in uentriculo, & hepate cōfectum sit, euenire superius explicatū est. Ex ijs itaq; patere arbitror, rationabile esse, tum quia longius tempus cœna, quā prādiū excipit, tum quia in nocte cōtinens frigidius est, & omnes fere dormire, ac quiescere consueſcant, ut tū plures, tū ualentiores cibi in cœna magis quā in prandio administrētur. Quibus de causis scripsit Gal. vii. Meth. med. cap. vi. his, qui renutriuntur reficiunturq; ualētiores cibos in cœna maxime offerendos esse, quem usum, ait, athletas nō ratione tantū inuenisse, sed etiā longa experientia comprobasse. Hanc utiq; sententiā ea cōprobant, quæ in primo de ratione uictus in morbis acutis tex. xxv. Hippo. scribit, docens enim eorum uictus rationem, quibus morbi iudicatio facta est, sorbitionem, inquit, matutino quidē tēpore exhibe, uespere autē ad alios etiamnum cibos transire poteris. Et in tertio de ratione uictus, ubi, qui uictus in singulis quatuor anni temporibus conueniat, declarat, præcipit hyeme oportere semel comedere, nisi quis ualde siccum uentrem habeat

habeat, si minus modicum prandere, quam uictus rationem ait, seruandam esse à Vergiliarum occasu, usq; ad id tempus, quo fauonius flare cœperit, quod tēpus ex diebus quadraginta ante hyemale solstitiū, & alijs quadraginta post idem solstitium constat, à quo tempore ad uernale æquinoctium usq; quod tempus septē & quadraginta dies continet, cum tempore est uariāda uictus ratio. Ab hoc autem æquinoctio usq; ad uergiliarum ortum, quo æstas incipit, toto eo tempore in sex partes diuiso, quarum singulæ octo continēt dies, mutationis uictus rationem docens iubet, ut eo quoq; tempore modicum prandeatur, quod præceptum ab ortu uergiliarum usq; ad æstiuum solstitiū, & ab hoc ad Arcturi ortum, & æquinoctium usq; uictum instituens reperit. Ab arcturi autem ortu ad uergiliarum usq; occasum iubet ab æstiuo quidem uictu recedentes, accedentes autem ad hybernum, sensim uictus rationem mutare, ut sic sine noxa ad hybernum uictum deducti post uergiliarum occasum eo libere uti possint. Celsus item primo libro de re medica, cap. tertio, declarans ad rectam uictus rationem instituendam tempus anni considerari oportere, scripsit. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum, sine carne, sine potionē sumere. Et paulo infra loquens de æstatis uictu ita inquit, Aestate uerò & potionē, & cibo corpus sæpius eget, ideo prædere quoq; cōmodum est. quum igitur Celsus æstate ut sæpius, ita exiguo cibo utendū esse censeat, & ob id prandere iubeat, quod tamen hyeme nō concedit, nisi nimis uenter

astrictus est: minus igitur æstate prædendū esse, quàm
 cœnandū, ipsum uoluisse manifestū est, quare constat
 Celsum sententiæ paulo superius recitatæ adstipulari.
 Rasis quoq; in. iij. ad Almā. cap. iij. horas ad comedē
 dum idoneas esse scripsit, quū unusquisq; ingesto cibo
 & quieti, & somno indulgere potest, quod quidē ex
 Auic. iij. primi, doc. ij. cap. vij. & ij. canti. & eodē in
 loco ex Auer. colligitur. Et xij. tertij, trac. iij. cap. j.
 Auic. de nocumentis agens, quæ à mala ciborū coctio
 ne proueniunt, scripsit in hunc modū, Et quod sequi-
 tur ea de iudicijs cibi in hoc est, quod cibus indiget
 quiete, & somno, usq; quò bona fiat digestio, & quā-
 do sunt loco ambarū motus, & uigiliæ non completur
 digestio &c. Insuper author libri de disso. contin. ca.
 primo. & Haliabas primo prac. cap. xij. aiunt cœnā
 esse prandio laudabiliorem, eamq; antiquos prandio
 anteposuisse. Sic itaq; censeo, tum rationibus, tum au-
 thoritatibus satis manifeste expositū, satius esse plus
 in cœna, quàm in prædio sumere, qui erat ueluti sco-
 pus eorū omniū, quæ hætenus scripta sunt. Verū quo-
 niam in principio nonnullos excipiendos esse dicebā,
 Igitur non ignorare oportet, illos in primis esse exci-
 piendos, qui uberius quidem prandere, parcius autem
 cœnare insueuerunt, quod hac nostra tempestate, non
 uulgares modo, sed etiam medicorum plurimi faciunt.
 Quippe tales, quoad prauam illam assuetudinem ser-
 uare, aut uoluerint, aut coacti fuerint, satius est mane
 plus, uespere autē minus esse. Etenim dixit Hippocra-
 tes. ij. parti. Aphorif. l. Quæ ex longo tempore con-
 sueta

sueta sunt, & si deteriora sunt : insuetis minus mole-
stare solent, & in secundo lib. de ratione uic. in mor-
bis acu. longo processu declarauit, longe melius esse,
non solum sanis, sed etiam aegris uitiosam uictus ratio-
nem seruari, quàm illam subito uel in meliorem mu-
tari. Sed malas consuetudines sensim mutari utilius
esse, scripsit Gal. in v. de tu. san. Et Rasis in iiij. ad
Alman. cap. x. & Haliab. primo prac. cap. xiiij. quas
tamen non omnibus mutandas esse, sensit Galenus eo-
dem v. de tu. san. Vbi consulit senes consuetis operi-
bus exercitari, etiam si modice noxia sint, contra iu-
uenes noxia etiam à pueris consueta mutare, quando-
quidem ualidæ iuuenum uires moderatam mutationē
ferre possunt, ac eos sperari potest uitæ reliquum ex
meliore consuetudine fructuosius ducturos, quod seni-
bus non continget, etiam si longo tempore malam as-
suetudinem pedetentim mutare possent : quippe qui-
bus nihil temporis relinqueretur, quo meliore fruerē-
tur consuetudine: nō aliter quàm si quis octogenarius
cuiuspiam arti se accingeret perdiscendæ. Non etiam
quandocunque malas consuetudines in meliores uer-
tere, tentandum esse, scripsit Gal. in eodem v. de sa-
tu. inquit, assuetudines ipsas, tametsi prauæ sunt, di-
splicentibus adhuc sibi corporibus mutandas nō esse:
quin nec per summam sanitatem semper id tentandū,
sed tum, quum is, cui mutandæ sunt, à ciuilibus nego-
tijs maxime uacat. Illi quoque excipiendi sunt, qui for-
te ad talia negotia sunt delegati, uel ipsi ea sibi spōte
delegerunt, ut nocte quidem uigilent, & se exerceāt,

die uero quiescant, & dormiant. Tales enim quum cōtrariam alijs uitam agant, contrariam quoque uictus rationem seruare fas est: quare Rasis in vi. ad Alman. cap. xj. de regimine iter agentium loquens scripsit in hunc modum, Quòd si in nocte necesse fuerit ipsum incedere, non erit ei cœnandum, sed suæ comestionis integritatem usque in tēpus, in quo se diu posse quiescere sciuerit, intermittat. Excipiantur hi quoq; qui aliqua periodica ægritudine premuntur, quæ nocte suas habet accessiones: etenim utilius esse plus cœnare quàm prandere illo tempore accessiones non permittunt, quando opus est in accessionibus abstinere: cibū enim dare nocuum est, ut Hippocrates, & Gal. prima parti. aphorif. xj. & in primo de ratione uic. in mor. acut. xlv. scripserunt: Utq; sensere Celsus in iij. lib. de re med. Auic. pri. iij. trac. ij. cap. viij. Haliab. iij. prac. cap. xj. Rasis x. ad alman. cap. iij. & v. & Auer. vij. col. cap. x. Qua uero ratione hi cibandi sint, qui huiusmodi ægritudinibus sunt affecti, ex dictis autoribus locis allegatis potest perdisci: præterea ex Gale. xj. meth. Med. cap. v. & xxj. His itaque exceptis censeo ex his, quæ dicta sunt, facile comprobari, ut reliqui omnes, siue sani, siue ægri sint, parum quidē prandeant, plus autem cœnent, quod ostendere in principio pollicitus sum.

Liber

LIBER SECVNDVS.

QVONIAM, ut in primo de simp. med. facul. ca. ulti. dixit Gal. discere cupientibus opus est, non solū optima discenda proponere, sed etiā falsas opiniones ex eorū animis delere, quæ ueras inherere prohibent. Quippe, sicut non pura corpora, quanto plus nutries, tanto magis lædes, ut in secunda parti Aph. Apho. x. dixit Hippocrates, ita quoque non puros animos, quanto plus ueris opinionibus nutrire tentes, tãto pertinaciores reddas. Igitur cum in priori uolumine, plus in cœna, quàm in prandio secundum ueram antiquorum sententiã sumẽdum esse, satis (ut mea fert opinio) demonstratũ sit, putauĩ non inutile fore, si hoc uolumine obiectiones diluere, quæ aduersus eam opinionem adducuntur, necnon & illorum errata ostendere conatus fuero, qui posteris non modicam delinquendi dederũt occasionẽ. Ab his autem auspicabimur, in quibus arbitror Petrũ Apponẽsem cognomẽto cõciliatorẽ differẽtia cxxj. nō parũ aberrasse: tametsi Hippocratẽ, & Gal. atq; alios antiquos sectari conatus est. In primis autẽ, quũ de agricolis scripsit, & asiduo labore uictũ quærentibus, errauit cõciliator scribẽs melius esse plus eos in prãdio, q̃ in cœna sumere: quũ enim cogãtur post prandiũ tota die uehemẽtes labores subire, nescio qua ratione euitare poterũt, ut cibus, anteq̃ probe sit cõcoctus, in totius corporis habitũ nō rapiatur, ut priori uolumine

de Gal. & aliorum sententia ostensum est. Nec ualet quorundam responsio, qui conciliatorem defendere nituntur, ij siquidē fortasse Auic. moti autoritate in prima canti. tex. cxlv. scribentis, Immoderatū ex eo proprie dicitur labor, qui quidem spiritum euacuat, & educit, & emacrat pingues, & carnosos &c. aiūt aī duos prædictorum labores non exercitationis, sed operis potius, uel laboris appellationem mereri. Sed hæc puto non dixissent, si Gal. legissent in secundo de san. tu. de exercitationis, laboris & motus differentia sic scribentem, A laboribus uerò ordiendum, illo ante omnia discussso, an idē sit labor, motus, & exercitatio, an labor, & motus idem, aliud uero ab ijs exercitatio, an motus res diuersa, labor & exercitatio neutiquam differant. Ac mihi quidem non quiuis motus exercitatio uidetur, sed tantum si quis uehemētior est: quoniā autem eorum, quæ ad aliquid dicuntur, est quod uehementius dicitur: fieri potest, ut idem motus alteri sit exercitatio, alteri non sit: terminus igitur uehemētiae esto anhelitus alteratio, quādo in quibus nulla fit anhelitus mutatio, hos nondum exercitationes uocamus, quòd si quis maius, celerius uel, aut crebrius iā ex motu aliquo respirare cogitur, huic certe tantus motus exercitatio fuerit. Ea igitur communiter exercitatio uocatur, proprie uerò à loco Græce denominatur, quæ gymnasion ipsi appellāt. Is locus est in publica aliqua urbis regione extructus, quo ungendi, fricandi, luctanturi, discum iacturi, aut tale quippiam facturi confluunt: laboris appellatio idē mihi significare uidetur cum

eum priore significatione nominis gymnasiij, siue exercitationis, nempe cōmuni illo, quod prædiximus, quippe cum & qui fodiunt, & qui metunt, & qui equitat non laborent modo, sed etiam exercitentur, communi saltem exercitationis appellatione. Et de nominibus quidem ita nobis determinatum sit, atq; ad hæc signifi-
cata omnis mihi deinceps sermo inaudiatur &c. Quamquam enim assidui illi labores, opera, & labores appellantur, non tamen exercitationis nuncupationem amittūt ut ex Gal. uerbis iam dictis facile cōstat. Præterea nō etiam sola uocabuli mutatio poterit eos ab incommodis, quæ exercitationem sequūtur, absolutos reddere, ut ij credere uisi sunt, quinimō, quāto ualentior exercitatio est, tanto ualentiores deductionē in corpus operatur, quod quidem ex priori uolumine est ita manifestum, ut nulla declaratione indigeat. Similiter manifestum est, quod quum assiduo labore calor foras agatur, non poterunt ij cibum ingestū probe conficere, quod in somno ijs maxime fieri in primo de ali. facul. cap. ij. scripsit Gal. in hunc modū, Quoniam autem maximæ parti eorum, qui laborāt, somni profundiores fiunt, hoc etiam ipsis multum ad coctiones confert, & propter hoc à prauis edulijs minus læduntur, si autem cogas ipsos uigilare pluribus continuis noctibus: mox egrotabunt &c. Auic. quoque in tertia primi, doc. secūda, cap. vij. ita scripsit, Exercitati præterea, & multi laboris magis sunt tolerantes nutritientia grossa, quos forsitan, in digerendo iuuat fortis somnus, & quia in ipso fiunt profundi. Et paucis

interpositis subdit, Et proprie quia sunt confidētes in digestiua sua, quod ex sua habēt dormitione, quod destruitur, quū eis frequentes accidunt uigilie &c. Sic itaq; satis constat, illorū defensionē nullā esse. Nōnulli præterea nō defuere, qui conati conciliatorē tutari dixerūt, Gal. in ij. de sa. tu. de ea exercitatione tractasse, quæ optimo cōgruit corpori, quæq; de illa enūciauit, non ei exercitationi cōuenire, quæ lapsi corporis est. Ad horum autē cōfutationem satis erit, quædam Gal. uerba in medium asferre, quæ in eodē ij. de sa. tu. conscripta sunt. Quippe, quū eo in loco Gal. ostendisset, quo tēpore corpora sint exercitanda, preparatoriāq; frictionem debere exercitationē præcedere, & multa de frictione scripsisset aduersus Theonem Hippocratem defendens, talia subintulit, Hæc igitur omnia deficientibus ab optimo statibus cōmunia sunt, de quibus agere nondum statuimus &c. His itaq; dimissis, quum ex superioribus satis constet, horum defensionē satis insulsam esse: ostēdamus, quas cōciliator rationes adducit, nullius esse roboris, quo peractō satis erit manifestum, melius esse agricolis plus in cœna, quàm in prædio assumere. In primis enim quadam Auic. auctoritate conciliator nititur ij. primi, doc. ij. cap. vij. ubi, quum declarasset Auic. ciborum diuersitatem dupliciter officere, eiusmodi subiecit, In tempore quoq; antiquo qui exercitabantur, iam fugerūt ab hoc: cōtenti enim erāt solius carnis comestione in mane, & solius panis in cœna &c. Quem Auicē. locū deprauatū esse censeo, quandoquidem falsum est, antiquos se exercere solitos

solitos eā uictus rationē seruasse, cuius meminisse putatur Auic. eius autem iudicium est, quod Gal. in primo de ratione uic. in mor. acut. cōm. xvij. quū declarauit ciborum uarietatem, & præsertim ubi ex uarijs uirtutibus componantur, maximā læsionē parere, oppositum in hunc modū scripsit, Hoc etiā qui exercentur, qui ue inuicem certant, maxime obseruāt, nam in prandio solū panē comedūt, in cœna uero carnē &c. Neq; iure dici posse uidetur, Gal. & Auicen. alia, & alia ratione de his, qui se exercent, diuersa locutos fuisse, quum nullibi lectum sit Gal. scripsisse, quempiā assuetum se exercitationibus tradere. mane quidem solum carnem, uespere autem solum panem ingerere cōsueuisse, neq; etiam quempiam aliū aut ante, aut post Gal. tempora, qui alicuius fuerit autoritatis, hoc unquam dixisse, cuiuslibet aperte constabit omnia eorum uolumina perlegenti: non enim careret admiratione, si id esset, quod Auic. dixisse uidetur, ut à nullo (ipso excepto) illud fuisset monumentis mandatum, præsertim quum, quicquid Auic. scripserit, ex alijs autoribus, & Gal. in primis sumpserit. Adde quod eius rei oppositum non solum Galen. loco adducto autumat, sed etiam Auic. aperte eodē præcipit capite scribēs, ut coacti ante exercitationem comedere, panem solum tanta quantitate ingerant, quanta confici possit, prius quàm se exercere incipiant. Puto igitur Auic. ex Gal. eā sententiā accepisse, quare locū illū Auic. nō esse ita legendū, ut iacet, sed ubi panis legitur, carnis, ubi uero carnis, panis esse restituendū. Sed cōcedatur

locum, ut iacet, legi oportere: quid tū? neq; enim eam uiuendi rationem laudauit Auic. sed tantū dixisse uidetur, qui se exercitant, eo uiuendi modo duplicē noxam uitare, quæ ex ciborum uarietate proficiscitur. Ex his itaq; patet, illam Auic. auctoritatem cōciliatori nullo modo opitulari. Neq; etiam difficile est rationē soluere, qua conciliator eius opinionem stabilem reddere conatus est, ea autem est eiusmodi, Qui exercitatur, aliquo indigent resolutionē, atq; membrorū exiccationem prohibente, id autem cibo cōmodius efficitur: quando & membra humidiora, & exiccantis caloris uim cōtraria qualitate imbecilliorē reddet. Alimentū enim, ut in ij. de anima ex Aristo. colligitur, in principio est corpori contrariū, licet in fine caloris actiōe eidē corpori simile efficiatur: ut igitur hæc fieri possint, plus prædere, q̄ cœnare oportebit. hæc est cōciliatoris ratio. Ex quo quidē quærendū est, nunqd opinetur partē illā alimenti totū corpus humectare, quæ per totū ipsum ferri corpus ante ipsius alimenti coctionē scripsit Gal. iij. uir. na. ca. xij. an potius, quū ea parua sit, incocti alimēti quantitātē affatim (ut id efficiatur) in totius corporis habitum rapi. Quod si hoc secundū cōcesserit (id enim euenire scripsit Gal. in j. de alim. facul. ca. ij. in hunc modū, Nā uacua uenæ non tantū semicoctū succū, uerū etiā omnino rudē, & incoctū uētriculo nōnunquā præripiūt, cū à cibo statim laboratur) utiq; ea de causa illi tandē grauissimis morbis corripietur, rar oq; ad iustā senectutē perducetur, ut scripsit Gal. eodē in loco. Et Aui. iij. primi. doc. ij. cap.

ij. cap. vij. Si uerò parua illam alimenti portionem, de qua superius sermo habitus est, corpus humectum reddere, conciliator responderit, Quippe, quum illa parua sit, & euaporabilis, cito resoluetur, quare corporis particule sicciore redditæ ex eo, quod alimenti reliquum est, priusquam mature concoquatur, tandem aliquid præripient, quare nõ minus illa subibunt incõmoda, de quibus pauloante dicebatur. Vnde Haliabas primo præc. cap. iij. his, qui post cibũ continuo exercitantur, è uentriculo cibũ ad intestina ante perfectam eius decoctionem descendere, & illas uenas, quas intestina, & hepar intercipiunt obstruere asseuerauit: q̃ si exercitatio, inquit, modũ excedet, quando eius est exiguos corporis meatus purgare, & excrementa expellere, mēbrorũ aliquid simul excludet, quare membra dissipati loco aliquid reponere tentãtia à uenis succũ trahēt, quæ inanitæ & ipsæ ab hepate, & hepar nõ dissimili ratione à porta uena, & hæc à laxiori intestino, hoc uerò à uentriculo cõuellere necesse erit, qui quum crudus sit, & inconcoctus, nec aptus per uenas defluere, intra uenas raptus, congestusq; eas ipsas uenas obstruet, indeq; difficiles, & pessimæ ægritudines subsequuntur. Quod si Gal. loco superius allegato, & Rasis in. iij. ad Almã. ca. iij. & Haliab. primo præc. ca. vj. & Auic. loco superius adducto conciliator perlegisset, his, qui uehementibus operibus exercitãtur, alimenta cõgruere crassa, & glutinosa dignouisset, quæ nec facile corruptibilia sint, nec euaporabilia, qualis est suilla caro, quam Gal. vj. de tu. sa. dixit uehemens

exercitium desiderare, nam ex eiusmodi alimentis succi geniti non facile, quum ij exercitantur, per uapores diffilare possunt, quæ alimenta exhibenda sunt, quum ij & quieti, & somno posthabitis operibus indulgere ualent: sic enim & resolutioni, quoad fieri potest, & his nocumentis occurrimus, quæ pleno uentriculo exercitatis contingere diximus. Quod si caloris ui cogemur ipsis agricolis aliquid exhibere, ea de causa satius esset frigidum potum eos ingerere, quare Rasis iij. ad Almā. cap. v. iubet, ut à uehementi motu frigida non confertim, sed paulatim bibatur. Constat igitur eā conciliatoris rationē nullius esse roboris. Illorum autē consuetudinē fateor nō parū conducere ad ciborū concoctionē, id siquidem Gal. quoq; fatetur primo de Alimen. facul. cap. ij. superius citato. Et nos in priori uolumine assuetudines seruādas esse scripsimus, quas tamē, in quibus id fieri liceat, sensim mutandas esse, eodē in loco definitū est. Nec minorem cōciliator reprehensionem meretur his, qui messorum robur extollebāt, quorum meminit Gal. in primo de Alimē. facul. adducto. Enumeratis enim illis nocumentis, de quibus in superioribus sermo habitus est, quæ tandem eos subire contingit, talia adiecit uerba, Atque hæc uulgus ignorans beatos illos de corporis robore prædicat, quum ea & esse, & concoquere cernat, quæ nemo nostrum nec deuorare quidem possit, nedum concoquere &c. Ex his discat conciliator, quantum illi experiētia, de qua me mini, confidendum sit. Patet igitur nec Auicē. autoritate, nec ratione, nec experientia posse conciliato-

rem

rem ostendere, melius esse messorum plus in prandio, quam in cœna suscipere. Errat quoque conciliator eis asserens, qui implicitam negotijs uitam agunt, utilius esse parcius quidem cœnare, uberius autem prandere, quum solitis duntaxat laboribus exercitantur. Ex his enim quæ in libro priori scripsimus, unicuique ita facile est huius falsitatem agnoscere, ut ab eius declaratione citra reprehensionem me possum abstinere. Verum id conciliator ostendere conabatur, inquiens huiusmodi corpora non carere superfluitatibus concoquendis, nec ualidam habere uirtutem, quæ quum in somno ualidior sit calore ad interiora se colligente, satius erit eam permittere cruditatibus coctionibus uacare, et superfluitates ad expulsionem parare, quam eam distrahere ad cibos nouiter assumptos conficiendos: neque enim tanta est eius uis, ut utrumque comode perficere possit. Rursus, quum hæc uirtus solis calore, ac lumine robur acquirat, melius in die poterit cibos conficere, quare plus in prandio, quam in cœna his sumendum est. Sed hanc rationem nullius esse roboris facile est declarare. Quippe, quum superfluitatum decoctio, et ciborum confectio oppositis ipsius caloris motibus, ut probe efficiantur, non indigeant, quod naturalibus, animalibusque operationibus euenire, in priori uolumine dictum est: igitur si calor naturalis in somno robur acquirens superfluitates melius concoquet, similiter et cibos melius conficiet. Eodem pariter modo, si calor innatus in die solis calore fortior redditus cibos melius conficiet, superfluitates quoque melius

concoquet. Verum ut ex his, quæ in priori libro dicta sunt, facile colligi potest, calor ad interiora coactus melius, tum superfluitates, tum cibos concoquet, contra uerò ad extimas partes attractus nullum illorū perficiet, quare non est opus illos in die liberalius prandere, ut cibi melius conficiantur. Sed forte dicet quis, ut etiam conciliator innuit, calori esse peculiare, in somno quidem superfluitatū coctionē, in uigilijs autē ciborum cōfectionē magis appetere. Cui quidē fateri quoq; necesse erit, cū ipsum calorem non agens esse naturale, sed animal potius ratione, et intellectu præditum, quod habeat facultatē eligendi, quod melius est, quod tamē eos, qui Gal. sectantur, fateri nō decet: hac enim ratione Gal. in. iij. de pot. natu. cap. xij. scripsit, uentriculū cibos cōficere, nō ut eos alijs mēbris aptos efficiat, sed ut eis perfruatur, ac eorū humiditatibus saturetur. de hoc enim dictū quoq; est in principio prioris libri. Quod si cōciliator cōtēdet, ea posse calorem efficere ope illius intelligentiæ non errantis, ad quā recetiorū plurimi, tanquā ad numē aliquod ingruente tempestate confugiūt, nō utiq; cōuinceret, quod Gal. de uentriculo scripsisse diximus: Quippe, si ad illā intelligentiā ita facilis pateret aditus, ut recetiores comenti sunt, posset unusquisq; Gal. facile respondere, uentriculū ab ea ductum intelligentia amplecti cibos, ac eos concoquere, nō tantū ut eis fruatur, sed etiā ut eos alijs mēbris aptos efficiat, quare Gal. ratio non necessario concluderet, uentriculum animal esse, ubi cibos complecteretur, ut eos alijs mēbris aptos efficeret.

Insu

Insuper ex priori libro manifestum est, omnes in medicina præcipuos uno ore affirmare, naturā prouidentia habere, ut calor uigilijs sicciior redditus quā par est, ad interna se colligat, ut cibi melius conficiatur, à quibus conueniētē sibi humiditatē, necnon & uires calor resumēs, deinde ad extimas partes motus animales functiones ualide possit obire, quos tamen uiros aut nunquā, aut per quā raro scripsisse quis inueniet, calorem ad intima cogi, ut superfluitates melius cōcoquantur. Præterea falso Cōciliatorē assumpsisse naturalem uim solis calore, ac lumine augeri, & ob id cibos melius cōficere, is facile intelliget, qui priorē librū perlegerit, ibi enim ostensum est, naturalē calorem nos continētis frigiditate augeri, & eiusdē caliditate debilitari, quod nimirū cōtinēs nō nisi, aut sole ad nos accedēte, aut eodē à nobis recedēte calidū, frigidū ue est. Siquis aut pro Cōciliatore dixerit, calorem naturalē à solis caliditate augeri, quæ nō tam ualida est, ut calorem naturalē dissoluat, is nō ignoret, id nō posse nec p cōciliatore, nec p ueritate defendi. Enimuero nulla distinctione præmissa id assumptū tāquā uniuersaliter uerū protulit cōciliator, quare de calidiore aeris cōstitutione, sub qua ea quoq; cōtinetur, quæ æstatis est, loquēs cōciliator dixit, esse uberius prandendū. Accedit ad hoc uoluisse conciliatorē, diem æstati, noctem uerò hyemi proportionē respondere, quo fit, ut, quū æstas hyemis cōparatione naturalē uirtutē magis dissipet, ita quoq; & dies noctis cōparatione eandē magis dissoluet. Sed concedatur conciliatori, animantis calorem in die red=

di fortio rem: nihil enim id ciborum coctioni cōducet, sed his potius operibus, quæ sensibus, atq; motu perficiuntur, quādo coctiones debiliores quidē caloris motu ad exteriora, quod in die contingit, fiant uerò meliores eodem calore ad intimas corporis partes sedente, quod in nocte fieri ex his constat, quæ in priori uolumine scripta sunt. Sed dicet forte quispiam alius pro conciliatore, Robusta habētes corpora in die, ac æstate magis debilitari, in somno autem, & hyeme pro ciborum confectiōe fieri ualidiores, atq; hoc Gal. & alios autores uoluisse. Verum in his, quorum corpora imbecillia sunt, contra fieri, & hoc Conciliatorem sensisse. At hoc refellere non est difficile. Gal. enim in expositione. xv. Aphoris. pri. parti. percipiens Aphoris. Ventres hyeme, & uere calidissimi sunt natura, & somni lōgissimi, quare per ea tēpora alimēta copiosiora sunt exhibēda &c. nō esse uniuersaliter, uerū, ex eo tantū animalia exceptit in latibulis degentia, ita scribens, Quæ igitur per Aphoris. dicuntur, sufficienter exposuimus, si quis uerò de ipsis ueritatem diligētius examinet, non ad omnia animalia sermonem extēdat, sed ea excipiat, quæ in latibulis degunt, hæc enim quū se recondunt, non egent plurimo alimēto, siquidē & si ne cibo possunt perdurare, & si supposuerimus, ea tāto uti cibo, quāto antequā recōderentur, male ipsum concoquerēt. &c. Ex quibus uerbis facile cōstat, Gal. sensisse, Aphoris. sentētiā in pluribus uerā esse, in paucis autē non uerā, quū ea tantū animalia excipiantur, quæ in latibulis se recondunt, & si qua alia eis similia sunt

sunt. Insuper quum omnes autores, ut in superiori uolumine patuit, autument, frigidum tempus esse ad sumendum cibum idoneū, non utiq; ita absolute pronunciaissent id quod raro euenit. Verū Conciliator loquēs de frigida aeris constitutione dixit, q. quū in pluribus luce diurna (ut eius more loquar) cōfortetur digestio, oportet prādiū super cœnā magnificare. Rursus paulo inferius ita scripsit, Sic itaq; appareat diuersitas assumptionis quātītatis alimenti ex pluribus intentionibus suscepta, & q. melius tandē, quū plures agritudinum sint materiales, & quoniā plurima etiā corpora sunt lapsa, maiorandū fore prandiū supra cœnam. &c. Quare, quū id Cōciliator affirmauerit ut plurimum reperiri, quod Gal. & alij raro contingere autumant, qui poterit ab eius fautoribus defendi? nisi obstinati dixerint, Conciliatorē in hoc uoluisse à Galeno, & alijs dissentire, quod ipse nullibi profitetur, quinimo, quātū fuit in se, eorū uerba glossare conatus est. Nec ualet, quod inquit Cōci. uirtutē habētes debiliorem, ut æstate fortiores efficiūtur quā hyeme, & ob id cibos melius conficiunt, sic in die meliores effecti quā in nocte, alimēta perfectius cōcoquere poterūt, quādo dies æstati, nox uerò hyemi, ut dictū est, proportionē respōdeat. Enimuero, ubi ea ratio efficeret, satius esse imbecilles liberalius prandere, eadē ratione cōciliator fateri cogeretur, sicca uētris intemperie laborātes, quorū vij. Meth. med. cap. vj. Gal. meminit, melius in die cibos conficere, quū uirtutem habeant imbecilem, quos tamen conciliator in cœna tum plus, tū uā-

lētius alimētū assumere cōcedit. Nec ualet, quod ait, hos, quia cōsumpti sunt, multo indigere alimēto, quod utpote debiles effecti probe non conficient, nisi paulatim, & sepius in die illud ingesserint. Etenim quū solis calore, & lumine ij fortiores fiant, ut idē ait, quē cibum in die cōficere nequeunt, minus in nocte, quū eos tunc imbecilliores esse dicat, cōcoquere poterūt, quare & multū, & ualētius alimentū, quod in coena ijs exhiberi oportere dixit cōciliator à Gal. accipiēs probā coctionē nō recipiet, proinde crudi, incoctiq; succi generabuntur, quibus ij non modice lēdētur. Quod si tēporis longitudine, & somno, & quiete cibos ipsos posse maturā coctionē suscipere dicat: Cur & in alijs imbecillem uirtutē habentibus, quos asserit, satius esse, liberalius prandere, illis de causis idem non efficietur? Non ergo minus atq; nos, tenetur conciliator eā rationem soluere, quā quidē nobis est facile diluere: quamquam enim qui debilem habēt innatū calorem, melius ad astatem, quā ad hyemem afficiuntur, quādoquidē ab intensa hyemis frigiditate imbecillis calor superatur, non tamen in nocte diei comparatione idem efficitur: neq; enim noctis frigiditas tāta esse potest diei cōparatione, ut calorem superet, perinde ac in hyeme fit, quare non desunt animalia, quæ hyeme mortuis simillima sine cibo in latibulis degunt, quod in nocte diei cōparatione non fit. igitur noctis frigiditas comparatione diei tāta est, ut innatū calorem ad interna cogat secedere, non autē superet, quapropter coctiones melius tum operatur. Manifestum est igitur Conciliatorem falso

falso credidisse, innatum calorem solis lumine, & ca-
 lore augeri, & ob id cibos in die melius conficere. Si-
 militer in somno calori magis esse peculiare, crudita-
 tes potius quàm cibos cōcoquere: quare, neq; quod cō-
 ciliator intendebat, prædicta eius ratio probare uide-
 tur. Licet enim cruditatibus repletis parum cibi exhi-
 bere cōueniat, id tamen eo tempore propinandū est,
 quo melius confici possit, illud autē in somno effici, iā
 demonstratum est. Insuper idem Conciliator nixus est
 alia ratione probare, quæ est eiusmodi, Ciborū confe-
 ctio in hepate, & uenis, quæ & ipsa perfectior fit in
 somno, perinde ac illa, quæ in uentriculo, ijs dormiē-
 tibus nō perficeretur, necnō & cōuenientibus tēpori-
 bus exercitari nō possent, ubi cœna uberior quàm præ-
 dium existeret, quando indigēte ea, quæ in uentre fit,
 coctione duodecim horis, ut perficiatur, cibus in he-
 pate nōdū esset semi elaboratus mane adueniēte, quo
 tēpore homines à somno se exercitationibus tradunt,
 quæ coctionibus in uentriculo, hepate, & uenis pera-
 ctis sunt adeundæ. Sed in hac ratione ita delinquit Cō-
 ciliator, ut unusquisq; tametsi parum eruditus facile
 percipere ualeat, illā aduersus ipsum ualide pugnare.
 Etenim, quū illi post prandiū ciuiles exercitationes
 obeant, eos exercitari cōtinget, cibus nō solū in hepa-
 te, & uenis, sed ne in uentriculo quidē confectis, quod
 quidem deterius esse quàm id, quod Conciliator ea
 ratione maxime detestari uidetur ex Halia. 1. præ. ca.
 iij. facile colligitur. Etenim quos exercitari necesse
 est, prius quàm omnes cōficiantur cōcoctiones, cōsultat

Haliabas, ut saltē nitantur tanto tēpore feriari, quāto cibum in uētriculo ita esse confectū, ut in iocinore in bonū possit sanguinē permutari, atq; ipsum cibū post dictā in uētriculo cōfectionē ad intestina descendisse, quisq; cōiectari queat. Quippe, quū coctiones sibi inuicem succedāt, ut docuit Gal. in libello de euch. & ca cho. cap. iij. quæ enim in toto fit corpore excipit, quæ in uenis, & iocinore efficitur, quæ uero in iocinore eā quæ fit in uētriculo. nō ergo quisspiā inficias ire poterit, minoris esse discriminis, ut cibus aliqua coctione confectus, qui in trāsitu aliquātisper in iocinore morā trahens eius quoq; actionē nō subterfugit, quā omni no crudus, & omni carēs sensibili alteratiōe in uenas rapiatur, quare dixit Gal. eodē in loco, ad Euchimiā nihil esse utilius, quā cibos uentriculū probe concoquere, tū enim subsequētibus coctionibus melius conficientur, quare patet eā Cōciliatoris rationem ipsius opinionē infirmare potius, quā cōfirmare. Præterea quū illos plus in prandio assumere iubeat Cōciliator, ut cibi in die in ipso uētriculo semicōfecti eis dormiētibus perfecte, & in uētriculo, & hepate, ac uenis cōcoqui ualeant, igitur nulla adhuc coctione perfecta, nec ea, quæ in uentriculo, nec ea, quæ in iocinore, & uenis fit, eos in coena esse oportebit, quod deterrimū esse, ex his, quæ in priori uolumine scripta sunt, puto satis esse manifestum. In prædicta quoq; ratione Cōciliator assumit, cibum in uentriculo amplius duodecim horis permanere, Auic. motus autoritate xij. tertij, trac. iij. cap. viij. in hunc modum scribentis, Et quantitas

titas quidē æqualis remanētiae in stomacho, & egres-
sionis eius est illud, quod est inter duodecim horas us-
que ad uiginti duas horas &c. Quā quidē autoritatē
Gentilis in eius libri expositione scripsit, Cōciliatorē
perperam intellexisse. Quippe ait Gentilis, tēpus de
quo meminit Auic. inter duodecimā, & uigesimā se-
cundam horā interponitur, quare decem id tempus cō-
tinet horas, quibus inquit, cibos tum in uētriculo mo-
ram trahere, tum ex ipso egredi uentriculo, quo qui-
dem tempore longius non datur ad ea conficienda. in
his autem, qui uires habent ualidiores, ubi cibus mo-
derate ingestus sit, septē, aut etiā sex horis per fici pos-
sunt, quæ tamen de his uolumus esse intelligenda, qui
nulla ægritudine affecti sunt: posset enim uenterculus
aliqua affectione laborare, ut ea tardior fieret conco-
ctio. Non igitur, qui liberalius cœnauerint, à somno
ad exercitationes conuersi, prius quā in hepate nu-
trimentum sit mature cōcoctum, ipsas exercitationes
adibunt. Neque enim statim ingesto cibo, somno, &
quieti indulgendum est, ut libello de dis. cōti. præcipi-
tur, & in iiij. ad Alman. cap. iij. & tertia primi, doc.
secūda, ca. vij. sed prius lenta deambulatione moueri,
his maxime proficuum est, in quibus cibi inferiora uē-
triculi non facile petunt, cuius quidē deambulationis
terminus sit ipsorum ciborum ad imum uentris descē-
sus, quod quidem tempus certa quantitate definiri nō
potest, quando hi longiori tempore à somno se absti-
nere debeant, quibus ciborum descensus difficilior
est, quibus uero faciliior, citius dormire permittendum

sit. Verum quod mediocre est, duarum horarū spatio
 definiatur, quod uerò alijs cōuenit, quibus non facilis
 est ciborū descēsus: trium, uel ad summū quatuor. Si-
 militer tēpus quo quēpiā dormire oporteat, medio-
 cre est, quod octo cōtinet horas, quod quidem & lon-
 gius, & breuius, in quibus id conuenit, esse oportet.
 Præterea ponatur quoq; in iocinore alimētū duabus,
 aut tribus horis confici, quod septem, aut octo, aut ad
 summū decē horis in uētriculo cōficiēbatur, & ex eo
 egrediebatur. Si quis igitur id tēpus, quo ingesto cibo
 ante somnū uigilare oportet, tēpori somno, & quieti
 destinato addiderit, post quod homines assuetis se ope-
 ribus accingūt. Insuper & hoc tēpus, & id, quo in uē-
 triculo, & hepate coctiones fiunt, recta ratione exa-
 minauerit, inueniet tum corpora exercitari, quā ali-
 mētum in uētre, & iocinore est perfecte concoctū: in-
 uenis aut coctio agitur, quod tempus esse ad exercita-
 tionē cōmodissimū, de Gal. & aliorū sentētia in prio-
 ri lib. declaratū est. Nō igitur eo tēpore corpora exer-
 citabūtur, quo in hepate adhuc coctio fit, ut Cōcilia-
 tor cōmētus est. Sed nolo unū præterire, aliter legi lo-
 cum illū Auic. ut Andreas Bellunēsis in suis castigatio-
 nibus nos cautos reddidit, ubi enim in anti qua inter-
 pretatione in stomacho legitur, ille in alio codice scri-
 bi in corpore adnotauit. Quod si sic illa autoritas le-
 geretur, possemus fortasse suspicari, Auic. sensisse, ci-
 bum inter duodecim (ut eius more loquar) horas, usq;
 ad uigintiduas horas permanere in corpore, & egre-
 di, id est, corpus spatio duodecim horarū ad minus, ad
 summum

summum aut uiginti duarum horarum assumptum alimen-
 tum continere, prius quam ex eo uere nutriatur, atque
 excrementa egeratur. qui enim calorem naturalem habent
 ualidiorum, paulo plus duodecim horis indigent, ut ex ci-
 bo nouissime ingesto nutriantur, qui uero calorem ha-
 bent imbecilliorum, etiam uiginti duabus horis, ut nutriantur,
 indigere possunt, quod quidem tempus et longius, et
 breuius (dummodo dictos terminos non transgrediatur)
 esse potest, cuius diuersitatis causa est, tum caloris natu-
 ralis fortitudo, uel debilitas, tum assumptorum quantitas,
 aut qualitas, tum uentriculus, aut bene, aut male affe-
 ctus: uerum, siue locus ille ita, ut nunc dictum est, intelli-
 gatur, siue ut eum Gētilis exposuisse uidetur, constat eum
 opinioni nostrae minime refragari. Nec etiam nobis offi-
 cit, quod inquit Cōciliator, in die corpora quidem ma-
 gis per difflationem purgari, et ob id in praedio plus
 esse sumendum, quando quidem illud potius oppositum pro-
 bare uidetur, quum ante ciborum assumptionem opus sit
 corpora prius ab excrementis purgari, ut in ij. de tu-
 sa. scripsit Gal. et in expositione x. apho. ij. parti. in-
 nuit: uerum quum in die corpora per sensui occultos
 meatus ab excrementis in nocte aggregatis purgetur,
 non ergo tunc, sed quum iam corpora purgata fuerint,
 magnam ciborum quantitatem exhiberi oportebit,
 quare satius erit plus coenare, quam praedare. Praeter-
 ea exempla ab ipso conciliatore adducta nihil ei cō-
 ducere, unusquisque manifeste intelliget, qui de san. tu.
 quintum uolumen perlegerit, ubi de Antiocho medi-
 co, et Thelepho grammatico Gal. meminit, ut declara-

ret, imbecillo seni melius esse ter in die comedere. Et enim de Antiocho medico scripserat, quod circiter tertiam, uel quartā diei horam panē sumebat cū attico melle, hora sexta fricabatur, & exercebatur exercitijs seni aptis, & lotus prandebat mediocriter, primo aluum deicientia, postea pisces saxatiles ingerēs, in cœna uero piscibus dimissis aliquid assumebat boni succi, aut far cum mulso, aut auem ex iure simplici. nō uidetur igitur ex hac uiuendi ratione posse Conciliatorem elicere, Antiochum plus in prādio, quā in cœna sumpsisse, quando potius oppositum elici posse uideatur, unde Auic. iij. primi, doc. iij. cap. ij. ubi de nutriendis senibus pertractat, eos ait oportere cœnā augere. Dicit forte quispiam, Telephum, qui circa horam tertiā pro ientaculo sumebat alicam in aqua coctam, & melli optimo crudo permixtam, hora uero septima prādebat sumptis primo oleribus, deinde piscibus, aut auibus, uespere autem panem tantum ex uino mixto cœnabat, plus in prandio quā in cœna comedisse. Cui respōdebitur, Gal. eorum exemplo, ut dictū est, uoluisse tantū declarare, senes opus esse ter in die comedere, in alijs autē illos nec laudat, nec uituperat. Præterea non etiā patet ea uiuendi ratione Telephum plus in prandio, quā in cœna comedisse, putandum est enim Telephum in cœna panem tantū ex uino mixto sumpsisse, ut uesceretur cibo seni aptissimo. Enimuero proposito Telephi exemplo mox subdit Gal. Sane uinum sicut pueris est alienissimū, ita senibus est aptissimum, quare putādum quoq; est, tantū illius

illius cibi Telephum ingessisse, ut cœna prœdio maior fuerit. Porro si supponatur, Telephum in hoc rectam sui uictus rationē instituisse, illud facere debuerat, his præsertim motus rationibus, quarum Gal. meminit in septimo meth. med. cap. vj. de reficiendis loquēs: quorum uirtutes, perinde ac in senibus, imbecilles sunt, quas quidem rationes nō est opus hic scribere, de illis enim in priori libro meminimus. Quod si quis omnino contendat, Telephum plus in prandio, quàm in cœna sumpsisse. Sanè quum hic grāmaticus fuerit, ille uero medicus, qui uberiores sibi cœnam delegerat, maiore puto in uictus ratione instituenda medico, quàm grāmatico fidē esse adhibendā. Et ob id Paulus Aegineta in libello de præceptis salubribus cap. xxij. ubi agit de uictu senum, omisso Telepho, Antiochi uictus rationem descripsit. Ex ijs itaque patere arbitror, Conciliatorem in his, quæ de occupatis assuetis exercitationibus scripsit, non parum aberrasse. Possem equidem de multis alijs meminisse, in quibus Conciliator de ægris, & æris constitutionibus loquens nō parum aberrauit, quæ quoniam ex his, quæ hætenus scripta sunt, facile & deprehēdi, & rationes dissolui possunt nō ero dignus reprehensione, si illa missa fecero, neq; enim lector nimia libri prolixitate tædio afficiendus est. Omissio igitur Cōciliatore cū reliquis sermo habendus est. Qui enim cōmunē assuetudinē plus prædendi, quàm cœnadi, quā, puto ex prædicta Cōciliatoris opinione originē traxisse, conatur defendere, tali potissimum ratione nititur, In somno ex cibo ingesto multi

ab innato calore ad interiora se colligente gignuntur uapores, qui quum per cutis meatus obstructos diffilare non possint, intra corpus detenti, atque sursum elati, caput facile opplebunt. At in uigilia geniti, utpote calore ad extimas partes acti, pauciores sunt, qui eiusdem cutis meatibus reſeratis facile diffilare possunt: quare in prandio plus cibi tutius, quam in coena exhiberi potest: periculum enim est, ne his, qui liberalius coenant, repleatur caput uaporibus. Hac siquidem ratione, in illis praesertim affectibus, quibus solet ea pars affici, a qua omnes aliae corporis partes sentiendi, ac mouendi facultatem recipiunt, omnino plus in prandio, quam in coena sumi debere, contendunt. Quod Auic. quoque autoritate confirmant, qui in prima tertij, trac. v. cap. xj. epilepsiae curationem docens scripsit haec uerba, Et ille, cuius consuetudo non tolerat, ut semel reficiatur, diuidat cibum suum, qui est minor refectioe sua, in tres partes, et sumat duas tertias in prandio, et tertiam eius in coena post exercitium subtile &c. Non enim Auic. potuisset clarius dixisse, oportere qui epilepsia detinentur, plus in prandio quam in coena sumere. Nos autem primo declarabimus eam rationem non concludere, deinde Auic. autoritatem non recte scribi ostendemus. Ut igitur illud optime declaretur, non ignorandum est, ex cibo duo uaporum genera produci, ut ex Gal. colligitur in iij. de causis pulsuum lib. qui commentum introductorij de pulsibus est inscriptus. Alij enim uapores sunt naturali calori maxime affines, qui suauis existunt: quales sunt, qui ex dulci aqua calida euaporant. Ex quibus

somnia

Somnū fieri naturalē in. v. theo. cap. xxxv. scripsit Ha-
liab. in hunc modū, Somnus igitur naturalis ex humidi-
tate cerebri est tēperata, & uaporū ascensu humido-
rum, qui clari sunt, & boni à corpore ad cerebrū &c.
Alij uero cū innato calore affinitatē nō habēt, qui qui-
dem duplices sunt, Aut enim fuliginosi, & acres sunt,
quales sunt, qui ex aliquo exusto corpore exhalant.
Aut crassi, quales, qui ex terra madida in medijs consti-
tutionibus caloris actione proficisci cernimus. Quip-
pe priores ex naturali calore cibos optime cōcoquēte
modice generantur, quorū expulsionē tantū abest na-
turā inquirere, ut ex ijs calor tū nutriatur, tū humecte-
tur, quum uigilia, aut labore siccior redditus est, ut ex
Gal. colligitur in. iij. de causis pul. citato. Qui uero fu-
liginosi sunt, ex calore cibū, uel aliquā eius partē uelu-
ti adurente producūtur. Siquidē tale quid his accidit,
qui ualidum habētes calorē innatū cibos concoqui fā-
ciles, & paucos ingerūt. Postremi uerò gignūtur, quū
alimēti quantitas, aut qualitas, aut caloris imbecillitas
moderata, & alia id genus, maturam ciborū coctio-
nem fieri prohibent. hac enim ratione flatus generari,
scripsit Gal. in. vj. de Symp. causis, cap. ij. quū itaq; ca-
lor naturalis probe cibos cōficiet, moderatā utiq; sua-
uium uaporū quātitatē, aliorum autem paucā genera-
bit. Si uero calor uehemētior fuerit, quā q. pro iusta
ciborum coctione esse oporteat, plures quidē ex his,
qui acres sunt, pauciores autem ex modo dictis produ-
centur. Eodem pariter modo, si calor naturalis imbe-
cillior fuerit, non ita tamen, ut nullum sensibile opus

in cibos efficere possit, sed ita, ut cibos ueluti dissoluat, nō autē penitus conficiat, ex postremis plurimi, ex prioribus autē pauci uapores exorientur. Præterea sciri quoq; oportet, calorē innatū nō tantū, ut corpus nutriatur, sed ut superfluitates excernātur, atq; expurgentur, prouidentiam habere, ut Gal. placuit in. xv. Aphorif. expositione pri. parti. Aphorif. & in libro de pot. natu. uolumine primo, cap. x. qui quidē calor quanto fortior extiterit, non modo nutritionē (ubi tantum habuerit alimēti, quantum potest peruincere) sed etiā superfluitatū expulsionē, siue per cutē, siue p expirationē, siue per urinā, melius operabitur, ut scripsit Gal. in expositione superius adducta. Illud quoq; nos præterire non oportet, q, in somno, per quos meatus uapores possunt ad caput ascendere, non ita facile, ut in uigilia, possunt pertransire. Vapores enim ad caput ascendere, coniectari potest, aut per arterias, aut palatum, aut neruos, aut uenas. Quod per arterias minus in somno possint uapores ad caput efferri, facile ostenditur. Etenim arteriæ, ut Gal. placuit in. iij. de pot. natu. cap. xiiij. quum attolluntur, ex sibi uicinīs partibus, quod est magis tenue, attrahunt ad uacuum consequutione, quæ quidē ad cutē terminantur aerē extrinsecum, qui & sibi proximior, & inter omnia alia leuissimus est, quæ uerò cordi proximæ sunt, ex ipso corde primū spiritū utpote leuissimū, secūdo uaporē, tertio sanguinē exquisite elaboratū, atq; attenuatū, quæ autem à corde, & cute plus distāt, ex uenis partē sanguinis leuiorem, quæ ad uentriculum, & intestina terminantur

nantur tum à corde, tū à uenis ipsi cordi adiacentibus plus attrahent, minus autem ab ipso uentriculo, & intestinis, quādo in corde, & uenis cōtenta leuiora sunt, quæ uerò in uētriculo, & intestinis crassa, & grauias, qui igitur uapores ex cibo geniti in uētre cōfecto per arterias ad caput efferri debent, primo arterias ad uentriculum terminatas, dum attolluntur, ingredi necesse est, deinde ad eam, que per spinā tendit, meare, à qua ille deriuatur, hinc ad eas, quæ post aures ad caput ascēdunt, demū ab his ad cerebrū pertransire. At in somno huiusmodi arteriæ ex uaporibus ingesti alimēti ad caput primo elatis, deinde cerebri algore condensatis, ac retrocedentibus obturantur, ut spiritibus ad cerebrū facilis transitus non sit, qui uaporibus ijs subtiliores sunt. & ob id dixit Aristoteles in libello de somno & uigil. tenues & angustas habentes uenas esse maxime somnulosos, quum uerò à somno ad uigiliam transfertur animal, huiusmodi quidem obstructions dimouentur, quare per arterias ad caput aditus in uigilia magis, quā in somno expeditus est, non ergo in somno uapores facilius, quā in uigilia per arterias possunt ad caput ascendere. Quod etiam confirmari potest, quando ad uacuum consequutione tanto magis arteriæ uapores attrahant, quanto magis attolluntur, quum autem in somno minus attollantur quā in uigilia, ut docet Gal. in. iij. de causis pul. minorē igitur uaporū quāritatē in somno attrahēt. Eodē pariter modo aditus is, quo humiditates à cerebro per palatū expurgantur, nobis dormientibus obturatur, quare

per eū quoq; minus in somno, quā in uigilia poterūt ad cerebrū uapores pertrāsire. Adde q; quū in somno maior sit expiratio inspiratione, ut superius diximus, uapores ex alimēto eleuati, atq; ad partem illā trāsmis si expiratione facilius expelluntur, huius autē indicium est, magna, quæ fit in somno, ut ita dixerim, sufflatio. Similiter neruorū meatus, si qui sunt (solos enim oculorū neruos manifestos habere meatus ex Gal. colligitur in. iij. de symp. causis cap. v.) per quos animalis facultas à cerebro ad omnes corporis partes transmittatur, in somno ex uaporibus retrocedētibus obstrui necesse est, quare per illos poterūt uapores in somno difficilior ad cerebrum perducī, quādo tunc per eos meatus à cerebro ad uniuersum corpus animalis facultas delabi prohibeatur. Neq; etiā quis uere potest affirmare, uapores per uenas in somno ad caput ascēdere, quādoquidē arteriæ ex uenis eorū, ut pote sanguine in uenis contento leuiorū attractionē anticipabunt, nam in iij. de pote. natu. cap. xiiij. arterias ex uenis sibi propinquas per ora, quæ inter se habent cōmunia, tenuissimū, ac uaporibus simillimū sanguinē in eis uenis contentū attrahere, scripsit Gal. quare multo magis uapores attrahent, quos etiam paulo infra dixit Gal. leuiiores, & subtiliores esse sanguine exquisite elaborato, atq; attenuato. iam autem ostensum est, per somnos uapores in arterijs contentos difficiliorem ad cerebrum transitum habere, q; si qui uapores arteriarum attractionē subterfugerint, neq; etiam illi facile efferentur ad cerebrum, quando uenæ, priusquam cerebrum pertingant, ad su

ad supremū capitis ascendant, mox descendant ad cerebrum, ut Gal. ix. de usu partium, cap. v. declarauit, quāobrem uapores per poros exitum anticipabūt. Patet igitur, nec per arterias, nec per palatū, nec per neruos, nec per uenas in somno posse uapores ad cerebrū facilius efferri, sed contra potius. His itaq; sic declaratis facile est ostendere, his caput magis uaporibus oppleri, qui liberalius pransi fuerint, quā si parū prāsī liberalius cœnauerint. Quippe, quum in die maxima pars hominū, aut ui, aut sponte, assuetis sibi laboribus exercitari soleat, ut in superiori uolumine dictum est. Vbi quoq; diximus, exercitatione calorē foras agi, & sensibus, ac motioni incumbere. Igitur nemo inficiabitur, calorem tunc pro naturalibus operationibus adēūdis imbecilliozem redditū esse, quare cibos liberalius ingestos ægre concoquet: proinde, paucos bonos, plurimos autem malos uapores gigni, necesse est, quos quū calor alijs operibus distractus, ut decet, non expellat, ad caput educti per ipsos quidem meatus reseratos id ipsum caput facile replebūt. At in somno calor ad interiora coactus cibos probe cōficiet, quare paucos uapores crassos, ac fuliginosos gigni cōtinget, quos calor fortis, utpote operibus naturalibus intentus expellere poterit, crassiores quidē per urinā, nō ita crassos per expirationē, exq̄site uerō extenuatos ad cutē, ut Gal. affirmat loco superius citato. Et propterea in. iij. de causis pul. dixit Gal. ut in somno exspiratio maior est inspiratione, ita quoq; arteriæ maior est constrictio, quā dilatatio, utpote natura appetente superfluita-

tes expellere. Insuper si qui uapores in somno sursum
 labi continget, per meatus obstructos nō ita facile, ut
 in uigilia, ad cerebrū usq; penetrabunt, quare manife-
 stum est cibos liberalius ingestos minus in somno, &
 quiete, quā in uigilia, & exercitatiōe caput uapori-
 bus opplere. Et ob id Gal. in. vi. de tu. sa. docens eorū
 uictus rationē, qui uitam ducunt negotiosam, & ante
 balneum exercitari, & aliquid comedere coguntur, di-
 xit, supposito diē tredecim horas æquinoctiales longū
 esse, ac in decima corporis curādī spē esse, circa quar-
 tā horā simplicissimū sumēdū esse nutrimentū, qui utiq;
 solus est panis, cuius is modus sit, qui decima hora con-
 coctus esse possit, quā uictus rationē se negotijs impli-
 citū seruasse inquit, nonnullis autē solū panē sine opso
 nio sumere nō placuisse, sed eū cū palmulis, oliuis, mel-
 le, aut sale ingessisse, ac nōnullos, etiā post eū bibisse.
 Cui sententiæ Celsus in primo de re med. ca. iij. his uer-
 bis adstipulatur, Si prædet aliquis, utilius est, exiguum
 aliquid, & ipsum siccū, sine carne sine potione sume-
 re. Et Auic. tertia primi doc. secunda cap. vij. ita scri-
 bens, Quod si alicui necessarium fuerit comedere an-
 te exercitiū, solū panem tali sumere debet mensura, ut
 digeri possit, antequā suū incipiat motū &c. Verū,
 quā ob causam solus panis ijs mane sumendus sit, post
 prædicta eodem in loco statim subdit Gal. scribens in
 hunc modū, Quippe, si exercitari cupiant, eo maxime
 pacto citra noxam se exercitant, siquidem nō leue in-
 commodū nōnullis accidit, quū repleti cibo se exerci-
 tant, nōnullis enim & caput impletur uaporibus, & in
 iocino

iocinore, aut ponderis sensus, aut distētionis, aut utriusque percipitur &c. Haliabas quoque primo prac. cap. v. ita scripsit, Si enim exercetur, aut balneatur quis post repletionem ciborum, repletur caput uaporibus &c. Sic itaque puto, satis esse manifestū, his, qui se exercent, minus caput uaporibus oppleri, si parcius pransi fuerint. Quod etiam in his facile est declarare, qui liberalius pransi se forte exercitatione abdicabūt. In superioribus enim ostensum est, in somno cibos melius confici, quā in uigilia, & meatus in uigilantibus esse adaperptos, quos dormientes obstructos habent, quare pro portione his illa euenient, quæ prædictis contingere, paulo supra declarauimus. Præterea illud quoque nos docet experientia. Etenim unusquisque mane ante prandium caput melius esse affectum percipit, quā uespere ante coenā, quare qui literis incumbūt, melius mane, quā uespere eis studere possunt, quod utique non efficeretur, si plus in somno, quā in uigijs caput impleretur uaporibus. Nec obstat, quod ea ratione dicitur, in somno cutis meatus esse obstructos, ideo uapores extra corpus ferri non posse, quando illa obstructio tanta non sit, ut qui fuliginosi, & subtiliores sunt, per illos meatus exire non possint. At qui crassiores sunt, non facilem habent exitum. Verum, quoniam (ut superius diximus) calor innatus, ut omnes superfluitates excernantur, prouidentiam habet, eos igitur ad partes cuti propinquiores, quoad fieri potest, transmittit, quare dixit Gal. in tertio de causis pul. sæpe allegato, à somno ad uigiliam

conuersis pulsus fieri, & maiores, & uehemētiores, & uelociores, ac frequentiores, & ueluti concuſſionem quandam habentes, quoad uapores illi fuerint expurgati, ac transpirabile totum ſibi corpus calor reddiderit. Sic itaq; ex dictis ſatis manifeſtum eſſe cenſeo, pororum cutis obſtructione uapores in ſomno ad caput ita facile, ut in uigilia, efferri non poſſe. Ex prædictis quoq; facile patere arbitror, minus in ſomno, quàm in uigilia, ubi par ſit in utriſq; uaporum quantitas, caput uaporibus impleri his, quibus cerebrũ aliqua affectione laborat, quod Auic. in prima tertij trac. ij. ca. xxiiij. inſinuauit, ſcribens enim qua ratione hi curandi ſunt, qui dolorem capitis ex ebrietate patiuntur, inquit, Et ſi eſt aliquid prohibens ab euacuatibus, cuiuſcunq; modi fuerint fac eos dormire, quouſq; digeratur, quod in eorum ſtomachis continetur de uino. Et paulo infra, Deinde fac eos dormire, & quieſcere, quoniam eſt radix in cura ipſius. Et rursus paucis interpoſitis, Et admiſtra eis ſomnũ in quantum potes. Adhuc fere in fine capitis, Et uniuerſaliter melius eſt, ut conſideres diſtinctionem eorum non ſomno, aut quiete longa, donec ſtomachus parũper alleuietur. Hoc enim minime præcepſſet Auic. ſi uapores facilius in ſomno poſſent ad cerebrum pertransire. Quinimo eos dormire iubet, ut uaporibus capitis dolorem efficientibus paucioribus redditus affectus fiat mitior, quare ijs quoq; utilius eſſe plus in coena, quàm in prædio ſumere, manifeſtum eſt. Et ob id Gal. in ſecũdo de compoſitione medicaminũ, per ſingulas corporis partes, ubi doloris capitis ex ebrietate

ebrietate curationem docet, dixit, qui ex ebrietate capitis dolore affecti sunt euacuatione, & in frigidatione indigent, quibus tota die peractis, in nocte balneo lauentur, cibiq; Euchimi non calefacientes exhibeantur, quales sunt ptisanæ succus, & ex alica sorbitio, ac panis cum aqua, ouaq; sorbilia sine garro. Quippe ubi melius esset eos in prædio, quam in cœna, plus sumere, utiq; Gal. præcepisset, cibū potius die, quam nocte exhiberi oportere. Præterea Gal. in consilio pro puero morbo comitiali laborante uictus rationē instituens, dixit, tertiam panis partē cum his, quæ uentrem subducant, in prædio esse apponendam, reliquas uero duas in cœna cū ualētioribus cibis seruādas esse. quod etiam Rasis in pri. conti. cap. v. Gal. testimoniū loco superius citato adducens affirmauit. Ex his facile colligitur illū Auic. locū pri. iij. trac. v. cap. xj. deprauatū esse, quum oppositā epilepticorū uictus rationem docuisse uideatur, nulla de Gal. & Rasi mentione facta: quos, quum ab eis disidet, præterire non solet. Quod etiam ille locus deprauatus sit, ex eo cognosci potest, quod Auic. in eadē pri. iij. trac. v. cap. ulti. declarans, qui cibi apoplecticis cōueniāt, scribit in hūc modum, Cibi autem habētium apoplexiā sint subtiliores cibis habentium epilepsiā, & rectius quidē est, ut sis cōtentus in eis in matutinis pane solo, &c. Quippe, quū & epilepsia, & apoplexia ex eisdē humoribus eueniant, atq; in utroq; morbo idē locus patiatur, ut ait Gal. in expositione lv. apho. ij. parti. neq; inter se differant, nisi quia apoplexia fortior, epilepsia uero debilior

affectus est, qua ratione uoluisset Auic. ut in epilepsia
 plus pranderet, quam cœnarent: contra aut in apople
 xia? Nec ualet Gentilis interpretatio eo in loco scribē
 tis, quod forte id Auic. dixit arbitratus ijs esse melius,
 cœnam esse matutinā. Quippe quoniā paucis interpo
 sitis subdit Auic. Et quando aliquid sumunt, non dor
 miant super ipsum uelociter, sed expectet aliquatūlū,
 donec descendat, & digeratur digestionē aliqua, nec
 etiam plurimū uigilent, illud enim permutat cerebrū,
 & resoluit ex cibis uaporē nō digestum, ex hoc quod
 prohibet digestionē &c. Enimuero ex loquēdi modo
 Auic. uelle uidetur, nō longo tēpore post cibū ingestū
 opus esse ipsos somno se abdicare. inquit enim, expe
 ctent aliquantulū. & subdit, nec multū uigilet. quod
 si cibum tantūmodo matutinū sumeret, aut opus esset
 eos post cibū diu uigilare, aut in die somno se tradere,
 quorum utrūq; Auic. detestatur. Ex hac Auic. autori
 tate colligere licet, nunquid post cibum assumptū so
 mnus, an uero uigiliæ magis repleāt caput uaporibus.
 Constat igitur illam Auic. auctoritatem non esse intel
 ligendam, ut eam Gentilis exposuit, sed potius Auic.
 Gal. adherēs præcipit, ut mane solus panis esitetur no
 xam euitandi gratia, quæ illis accidere solet, qui co
 piosius pransi se exercitant: etenim ut illi exercitatio
 nes adeant, quarum eo capite meminit, non obscurum
 est Auic. præcepisse. Manifestum est igitur locū illum
 Auic. indigere castigatione, nō autem illum Rasis, ut
 Gentilis est arbitratus, quod etiam ex modo loquendi
 Auic. facile cōiectari potest. Inquit enim, & ille cuius
 consue

consuetudo nō tolerat, ut semel reficiatur &c. quasi uelle uideatur, ut nisi obstaret consuetudo, melius sit eos semel comedere. uerū, quū Hippoc. Gal. Celsus, & omnes deniq; in medicina præcipui scribunt, semel in die comedendū esse, quod eum cibū in cœna, nō aut in prandio sumi oportere intelligant, ex eorum libris est ita manifestū, ut nulla declaratione indigeat. Nec sine ratione quisspiā arbitrari posset, eum forte locū ab ali quo fuisse deprauatū, qui opinionē tutaretur, q̄ plus in prādio, quā in cœna sumi oporteat. Hoc enim hac nostra tempestate contigisse illi Gal. loco in consilio pro puero epileptico, de quo supra meminimus, manifestum est. qui enim eū libellum transtulit, locū illum, qui quidem in codice Græco ad uerbum ita legitur, μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸ ἄριστον ἵεναι, καὶ τὴν πρόγε αὐτῷ τῷ λαπαθόντῳ πῶς γαστέρα λαχάνων, ἢ καὶ ταρίχων, ἢ πικρῶν, ἢ ἐλαίων ἅμα τῷ σίτῳ μίξηται τῷ ἄρτῳ προσεγεγκάμενον, ἢ δὲ σῶνον ἀποθιῶν τὰ λοιπὰ δύο μέρη μετὰ τῷ ἰσχυροτέρῳ ὀφείων, hoc modo interpretatus est, Quibus ita curatis ad prandiū abire debet, ante illud uero aliquid subducētium uentrē, holerū, aut iuriū, aut ptisanæ, aut oleorum cum tertia panis parte ei apponatur. Reliquæ autem due partes in ipso prandio cum cibis ualidioribus præbeantur &c. Qui sanè locus nō illo, sed hoc modo Latine scribendus est, Post hæc autē ad prandium ire oportet, & prius quippiā uentrē subducentium holerum, aut etiam salsamenti, aut ptisanæ, aut oliuarum unā cum tertia panis parte apponatur, in cœna uero reliquæ due partes cum ualidioribus

obsonijs reponatur &c. Neq; enim quod δ᾿ᾱνον Græci dicunt, Latine prandiū, sed cœnam significat, quod uero nos prandiū Græci ἀριστον scribunt, ut recte noscunt hi, qui callent literas Græcas, quamobrem non possumus non suspicari, prædictum Gal. locum ab illo interprete eo modo fuisse translatum, ut suæ opinioni adstipulari uideretur, quod quidē inferius eodē consilio, aut oblitus est, aut cōmode facere nō potuit. Enim uero post prædicta uerba Galenus enumeratis omnibus obsonijs, & à quibus abstinere, & quæ cū illa tertia panis parte in prædio licet ingerere, subiecit, quæ cum duabus reliquis partibus ipsius panis puero, ubi à disciplinis redierit, post deambulationem apponēda sunt. Ita scribens, μετὰ δὲ ταῦτα διαλιπόντα χρόνον ὀλίγον, ἀξίμα περιπατῆσαι κελεύω πρὶν ἢ τὰ μαθήματα παρὰ γίνεσθαι καὶ μὲν δὴ καὶ ἀπαλλαγέντα τῶν μαθημάτων, αὐθις ἀξίω περιπατῆσαι πρὸ τοῦ δεῖπνου, καὶ ἄνω οὕτως τοι μὲν ἄρτι τὰς ὑπολίπας δύο μέρεις προσφέρειαι, τῶν δ' ἄλλων ἑκάστον ὡς εἶρηται, κρέας μὲν ἀπάντων σχεδόν τῶν πτωχῶν, πλὴν ὅθεν λιμναῖαι. quem locum ille in hunc modū trāstulit, Deinceps uero, quod reliqui superest temporis, tranquillæ deambulationi dari iubeo, antequam ad disciplinas reuertatur. A quibus ubi redierit, iterum deambulare eum ante cœnam uolo. Et sic postea panis ei reliquæ duæ partes ponantur cum alijs singulis, sicut dictum est, carnibus quidem omnium ferè uolucrum, præterquam aquaticarum &c. Sic itaq; cōstat, illum interpretem, aut perquàm imperite, aut inepta calliditate eum priorem illius consilij locum Latium

tinum fecisse, quod etiam illi Auic. Autoritati contingisse, facile est credere, sed, quoquo modo res habeat, manifestum esse censeo, locū illum Auic. omnino indigere castigatione. Aliā adhuc Auic. autoritatem adducunt, quam quidem ab eis perperam intellectam arbitrantur suae opinioni non parum opitulari, ea autē est in prima tertij, trac. ij. cap. xxvij. ubi Auic. doloris capitis ab humoribus in uentriculo aggregatis per consensum euenientis curationem scribens, quū dixit eos humores esse euacuandos, necnon quales cibos his offerre oporteat, talia subiicit, Et oportet ut serues cœnas eorum &c. Quæ uerba Gētilis exposuit, id est, nō cœnent, uel reponant eam, uel minuant eam &c. Sed quoniā, ut superius dixi, quicquid boni scripsit Auic. ab alijs, & Gale. præsertim mutuatus est, ac ea, quæ Gal. fusiùs pertractauit, summam dixit, idcirco, quæ scripsit Gal. in vj. de tu. sa. & septimo method. med. cap. xj. & in libello de uinis, & secundo de compositione medicaminum per singulas corporis partes cap. xj. de doloris capitis curatione à succis uentriculū occupantibus dependentis. Auic. cap. superius citato breuiter singula attigit, qui igitur ab Auic. eo capite breuiter recitata cupit recte intelligere, ut dictos Gal. locos perlegat, oportet. Etenim plerisq; in locis id euenit, ut Auic. sine Gal. lectione recte intelligi nō possit: propter quod accidit, non paucos in operibus Gale. perlegendis parū diligētes in multis nō modice aberrasse, & quāplurimos ipsius Auic. locos perperā intellexisse, quod uno tractatu aliquādo declarare, mihi in

animo est, nunc autem hoc loco id contigisse ostendā. Enimuero Gale. in ij. de compositione med. per sing. cor. par. citato, docēs dicti doloris capitis curationē, inquit, nō opus esse de capite solictos esse quando caput nulla propria affectiōe laborat, sed a prauis lēditur uaporibus ex humore genitis in uentriculo collecto. Proinde illos humores cōfēstim uomitu euacuari, postea uentriculū corroborari oportere, quibus autē uomitus perquā difficilis est, boni succi cibū, & qui uentriculū roborēt, lotis exhibendū, prius quā amara bilis ad uētriculū trāsmittatur, quōd si ante balneū his aliquid sumere necesse erit, tantū panis tertia, uel quarta diei hora sumendū, quantū eo tēpore sit cōfēctū, quo balneū ingredi sunt assueti. quibus uero ante balneū solū panē sine obsonio esse nō placet, cū palmulis, aut oliuis, aut aliquo id genus prābendum: deinde quū cœnauerint, die sequēti absynthij potionē bibendam. in sexto enim de tu. sa. & vij. meth. med. cap. xj. dixit Gal. absynthio uim esse tenues humores in uētriciuli spatio cōtētos euacuandi, ac ueluti tunicarū uentris sordes detergendi, qui uero altius in eo imbibiti sunt humores, id medicamentū, quod hieram picrā nominant, extrahere. Ex hac inquā, curādi ratione facile est colligere, uoluisse Gal. ut his plus in cœna, quā in prādio exhibeatur, quādo post balneum cibos boni succi eos ingerere prācipiat, ante balneū autem hora diei tertia, uel quarta, uel panē solū, uel cū palmulis, aut oliuis, & id genus, esitare concedat. Ex ea quoq; colligitur, Gal. his potionē purgātē exhiberi noluisse,

nisi

nisi in die præterita cœnam assumpserit, qua, ubi illa hora febre corripereetur, aut aliqua simili causa, opus esset eos abstinere. Quñ itaq; Auic. quæ Gal. dictis in locis late cõplexus est, eo capite ueluti in cõmentariũ redegerit, nec Gal. in hoc cõtradixerit, nõ ergo credẽdum est, ipsum Auic. ea uerba scripsisse, Et oportet ut serues cœnas eorum &c. quoniã censuerit, melius esse eos, aut cœna abstinere, aut saltẽ in ea minus, quàm in prædio assumere, ut Gentilis, & alij recentiores exposuere, sed potius id sensisse, quod Gal. præcepisse diximus, ut potionẽ purgantẽ nõ bibant, nisi in die præterita cœnauerint. ideo dixit Auic. & oportet, ut serues cœnas eorũ, id est, nõ exhibeas purgãs pharmacũ, nisi cœnauerint, quare And. Bellun. in suis castigat. adnotauit, in alio codice legi, Et oportet ut obserues cœnas eorũ &c. Ex hoc colligere licet, male à nonnullis purgans pharmacũ mane exhiberi, quũ in die præterita aliqua causa ager cœna abstinerit. Quñ enim purgans medicamentũ corpus exinanire, atq; exiccare necesse sit, itidẽ & inedia idẽ efficiat, si quis omissa cœna sequẽti die potionẽ ingesserit, quæ uim habeat humores educẽdi, magis quàm par est, exinaniri, atq; exicari cõtinget. Hac igitur de causa dixit Gal. si cœnauerint, die sequẽti absynthij potionẽ sumãt. Et Auic. & oportet ut obserues cœnas eorũ &c. scilicet quũ eos purgare uolueris. neq; enim purgandi sunt, nisi cœna præmittatur. Sed dicet forte quispiam, Andrea Bellunensem in suis castigationibus adnotasse, aliud exemplar inueniri, in quo legatur, Et oportet ut allenies

cœnas ipsorum &c. quæ lectio uideatur fortasse Gēti-
lis, & aliorum recētorum expositioni adstipulari. Si
quis enim obstinate uellet cōtendere, locum illū eo mo-
do legi oportere, sciat neq; etiā eam lectionē opinio-
ni nostræ refragari. Neq; enim dixisset Auic. cœnā mi-
norem prādio esse debere, sed potius melius esse, ut in
cœna minus cibi suscipiant, quā quū sani sunt, inge-
rere solēt. Cōstat itaq; quocunq; modo locus ille scri-
batur, ab eis omnino perperam interpretari. Insuper,
quod in cerebri affectibus melius sit plus prandere,
quā cœnare, tali quoq; ratione probare nitūtur. Cū
enim cōmunis medicorū schola præcipiat, ut esuriāt,
uigilent, sitiant, qui rheumata curāt, quī enim id fieri
poterit, ubi hi liberalius cœnauerint? illud enim præ-
cipitur, ut ea ratione corpus exiccetur, ac humor ca-
tarrū efficiēs resoluatur, hoc autē uberius cœna fieri
prohibet: corpus enim humidius reddit. Sed huic ra-
tioni sufficiēter me respōdisse arbitratus fuero, si de-
clarauero, qui tenuius prādent, uberius aut cœnāt, id
præceptū melius seruare, q̄ qui cōtra faciūt. Enimvero
in primis illi esurire præcipiūtur, ut corpus exiccetur:
famem enim ex accidēti corpora exiccare, est minime
dubiū, dixit Gal. in expositione lix. apho. vij. par. quā-
do humiditates in animalis corpore cōtentæ in uapo-
res resoluātur, atq; per difflationē euacuētur, hoc aut
melius efficietur, quo tēpore uapores per difflationē
facilius poterūt euacuari. Verum in uigilijs id melius
fieri, & ex Gal. colligitur xij. meth. me. ca. iij. & ipsos
fateri necesse est, quū post mediam uigiliæ quoq; ea-
dem

dem ratione præcipiantur. Si ergo in uigilijs eos esuri
re opus est, igitur in prandio, aut nihil, aut parum eis
licet esitare, neq; enim, si secus fecerint, eos esurire cō
tinget, licet enim parū eos cœnare permittas, nō tamē
in nocte illos esurire, pariter nec sitire cōtinget, quā
doquidē in somno sensus quiescere manifestū est. Eodē
pariter modo uigiliæ præcipiuntur, ut humiditatibus
resolutis, & per difflationem euacuatis, corpus exicce
tur, quam nimirum exiccationem copiosius prandium
prohibebit. in secundo enim de ratione uictus scripsit
Hippo. Semel die comedere, emaciat, siccatur, uentrē si
stit, nā animi calor humidū uētris, & carnis cōsumit,
prandere uerō cōtraria facit, & ob id quū æstate aeris
caliditate corpora nō modice exiccētur, dixit Hippo.
in tertio de ratione uictus, & Celsus in primo de re
med. ca. iij. tū prædere cōmodū esse. At in hyeme, quia
contrarium fit, aiunt, esse melius semel comedere, nisi
nimis uenter astrictus est, tum enim ut parū prandea
tur, concedunt. Præterea, quum alimentum non perdu
catur ad cerebrum, nisi concoctiones in uentriculo, he
pate, ac uenis peractæ sint, ex cibo mane ingesto cere
brum in nocte nutrimentum capiet, quo tempore dor
mit animal, quare tunc cerebrū magis humectabitur,
augebiturq; humor catarrum efficiens. At ex cibo in
cœna sumpto nutrimentum in die cerebrum accipiet,
quo animal uigilat. proinde non tam cerebrū, perinde
ac in somno, poterit humectari, quando humidæ cere
bri superfluitates in uigilijs possint facilius per diffla
tionē purgari. Nec dici potest naturam providentiam

habere, ut superfluitates excernantur, quare in somno cerebri superfluitates, aut extra per difflationem, aut saltē, ut in superioribus dicebatur, ad partes cuti proximas expellentur. Quippe, quū, aut cerebro nutrimentum male cōcoquēte, catarrus fiat, ut docet Gal. vj. de symp. causis, ca. iij. aut saltē affectio, quæ catarrhi causa est, ipsum cerebrū probe nutrimentū cōficere prohibeat, nō igitur ea fieri poterūt, quæ in matura concoctione fieri cōcedēdū est. Nec ualet, q̄ in somno ex uberiore cœna corpus humectetur, ac humor catarrū efficiens augeatur, quū enim corpus omnino nutriendum sit, & calor in uigilijs siccior redditus humectari desideret, tantū cibi est suppeditandū, quanto utrunq; cōmode fieri possit, qui cibus tamē eo tempore debet exhiberi, quo melius cōfici potest. neq; enim ea probe fierent, nisi alimentū etiam probe conficeretur. quod autem in somno probe fiat alimenti concoctio, necnon & calor naturalis congrue humectetur, nunc non est opus declarare, ex superioribus enim hæc satis manifesta sunt. Tanto igitur tempore eos dormire permittendum est, quāto, & nutrimentum probe concoquatur, & innatus calor humectetur. quod si ultra, quā par est, dormire perrexerint, excitandi sunt, neq; enim illa caloris humectatio catarris officiet, quādo illa à uaporibus suauibus parū à spirituū substantia distantibus, ut superius dictum est, efficiatur. Adde quod quum in somno cerebrum minus possit uaporibus oppleri, ut ex superioribus patuit, & alimentum in cœna exhibitum in die sequēti deferatur ad cerebrū, ex cibo ingesto mi

sto minus in somno moderato, quàm in uigilijs humidũ reddetur. Sic itaq; censeo, satis aperte declarasse, qui modice prædent, liberalius autẽ cœnant, id præceptũ, esuriant, uigilent, sitiant, qui rheumata curant, melius seruare, quàm qui cõtra faciũt, & ob id illorũ rationẽ nullã esse. Quũ igitur satis ostẽsum sit, illorũ rationes nihil efficere, & autoritates adductas, aut ab eis perperã intelligi, aut indigere castigatione, Reliquũ est, ut nõnullæ autoritates in mediũ adducãtur, quæ quidẽ tametsi his qui à nobis dissentiũt, opitulari uideantur, nullã tamẽ de illis (quod uiderim) mētionẽ fecere. Est in primis Galeni autoritas in expositione lxxvij. Aphorif. quartæ parti. ubi Gal. declarãs quomodo in febribus ex somnis timores, uel conuulsiones fiant, scripsit in hũc modũ, Et quidẽ sicut à cibo ad somnũ conuersis impletur caput, sic in plethoricis dispositionibus somni ipsum replentes aggrauãt cerebrũ &c. Et paulo infra inquit, Nõ solũ autẽ in cerebro ipso mali humores aceruati tales asserũt casus, sed & in ipso ore uentriculi, quare & in somnis magis euaporãt, quũ incocti permaneãt &c. Præterea Auic. & Auer. in pri. Can. cxxxix. & in. ij. eiusdem. xl. inquit, ex somno longiore, quàm par est, impleri caput uaporibus, & præsertim si is, in quo fit somnus, ieiunus fuerit. Et in eadẽ. ij. Can. xli. Auer. ait, somnos, qui cibos ingestos excipiũt caput uaporibus opplere, uigilias autẽ illi repletioni esse impedimẽto. Porro, si hos locos aduersus nostrã opinionẽ haudquaquã pugnare monstraue- ro, nullum puto his, qui aduersam hærēsim defendũt,

locum reliquū fore, ad quē liceat eos confugere. quæ-
 cunq; enim aduersus uerā hanc opinionē, & excogita-
 ri, & adduci poterunt, tum ex dictis, tum ex dicendis,
 facile soluentur. Animaduertendum est igitur, nos non
 arbitrari, quā obstructionē in somno fieri dicimus, tā-
 tam esse, ut uapores eleuati nullo modo ad cerebrum
 penetrare possint. quēadmodum enim Gal. in quarto
 de symp. causis, ca. viij. scripsit, ut etiā in priori libro
 diximus, in somno exiguā quādā à cerebro sentiendi fa-
 cultatem in reliquas partes defluere, tātoq; minorem,
 quāto somnus fuerit grauior. Ita quoq; asseueramus, in
 somno minorē quātitatē exhalationis, quā in uigilia,
 posse ad cerebrum pertransire, tātoq; minorē, quanto
 grauior fuerit somnus, quum obstructio tūc maior sit.
 quod nimirum ueritatē habet, ubi exhalationis quan-
 titas in somno multo maior, quā in uigilia, non exi-
 stat, tū enim ob immodicā uaporū quantitātē, tametsi
 meatus non ita pateant, maiorē capitis repletionem in
 somno fieri, consentaneū esse uidetur. Insuper quod in
 superioribus de uaporum generatione scripsimus, hic
 quoq; repetendū est. Ex optima scilicet ciborū cōcoctio-
 ne moderatā suauīū uaporū quantitātē generari, alio-
 rum autē paucā. ubi uerò calor ita fuerit imbecillior,
 ut cibos quidē quodā modo dissoluere, nō aut penitus
 conficere ualeat, paucos bonos, plures autē malos ex-
 oriri. His aut addendū est, q, ubi calor fuerit ualidior,
 nec cibos habuerit, quos conficiat, superfluitates, siue
 humores in corpore cōtentos aggredietur, ex quibus,
 si bonā cōfectionē nō admiserint, prauos producet ua-
 pores

pores, tãtoq; plures, quanto calor fuerit fortior, & lō
giori tēpore in illos aget humores. Ex his modo sic de
claratis facile est ostēdere, prædictas authoritates ue-
ræ opinioni minime refragari. Nam in plethoricis di-
sp̄sitionibus dixit Gal. somnos caput replere, quoniã
calor ad interiora coactus in humores agit ex quibus
plethorica fit dispoſitio, quos quū nō possit probe cō-
coquere, ueluti agit, concutitque, quare ex eis mul-
tos uapores eleuat, qui multitudme possunt caput op-
plere, quod in uigilia nō cōtinget, tametsi meatus ma-
gis sint reſerati. neq; enim calor tūc ad extimas partes
motus humores illos tã ualide poterit ueluti agitare,
atq; concutere, ut ex eis tãta uaporū multitudo, quãta
in somno, procreari possit. Eodē pariter modo ex pra-
uis humoribus in ore uētriculi collectis, calor in somno
ad interiora se colligēs multos, & malos generat uapo-
res, quos in uigilia propter rationē iam dictā genera-
re nō potest, quos etiã in somnis nō generaret, si eos hu-
mores calor naturalis posset probe cōcoquere. Et hoc
sensisse Galenū ex uerbis in expositione adductis, faci-
le constat, inquit enim, quare & in somnis magis eua-
porant, quū incocti permaneāt, quasi dicere uoluerit,
quod si incocti nō permanerēt, nō magis euaporarent,
quare subdit, coctiones, utiles somnos inducere. Eadē
ratione, si quis ieiunus dormierit, aut diutius quàm de-
cet, multos malos uapores in eo gigni necesse est. Quip-
pe ubi calor cibos conficiēdos nō inuenerit, in super-
fluitates aget, quas quum non poterit recte concoque-
re, in uapores mutabit, ubi uerò cibos conficiendos in-

uenerit, eis confectis si adhuc dormierit homo, tunc calor, aut in alios humores, uel superfluitates aget, aut cibos iam probe confectos superflue concoquet, quare multi, & prauis uapores ad implendum cerebrum apti utroque modo procul dubio gignentur. Quod uero dicit Galenus, à cibo ad somnum conuersis impletur caput, utique ueritatem habet: quum enim somnus ex obstructione proueniat, de qua supra facta est mentio, quae quidem obstructio ex uaporibus cerebri frigidityate crassioribus redditis, & retrocedentibus efficitur, ut ex Aristotele colligitur in libello de somno. & uigilia, igitur prius quam dormiat animal, caput uaporibus oppleri necesse est. quare dixit Galenus, à cibo ad somnum conuersis impletur caput. neque enim dixit, dum animal dormit, impletur caput, sed quum à cibo se ad somnum conuertit. Quod si etiam concederetur, Galenum uoluisse, caput tunc per quietem uaporibus repleri, utique id ei adstipularetur, de quo in his, quae contra conciliatorem scripsimus, facta est mentio. ibi enim dictum est, non congruere ingesto cibo statim somno indulgere, quando cibus in parte suprema uentriculi contentus probe concoqui non possit, ut in quinto de affectorum loco. notum. capite quinto Galenus ait. neque enim uenter tunc potest cibos arte complecti, quod ad bonam coctionem esse maxime necessarium, scripsit Galenus, in tertio de potentijs naturalibus, capite quarto, quare multos uapores gigni necesse est, qui sua multitudine caput replere possunt. Et propterea dixit Galenus à cibo ad somnum conuersis, id est qui sumpto cibo statim dormiunt, impletur caput

put. Vt igitur huiusmodi noxa cuitetur, lenta deambulatione, aut aliqua huiusmodi leui exercitatione, corpus dimoueri opus est, ut cibus inum uentriculi petere possit, prius quàm homo somno indulgeat. Et hac de causa dixit Auer. loco superius adducto, somnos, ac uigilias ciborū coctioni congruere, quando in somno melior fiat concoctio, uigilijs autē uapores ad caput efferrī ea ratione prohibeātur. Quare Haliab. primo prac. capite. xiiij. consulit, ut ante solis occasum cibus in cœna sumatur, ut quo tēpore dormire oportebit, ad imū uentris descenderit, his uerò, qui statim assumpto cibo somno se tradūt, Auer. præcipit loco citato, ut erecto capite dormiant, donec cibus ad uentriculi inferiora descenderit, sic enim maiorem noxam cuitabunt. Licet enim sufficienter declaratum esse censcam, minus in somno, quàm in uigilia, caput impleri uaporibus, ubi somnus moderatus sit, & uentriculo cibum arcte complectente probe fiat ciborum concoctio. Attamen illud silentio non præteribo, quod, & si illis daremus, plus in somno, quàm in uigilia, caput oppleri uaporibus, quoniam uapores illi, quum alimentum mature concoquatur, suaues sunt, ideo plus utilitatis, quàm nocumenti afferrent, in his etiam, qui aliqua capitis agitudine premerētur. Quippe, ut in tertio de causis pul. ex Galeno colligitur, in uigilia spiritus siccitatē acquirūt. Idcirco natura disposuit, illos in somno ad interiora secedere, ibiq; uaporibus illis suauibus ex cibo recte cōfecto genitis humectari, ac deniq; propriū tēperamētū resumere. Quapropter ut natura (sicut in sua

perioribus scripsimus) malos uapores secernendi, ita
 hos bonos retinēdi prouidentia habet, quādo hi uapo-
 res à spiritibus paruo discrimine seiuncti sunt, ex his
 enim parua in ipsis transmutatione facta spiritus gene-
 rantur, cuius indiciū est, quoniā hi uapores easdē effi-
 ciūt operationes, quas efficit calor naturalis, ut ex Ga-
 leno colligitur in quinto de simplicium medicamentorum
 facultatibus, dis. secūda, cap. v. Proinde ut spiritus, ita
 uapores hi noxam effatu dignā asferre nō possunt his,
 quibus caput egrotat, quibus liberalius pransis, tamet
 si nō tanta uaporū copia caput impleretur, quoniā ta-
 men cibos nō ita probe cōficerēt, ut satis superq; decla-
 ratū est, uapores ex illis cibis geniti, quia mali essent,
 maius nocumētū afferrēt. Quare tale quid nos dicere
 liceret, quod in quarta particula Aphorismorum expo-
 sitione citata scripsit Galenus in hūc modū, Et somni
 uidelicet semper nocerēt, quatenus ad profundum, &
 uiscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus asfer-
 rent utilitatis, quā sit dānū, quod ex motu ad interio-
 ra cōsequitur, & cetera. His itaq; censeo satis manife-
 stum esse, authoritates proxime adductas non efficere,
 melius esse plus in prandio quā in coena sumere.
 Quod quū optime declaratū sit, constare iam arbitra-
 mur, nullis rationibus obstantibus, necnon & autho-
 ritatibus, tum sanos, tum agros (his tātum exceptis, de
 quibus in priori libro meminimus) satius esse plus in
 coena, quā in prandio esitare. Verum puto id non esse
 praterēndum, quod qui oculos habent aliqua affectio-
 ne laborantes, & imbecilles, in coena non parua debēt
 ratio

rationem habere, quandoquidem error in his, quātū= cunque paruus, noxam inferret, qui forte alijs capitis affectibus non officeret. sunt enim meatus, qui à nari= bus ad oculos protendunt, qui quum in somno non ob= turentur, per eos sine impedimento uapores ad oculos effferri possunt. Sed quoniam, ut paulo ante dicebatur, maior est utilitas, quam coctionis ratione somni effi= ciunt, quàm sit detrimētum, quod ex paucis uaporibus ad oculos in somno forte fortuna elatis consequi po= test, hos quoque melius esse liberalius coenare, quàm prandere (quicquid alij senserint) non dubitamus. Nō me latet, quàm plurimos non defuisse, qui hanc ueram opinionem quibusdam leuibus rationibus reijcere co= nati sunt, sed quoniam nostrum non est impraesentia, eorum ineptias penitus refellere, eas rationes omitte= re, satius esse arbitror, praesertim quum ex his, quæ ha= ctenus scripta sunt, facilis sit eorū solutio. Hæc itaq; sufficiant ad ueram opinionem tuendam. Quam quidē, tametsi à plerisq; noua esse existimetur, tamen nemo, uel mediocribus literis imbutus, inter antiquorum pla= cita ex superioribus enumerandam esse dubitabit. Ve= rum, quum per multa secula ob temporum iniuriā ue= luti sepulta iacuisset, Primus Matthæus ille Curtius hac ætate medicorū omnium facile princeps, cui me= dicam facultatem nō minus debere, quàm Galeno per= spicuum est, tanquàm ab inferis ad uitā reuocauit.

FINIS.

PARASTASIS

DE PRANDII ET COENÆ RATIONE,

Autore magistro PETRO TOLETO
medico doctore, quæ vice prælectionis erit
eorum quæ ab Odo dicuntur, vnà cum re-
futatione rationum, quas adduxit Turinus
vir sane de re medica bene meritus in Mat-
thæum Curtium.

VICQVID construit ma-
nus mortalium scriptorum,
hoc dictante intellectu, qui so-
lius rationis est capax, id unū
assequitur, ut patres anti-
quos, ueteresque autores &
gesta eorum, & libros intelli-
gentia cōsequamur, quod Græci à Latinis mutuati &
Latini à Græcis fecere, linguarum usu, & interpreta-
tione, quæ nunc incrementum non mediocre assumpsit,
ab multorū, uel omnium scriptis. Quoniam igitur non
solum non impigre prætermissum, sed & occultatum,
quod maiores nostri scriptum reliquerant, à multis ui-
deo, qui repurgatione egent, quiq; Galenum, quid di-
co Galenum? imo se ipsos ementiuntur, quos mala &
ficta hypocrisis perdat, restituimus nobis, quibus ma-

gis quàm nobis studemus, uestrorum ciborum, hoc est prandij & cœnæ rationem, & præscriptionem, quæ si coacta non fuerit, iusta esse potest, ijs, qui se ipsos uincendo, uincunt & cæteros. Neq; ijs scribimus, qui rationem uitæ non habent, sed uentri, desidiæ, somno, & Veneri studēt, abūde & helluāter quicquid in manus cadit, hauriūt, quos his uerbis Satyric. apte describit:

Quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros, animal propter conuiuia natum?

Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus

Turgidus, & crudum pauonem in balnea portas.

Hinc subitæ mortes, atq; intestata senectus.

Sed ad rē propius pergere uocamur magis quàm satyricū agere, nā id negotij furiosis destino uniuersale documentū accipiētes, ut abūdantiā, & superfluā ciborū cōgeriē super omnia uitemus, quæ teste Gal. morborū frigidorū causa existit, quā etiā redūdantiā appellat. A qua, aut succi uitio omne qd' corpus affligit oritur. Quare obseruāda est mensura ciborū, & ita ut ab his nō superetur & uincatur naturalis facultas, quæ cōcoctrix est. Porro uehemens enim saturitas, & crapula innatū calorē suffocat & extinguit. Igitur proposita, & interdicta crapula, ad rei exordiū accedamus, initium sumētes ab Hippocrate, aphorism. libro primo 17. aphor. Et quibus, inquit, semel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora particulatim oporteat adferre considerandum. Aliquid autem tempori, ætati, & consuetudini condonandū. Hæc ille. Quibus præcipit aliquos semel tātum debere refici, aliquos uero bis. Alios
in cœna

in coena parcius, & reliquos largius, quod idem non omisit, ubi de consuetudine aut immutanda, aut obseruanda in libris de regimine acutorum morborum disputat. Sed horum omnium rationes in utranq; partem structas adferamus, ne Arabas omnino neglexisse uideamur, quamuis Galenum non plane intellexerint, aut intellectum neglexerint barbarorum more. Questionem profecto non dubiam, sed certissimā dabimus, si principio Galeni rationes adferantur, quas pro oculis ego habeo, quæq; præcepta salubria dicuntur ad eos scripta, qui sibi uiuunt, extra omnē seruitutē, quos ἰδιώται Græci appellant. Etenim hoc omnibus in confesso est eos qui militant, aut iter faciūt, aut etiam pugnat, ciborū delectū, quibus scilicet cibis uesci aut nō oporteat, non habere, quando his uti cogitur quisque, quorum datur facultas. Set incipiat rem Gal. stabilire & firmare, cuius hæ sunt sententiæ, Experientia, inquit, uice normæ semper habenda est, neq; aliquid pro utili scribendum cuius experientiam non habueris, nisi id testeris, tibi adhuc non esse expertum. Ergo, quod ego sum præfatus, magnæ esse utilitatis accipe. Nempe postquā boni succi cibus in coena modice se impleuerit, ad somnum conuertatur, die uerò postero cum satis dormierit, linteo fricetur, mox exiguo interposito tempore, aliquid panis bene fermentati, & furno cocti, ac puri ex uino mixto gustet, atq; ita ad opus consuetum redeat. hæc ipse dixit. Idem etiam adstruit, therau. septimo, & libro de epilepsia, à qua opinione nō discedit Auicenna, qui se Galeni interpretem appel-

Tota coenæ
liberalioris
ratio.

lat, si locus restituatur, qui nō sine neuo legitur, quod est probabile. nam Rasis qui per omnia Auicēnam est sequutus, magis quā Galenum, identidē affirmet nōno sui continentis, capite de epilepsia. In eo etiam Galeni uolumine de cibis boni maliq; succi, idem docetur. Et ut rationes Galeni minime sileam, huc adferendum & adiiciendum esse duxi, quod ab Hippocrate omnium bonorum autore (ut dicit) in eam sententiam scriptum est. Affirmat Hippocrates secundo aphorismorum, labores cibos anteuertere: hinc colligit Galenus, qui solius Hippocratis est cōmētator, parcius prādendum, liberalius uerò cōnādum esse. Nam cibus prēmuitudine ingestus, quiete, & somno cōcoquitur & elaboratur, uigilia uerò digeritur & distribuitur. Porro totam corporis salubritatem tribus constare nemo est qui ambigat, exercitio, restauratione, & quiete. Exercitio multa consumuntur, aut per occultam transpirationem uel perspirationē, aut manifesto, & hoc excrementorum rationem habet. Restauratione multa etiam perficiuntur. Nam replentur inanita, & quæ sensus sunt capacia, restituimusq; quicquid siccioris substantiæ effluxerit cibo, quicquid uerò humidioris potione, quod quotidie, imo uerò cōtinuò, propter insitum calorē defluit. Quiete uerò paratur cibi & potus uera elixatio, quæ est digestionis species. At digestio facta perfectio est à naturali calido uim obtinente in passiuis oppositis, quare indigestio imperfectio erit, ob propriæ caliditatis indigentiam. Quod si exercitio meliorem, & celeriolem concoctionem di-

cas

cas: tunc facile te uinces. Nam calor qui auctus labore datur, non propria dicitur caliditas, set potius extraria, ab illo primo & irrefragabili pronunciato, quod omnis motus est calefactiuus, & tunc concoctio calidi sustinebit excessum, fietq; adustio magis, quam digestio. Ex quibus omnibus elicio alimenti digestionem elixationi similem esse. Quare hoc ordine seruato, inculcata erit sanitas nostra, quæ, quò breuior, eò magis debet prorogari: quod fieri minime potest, nisi artem attingamus, quæ, quantum potest, naturam imitatur. Nec te moueat uinitorum, & agricolarum uita, quam uulgus imperitum in nostræ artis refutationem (quæ tota diuina est) toties mihi obiecit, cui ego in summa respondeo, eos somno profundissimo iuari, quem si negligant, statim morbo corripere necesse est. Et etiam illa edulia (quæ sola relatione praua dicuntur) ipsorum naturis conuenire, cognationemq; habere cum ipsis, ea quæ concoquuntur, dicimus, quod Galenus apertissime docet libro quarto tuendæ sanitatis, his uerbis, Nec, inquit, omnis cibus in cuiusuis animalis uentre concoquitur, sed cognatio quædam ei quod concoquit cum eo quod cōcoquitur esse debet. Ex quibus colligito duo esse, quæ & bona, & mala edulia in rustico digerunt, somnum profundum, & cognationem, sicuti uidemus cicutam ab animalibus (quæ uolatilia sunt) propter cognationem naturæ digeri. Quare, ne ab instituto recedam, post iacta fundamenta à Galeno & Hippocrate cœnæ largioris, ad Arabas se conuertat oratio, qui haud refellentur, & reprobatur.

Vide de agricolarum uita rationem,

Duo sunt, quæ concoctione vario rum cibariorum in rusticis perficiunt, cibi cognatio, & somnus profundus,

Hoc de athle-
tis intelligas.

Rationes Tu-
rini in Cur-
tium.

buntur ubi bene dixerint, ubi uerò minus bene, defen-
sioni non erit locus. Nam quæ perperam constituta
sunt, ad rectitudinem deducenda ueniunt. neq; est (ut
etiam Græcos comprehendam) in rebus mortalium ali-
quid quod ex omni parte sit absolutū, quodq; per sin-
gula temporum monumenta mutationem nō recipiat,
& emēdationem non mereatur. Set primum Auicennā
proponamus, qui tertia sectione (sen enim dicunt) pri-
mi canonis, prandium cœna liberalius esse cupit anti-
quorū (hoc est athletarū) more, qui mane carnibus ue-
scebātur, sero uerò pane erāt cōtēti. Verū Auicēna re-
lictō, ad Turinū strenuū Arabū ducē accedamus. Argu-
mēto esse potest apologia conuiciosa, qua Curtio uiro
cōsummato flagitiose cōuiciatur, cuius doctrina ubiq;
sobolescit, post tot labores, post toties saxū ab eo rea-
uolutū, quæ plus minus ue annos quinquaginta in arca
nis rei medicæ enarrandis impedit & distribuit. Neq;
quietem uelut senex emeritus suis studijs, & labo-
ribus publicis impetrauit, donec à morte, quæ nemini
parcit, uadimoniū significatū sit, & tūc uox illa inde-
fessa, & ferrea, nō sine reipu. literariæ iactura periit,
set eū sic impetit & repellit, ut homicidij insimulet, fa-
ctiōe nō cōtētus, quasi uita, aut mors ab hominibus pē-
deat, mortiq; potius, quàm uitæ hominum studeremus,
bona interim pace impetrata illū audiamus Turinū, q
cursum Curtij haud impedit, cuius hæc sunt uerba:
Magis accurate scripsit Odus discipulus, qui plus
prandere solitos quàm cœnare excipit. Quicquid de
cœna & prandio pronunciauit Curtius hoc descri-
psit

psit uerius quàm transcripsit Odu^s quod in lucē edi-
dit. Nos Galeni æmuli sumus. Nos opiniones Curtij
uolumus iugulare qui nouarum opinionum est autor.
Quinq; sunt cibariorū genera. Coena nomen est anti-
quū quod pro prandio sumebatur: sumebāt nāq; anti-
qui tribus horis ante solis occasum, quæ hora nona di-
cebatur. Auicēna alteras partes in prandio, tertiā ue-
ro in coena dabat, ne uapores caput ascenderent. Hæc
sunt Turini monumenta non prorsus ociosa, quæ ma-
gis ad coruos, quàm ad Christianos medicos sunt re-
leganda, quibus nos facit dignos, ut illi nihil nō debeat
tota medicorum schola, quibus sic respondeo, & ex-
inde finem mihi constituo. Ad primum deuenio, cui
ego secundum adiungo. Vult Turinus Odum doctissi-
mum Curtij discipulum omnia (quæ Curtius præce-
ptor affirmavit & docuit) descripsisse potius, quàm
conscripsisse, eūdemq; melius, quod citra controuer-
siam minime fieri potest. Porro demus discipulū præ-
ceptore doctiorem, quid inde sequetur ne erit hoc to-
tum præceptoris, gratia restitutionis non referetur re-
uerentiāq; tolletur? absit. Nihil enim habemus, quod
non acceperimus à dijs, parentibus, atque magistris,
quibus religionem ac fidem debemus. Neque Alexan-
der Macedo Ethnicus quondam summus monarcha
sui præceptoris Aristotelis usquam immemor fuit. Cu-
ius extat iamiam Latino sermone à Viuantio Galte-
rotio donata epistola ad Aristotelem de rebus Indiæ
mirabilibus, qui sic exorditur: Semper memor, inquit,
tui fui etiam inter dubia bellorum nostrorum pericu-

la charissime præceptor ac secundum matrem meam
sororesq; meas acceptissime quando te philosophiæ
deditum noueram, scribendum tibi de regionibus In-
diæ ac de cœli statu innumerisq; serpentum, homi-
num, ferarumq; generibus existimaui. hæc ille. Sed ad
reliqua progredior. Nos, inquit, æmuli Galeni sumus,
quod ego facile crediderim, quod imitari non posset.
nam ijs inuidemus, operaq; eorum multis linguæ macu-
lis aspergimus, quos aut superare, aut imitari nō pos-
sumus. Quinq; sunt (ut uult) ciborum genera, quasi nō
contenti, ij ad quos Galenus scribit duobus, & quo-
rum sanitatē uult seruari, quod iam admonuimus ubi
de plebe alioqui face populi sermonem fecimus.

Nos uolumus opiniones Curtij iugulare. medici nō
est officium, sed potius carnificis iugulare, neq; absq;
iugulo (hoc est absque ratione) iugulare potes. Cœ-
na ambiguum esse antiquis uocabulū, hoc ego fateor,
quod cœnam cum prandio fumerent unica mensa utē-
tes, nam hora nona quæ est tertia ante solis inclinatio-
nem accipiebatur cœna, quod uero post illam aliam
sumpsissent, hoc tolerabile non est nisi noctē insomnē
duxissent. Quare, amice lector, cœnæ & prandij ra-
tionem uultu non ingrato accipe, neque nasum strin-
gas, si quid est quod aures tuas offendat, set boni po-
tius consule humanæ imbecillitatis non immemor: plu-
ribus enim quàm necesse fuerit egimus, set urgebat
nos ueritas, quæ filia est temporis, quæq; in disciplinis
maxime candicat, alioquin futurum diluuium necessa-
rio eueniret, omniaq; in peius corruerent, non enim
debet

debet ueritas in controuersiam trahi, set sic nobis male placemus, ut iam sit hoc tritū & lippis ac tonsoribus notum turbam medicorum perturbationē & sermonum inconstantiam adferre. Quod Hippocrates in libris de regimine acutorum detestatur. sanè in fit huiusmodi quæstiones, medici neque proponere, neq; propositas explicare consueuerunt. Quamobrem populares graui admodum calumnia uniuersam artem damnant, perinde ac si nulla uideatur esse medicina professio. Tanta enim est artificū pugna, ut quod unus saluberrimum id alter protinus perniciosum esse contendat. Quare post tot sectas & hæreses propter quas Cicero dolens Deum nō cognoscere dicebat, uni rei adhereamus, & eam mordicus teneamus, sic fiet, ut tota illustretur ars, radiosq; effundet per totum orbē. Et ubi silentio opus erit, sileamus, ubi uero instructione, instruamus, neque ego uererer à puero abire doctior. Quare alter alteri non simus carnifices, quod his uerbis solet fieri, Quum occidit, prior nō fui uocatus, Iuuenis est medicus, ego iam habeo canos à quibus repuerasco, & cætera id genus, quasi ab ipsis potius, quàm à CHRISTO (propter quem immortaliter gaudemus) uita pendeat. Valete, & melius sapite, ac uiuite.

Varia multorum scripta ignotā reddunt artem.

FINIS.

Soli Deo honor.

Vniuersalis mor

BI ARTICVLARIS PRÆ

CAVTIO ET CVRATIO

(quem Podagram dicunt)

Autore magistro Petro Toletto doctore medico.

VM TOT, & tales uiros
eo morbo (quem podagrā di-
cunt) grauiter, ac permoleste
conflictari intelligerem, &
ita ut à ualeitudine impatibili
odium uitæ sumpfissent, Chri-
stianum esse duxi illorum desi-
derijs morem gerere, hoc est auxilium adferre, & po-
dagram bestiam profecto truculentissimam, ita obtrū-
care & euellere, ut nullum inde renascatur caput. Nā
hydræ multiplici non dissimilis, cui multa renascun-
tur capita uno obtruncato, set timeo, ne multis rarum
& nouum quoddam animal uidear, tanquam coruus
albus inter nigros, quod profecto difficillimam ducāt
podagricos, & eos, qui ea affectione laborant, resti-
tui posse, quasi ab Hippocrate, Galeno, & à cæteris
morbum deploratum & extinctū didicerimus. Qui-
bus ego in summa respondeo, nam nolum ego tempus
conterere, in maledicorum (quibus hoc ea in re infe-
licissimum seculum abundat) refutatione, quæ tādē
contumeliam potius, quàm auxilium expectaret. Itaq;

cedendum potenti inuidiæ esse censeo. Nullum ergo esse morbum quantumuis intolerabilem dicimus, qui (ubi uirtus uicta non fuerit, alioqui omnem operam perdis) minimo non restituatur pharmaco, si modo apte applicetur, neque panem pro uino, frigidū pro calido, siccum pro humido exhibeas. Neque perierunt qui hæc promptissima remedia sunt experti, ipsi me iudicent aut exhibēt, set rē aggrediamur, in qua tria sum facturus per ordinem, primum eius causas inquiram, exinde aliquot differentias referam, demum medicamentis & defendemus & restituemus, ciborum delectu & ordine nō posthabito, generant autē hanc affectionem, quæ communis coxendici, podagræ, & articulari morbis existit, quare uaria agritudo dicitur. Assiduæ cruditates, immodicus rei ueneræ usus, ciborum copia & uarietas à quibus uentres rectissime dicuntur aliquando deambulationes concitatiores, & hæmorrhoides suppressæ, & uomendi consuetudo intermissa, & menstruæ purgationes, aut etiam aliæ familiæ excretiones impeditæ, & exercitiorum contemptus, aut alicuius humoris ualida ubertas, necnon parentum uitium, quo foetus corrumpitur in podagram, à quibus morbi (teste Plinio) succedentes dicuntur.

Podagræ generatio & foetus.

Nunc differentia sequuntur.

At post causarum adnumerationem, differentias colligamus, ut inde omnis amphibologia uitetur, & ut intelligatur quid sit id, de quo sermonem sumus facturi. Differentiæ podagræ, & arthridæ, his colliguntur. Nam affectio podagrica, & arthritica in eadem specie morbi existunt, differunt tamen ipsis locis affectis

Etis, non autem ipso genere. In omnibus enim est debilitas articularum diuturna cum fluxione, quæ quidem si in pedibus perficitur, podagra nominatur, si uero in aliquo coxarum uertebro, Ischias, hoc est, coxendicum morbus, si uero in multis articulis corporis immititur, arthritis, siue morbus articularis uocatur. Et hæc de differentijs sint satis. Quare ad tertium omnium difficillimum deuenio. Quid amabò prodest curuitatem, aut gracilitatem, aut calores non immodicos nouisse, & in melius restituere, aut meliora facere nescias? Initium igitur curationis ab euacuatione sumito humoris affligentis, & siquidem humoribus ex æquo redundarit corpus, præ omnibus uenæ sectio sumatur, quæ in principio omnium inflammationum reuulsoria esse debet, paulatimq; fiat, ut pluries repetatur, deinde etiam purgatio, postea uero ea quæ dicentur pharmaca opportune, & ordinate adhibeantur, ita ut in manibus quidem, & pedibus pharmacis fluxum repellentibus utamur. Circa coxendicum uero iuncturam, id facere uitemus, quum enim hic cōnexus in alto sit situs, quare lenitiuis à principio opus est pharmacis, atque ea neque omnino refrigerent, neque fortiter calfaciant. Nam pharmaca quæ aut acria sunt quæ bullas excitāt, aut repulsoria uel repellentia, mala proculdubio sunt, & quibus uti non liceat, & qui his utitur magni mali autor est, mortemq; pro uita inducit. set gratia exempli hæc Ischiadica irrigatio adferatur. Primum ex oleo rutaceo, postea uero efficacior irrigatio adhibenda est, qualis est quæ ex cy-

Initium curationis.

Phlebotomia principio fiat reuulsoria.

Morbi anti-
qui & validi
curatio.

prino oleo, & aceto cōstat, post quæ utitor clystere acriori (ut bene nouisti) in quo sit terebinthina. Et hæc de morbo non adhuc ualido, cuius radices nō sunt profundæ. Superest nunc antiqui & ualidi morbi curatio, quod opus, labor est profecto non mediocris. Quē tribus instrumētis, uelut bellicis machinis ad hostes oppugnādos radicitus euellemus, potionē, scilicet irrigationibus uel emplastris, & uictus regimine. potionē dico, quæ multiplex & uaria existit, pro temporis constitutione & humoris influentis multitudine: nam nō omnibus æqualis existit. Etenim alij ex caliditate, alij ex frigidityte agrotant, atq; exinde etiā refrigerando, aut calefaciēdo, aut resiccādo opem sentiūt.

Interdicitur
balneum cū
venæ aper-
tione ubi mor-
bus iam anti-
quus & va-
lidus factus
est.

Neq; hic balneum locum accipiet, aut uenæ apertio, cuius rei rationem require ex oraculis antiquorum scriptorum, quando huc rationes artis adferri non debeant, quæ in scholis petendæ erant, set tātum medicamentorum ratio, & quibus sanitas aut restitui, aut conseruari possit, quæ certe prouidentia & consilio eget, etiam si sint, quæ ab ipso ortu, adeo improspere sunt corporis statu, ut ne si Aesculapiū quidem ipsum ijs præfeceris, uel sexagesimum annum uideant. Primum igitur uiuendi modus paretur, quāuis aut uesci, aut bibere, aut respirare usquam à quoquā non didicerimus, set statim ab initio, & infantia, à primisq; uagitibus facultates in nobis habeamus, quæ hæc omnia, citra omnem docentem, perficiunt, optimum tamen uiuendi modum, quo ad symmetriam pristinam reducimur, haud præstant, quem sumus exhibituri

bituri. Quod si corpus nostrum impatibile, & affe-
ctionis omnis expers esset, uelut lapis, & ea quæ solū
esse habet, omnis uitæ expertia, arte ulla profecto opus
non esset, quæ alicui tuendo præesset. Sed quum multa
sunt (quæ ad duo reducimus) quibus & foris, & intus
cōtinuo ab ipsa natiuitate offendimur & corrūpimur,
opus certe fuit præsidio aliquo, quo uigoris tenorem
quā longissime seruaremus, & præpropere senescere-
mus. Ea uerò quæ nobis occurrant, & intus & extrin-
secus incidunt, à quibus & utilitatem, & noxam acci-
pimus, sex sunt numero. Et dicuntur res nō naturales,
quæ corpus humanum incolume (si recte adhibeātur)
conseruant, si uerò haud recte, tunc idē destruūt, sub
quibus, sanitatis tuitio comprehenditur. uidendum
itaq; ut quisq; rebus his non naturalibus commode,
iuxta sui corporis temperiem & constitutionem, uta-
tur, si modo plurimi faciat sanitatem suam. Et sunt hæ
aer. 1. cibus & potus. 2. motus & quies. 3. somnus & ui-
gilia. 4. inanitio & repletio. 5. animi adfectus. 6. de
quibus omnibus suo ordine differatur, ad aerem primo
accedentes, qui minime negligendus est, eo enim nati-
uus calor conseruatur, & eget, quādo eo nusquā nō
utatur, neq; ulla est eius euitandi ratio, quādo, inuitis
etiam nobis, eum recipimus. Aere igitur puro, non nu-
bilo, non crasso, qui auram pestilentem non spiret, nec
halitu stagni, aut paludis inficiatur, ut apud Segusiam
nos fit, quare in summa pessimū cælum fuge, nam mor-
bum facit, set potius saluberrimo utere, in quo non sit
qualitas aliqua exuperans, qualem adferunt horæ aliæ

quot diei, & dies anni & mensium selecti. Set aere
 utcunq; præscripto cibos cum potu paremus & exhi-
 beamus, quorum usum quasi per transennam describi-
 mus, quibusq; inanitionem & repletionem (quæ bifari-
 riam, ut paulo inferius dicitur, à medico consideran-
 tur) addemus. Circa igitur cibi & potus rationem,
 habenda est bonitatis, mensuræ, qualitatis, ordinis, tem-
 poris, & horarum consyderatio, quod pulchre docet
 Gal. omnium haud dubie (post unicum Hippocratē)
 præstantissimus. Cum igitur, inquit, esse, bibereq; ani-
 malibus necessaria sint, has autē res subsequitur excre-
 mentorum generatio, quibus mora cōtingit, aut ipsius
 cibi, potusq; culpa, aut ipsius uentriculi unā cum inte-
 stinis, aut propter ordinē utendiq; modū, aut propter
 eorū qualitates, siquidem acerbæ, austera, aut sicca na-
 turæ fuerint. hæc ipse. Et ne uideamur negotium effu-
 gere aut potius rē aggressam sub uelamine breuitatis
 (à qua obscuriores sumus) ignotā & ambiguā propo-
 nere. Dicamus itaq; (post toties ab Hippo. Gal. uires
 alimentorum repetitas, à quibus plenus horum catalo-
 gus petendus) qui cibi sunt eligendi, & qui euitandi,
 ut exemplo aliquo proposito reliqua eiusdem generis
 notissima fiant. Quare hunc seruato ordinem & uten-
 di modum, assarū potius quàm elixarū carniū usum
 retine, leuia primum locum retineant, & quæ pinguia,
 aut humida, aut dulcia sunt, citra tamen insignem qua-
 litatem & uigorem, quæ sicca astringentiū ue sunt, se-
 cundo loco sumātur. sit etiam æqua ciborum partitio,
 ut si bis sit edendum, totum una uice non sumatur, mo-
 re Rhoma

Cibi & po-
 tus compen-
 diaria descri-
 ptio.

re Rhomanorū, qui totum una mensa deu orant, quod
tribus mensis sufficere poterat, quos arguit & monet
diuus Hieronymus, inquiens melius esse, sepe parum,
quā raro satis. Set ad mensam redeo, quam quædam
bellaria (quæ neq; stomachum, neq; cibos corrumpāt)
claudent, ut sunt cotonea sub cineribus cocta, aut sac-
caro condita, aut pira non petrosa, etiam igne pro-
bata, aut saccarato puluere utere, ex coriandro, ani-
so, cinamomo, & saccaro confecto. Quantū attinet ad
ciborū delicias, & condimenta, summopere ab acido
uino abhorreas, uice cuius erit tibi ius ex acetosa, ex
malis punicis aut Indicis, synapium etiam cum sacca-
ro inutile non erit, cuius usus hyeme tantū fiat, & in
prandio magis q̄ in cæna. Sit potus ex uino sanguinei
coloris (uulgo chastain dicunt) q̄ color proprius sit
castanearum. Nunc post usum hunc, breuis quædam
fiat admonitio eorum quæ ab alimentis reijciēda sunt,
ualetudinarijs enim loquor, & ischiacis, qui lon-
go dolore nec facile solubili, per temporis interualla
repetente etiam usq; ad imos pedes affliguntur, cuius
generis sunt carnes suillæ, & porcinae, inter quas quæ-
dam existit differētia à sola etate, & bouillæ, quæ ue-
rò nemora colunt retineātur, anates & quotquot sunt
aues quæ in paludibus & fluuijs degunt, holera etiam
omnia cruda (quæ ijs qui non admodum ab optima cō-
stitutione deficiunt relinquimus) mensas uestras mini-
me attingant. Lac omni studio cibis nostris nō miscea-
tur. Neq; huc pertinet ratio quæ ab scholis est mutuā-
da. Sitis etiā parcissimi Ichthiophagi, & hæc de cibo

De ciborum
delicijs.

De synapio.

Vinū sangui-
neum.

Ex hippocra-
te collegi car-
nē porcina à
suilla differre
in libris mor-
borū acuto-
rum.

Modi varij
inanitionis,

De inedia
quæ multis
mortem ad-
fert,

somnus no-
cturnus alijs
præstat,

et potu inter quos euitabitur inanitio et repletio.
Neque est omittendum inanitionis varios esse modos, nam
inanimus inedia, frictione, purgante pharmaco, uomitu,
cucurbitula, uene sectione, balneo, coitu, hemorrhoidibus,
insensili euaporatione, lotio, somno supra famem, et reliquis quæ calamo scribi non possent. Neque
unum est omittendum, quod proderit meminisse, inedia
dum (quæ plures excarnificat) ab ijs non tolerari, qui
amara abundant et infestantur, quæ extreme lædit, ac
criorque fit longa inedia, à qua læditur quoque uirtus, im-
becillaque fit, quæ multos morbos curat absque medico
ministro, ea namque uicta operam omnem perdimus. Set
somnum et uigiliam cum motu et quiete accipiamus. Tẽ-
pus autem somno accommodatissimum est post cibos cum mo-
dica intercapedine, post quos exercitatio inutilis est,
ut satis superius ex Galeno de prandij et coenæ ratio-
ne insinuauimus. interdum uero somnus factus, non omni-
bus est idoneus, quare somno nocturno haud est alius
melior, siquidem suapte natura, tum humore, tum tranquillitate
coctionem perfectam efficit. Ceterum quantum dormire
liceat, hoc ex perfecta alimenterum concoctione, tum ex uen-
tris contractione deprehendere licebit. Multi septem ho-
rarum spatium præscribunt. Set longius multo conuenit ijs,
qui tarde digerunt. obseruandum quoque somni decubitus
idoneus, qui supinus aut resupinus non sit, quæ in uniuersum
dānamus. itaque supra dextrum latus primum, deinde
sinistrum decens fiat decubitus. Porro quod ad uigilias
attinet, conuenit has moderate adhibere, quæ si modum
excesserint, cerebri temperiem corrumpunt, sensus debili-
tant

tant, uirtutes deijciūt, cruditatē incoctionēq; efficiūt. Neq; ualent exercitationes quæ ad summū fiūt. Quare modū nō excedāt somnus & uigilia. De motu autē q̄te quo cuiusuis generis exercitia intelligimus, hæc accipe, ut tēporis rationē nō paruā habeas in tuis exercitijs. Nā quoniā alimēti digestionem in corpus, & eius mēbra adiuuāt, nō debēt exercitia fieri quando crudi incoctiq; cibi, aut humoris multitudo, uel in uētre, uel in uasis cōtinētur, ne in omnes partes rapiātur, priusquā utiles sint per cōcoctionē. Porro quēadmodum exercitiū cōmode corpori administratū cōmoda adfert nō pauca, ita quies, si fiat ubi corpus ex multa motione fuerit defatigatū. Iā reliquū est, ut ad animi affectus pergamus, proinde ad sanationis scopū, qui est euacuatio humoris redūdātis unā cū corroboratione partiū debilitata. Animi igitur affectus (quos Græci πᾶσι dicūt) negligendi non sunt, neq; est modica uis in animi affectibus. Nā cogitatio per se, & sola absq; instrumentis tristatur, letatur, timet, confidit, sperat, & cōtrā. Quidā enim præ gaudio mortui sunt, quidā etiā præ dolore & mœstitia, deniq; per irā articularū, morbos & paralyses oriri cōperimus. Quare rebus nō naturalibus utut expositis, pharmacorū purgantium & reliquorū remediōrū cāpū aggrediamur, omni exitioso pharmaco seposito, ne cōscius mortis medicus censeatur, quale est repulsiuū, aut stupefactiuū, aut bulas excitans. Igitur cōsyderet medicus, nūquid idonee se habeat eger ad purgationē. Nā tempore inflāmationis, & doloribus instātibus, haud apta erit purgatio,

Medicus nō sit mortis autor, quod sit ab exitioso medicamēto,

Corpus hu-
manū scopus
medicorum
est, subiectū
vulgo dici-
tur.

Corne. cel.
libro. 4.

Veris defen-
sio.

neq; quoduis refrigeriū. Quare his utitor, quæ & re-
mittunt, & sanāt. Nā teste Cornelio, pollicetur medi-
cina sanitatē, sicuti agricultura fructū, & frumēti abū-
dantiā. Set quid sit medicamētū dicamus, quādo finitio-
ne quid sit, rei q; essentiā & naturā significamus, medi-
camentū id est, quod parū, aut nihil alit, set quod, aut
immutare aut alterare possit corpus humanū, quod est
scopus noster, vulgo subiectū dicitur. Distinguūtur au-
tem ipsa medicamēta pro modo & uarietate tēporis.
nam alia sunt corpori hyeme, alia æstate, alia autūno
& alia uere idonea. Porrò mouētur hi dolores frequē-
tius uere & autūno, æstate etiā multū arida & cali-
da, quod Cornelius Celsus de articulorū doloribus li-
bro 4. eleganter docet. Maiorē uerò, inquit, curā adhi-
bere debēt hi, quibus id reuertitur. Quod sere uere,
autūno'ue fieri solet, set frequētius his tēporibus pri-
mis recurrit, quibus ad frigidum aut ad calidū inclina-
mus. Quare uere sic defendito.

R̄. syrupi de cichorio cū Rhabarbaro, de fumo terræ,
de buglossō, & malorū punikorū ana. ℥. iij. aquarum
acetosæ hoc est oxilapathi uel hortēsis rumicis (quæ à
Dioscoride oxalida appellatur) graminis, rosarū, &
fœniculi ana. ℥. vj. misce ad quinq; portionis (doses
enim dicunt) & cum istis placentulis utere mane so-
lum, tribus horis ante cibos.

R̄. electuarij diarodon abbatis Rhabarbaro duplica-
to. ℥. j. utere cum syrupis.

R̄. yuæ arteticæ (quā chamæpityn dicūt) fumarie quæ
terræ capnos dicitur & lupulorū ana. M. j. florū borra-
ginis, uiuo

glinis, uiolarū, et nimpheæ ana par. ꝑ. florū thymi ꝑ. ꝑ.
 fenæ mūdātæ ꝑ. ꝑ. myrabolanorū citrinorū (chryssos-
 balanos dicūt) ꝑ. ꝑ. kebulorū ana. ꝑ. ꝑ. seminis anisi, fœ-
 niculi, ꝑ. cuscute ana. ꝑ. ꝑ. uuarū passarū mūdātārū,
 ꝑ. prunorū damascenorū enucleatorū ana, paria. xij.
 seminis melonū, ꝑ. cucurbitæ ana. ꝑ. ꝑ. misce, ꝑ. oīn
 fiat decoctio, cuius colaturæ adde diacatholiconis, ꝑ.
 conferuæ prunorū sine scāmonio (officinæ diaprunon
 simplex dicūt) ana ꝑ. ꝑ. cōfectionis hamech ꝑ. ꝑ. ra-
 dicis barbaræ cū cinamomo, ut est artis infusi, ꝑ. post
 decē horas expressi ꝑ. ꝑ. agarici trociscati in oxymelli
 te preparati, ꝑ. mane per pāniculū excolati ꝑ. ꝑ. fiat Electio die,
rū nō super,
stiosa quæ
sumitur à lu-
na.
 potio exhibeatur die idonea, ꝑ. electa, post usum syru
 porū. Die uerò sequēti ante aurorā, sūme theriaces ꝑ. ꝑ.
 ꝑ. cū rosis ꝑ. floribus buglossi cōditis ꝑ. eā mixturā de-
 uoret, cibos à mixtura nō sumat spatio sex horarū. ut a-
 tur per aliquot dies his placētulis, (electuaria uocāt)
 Rx. pulueris diarodi abbatis, ꝑ. trium sandalorū ana
 ꝑ. ꝑ. rhabarbari optimi puluerisati ꝑ. ꝑ. saccari candi-
 di ꝑ. quā purissimi ꝑ. ꝑ. cū capni terræ aqua ꝑ. en-
 diuie ꝑ. cichorij, ad ignē formētur placētulæ pōderā-
 tes ꝑ. ꝑ. utatur omni die unā cum uno cochleario uini
 aromatici, ꝑ. hic cibus prādiū præcedat tribus horis.
 Et si per æstatē aluū fluidā non habeat, utere rore sy- De æstatē,
 riaco, aut siliqua ægyptia, aut tamarādis, aut atramēto
 radicis barbaræ, aut syrupo rosaceo purgatorio: his
 omnibus aluus exoneratur, quorū usum accipe diebus
 idoneis. Precautio quæ fiet in autūno unā cū hyeme.
 Horū omniū quæ sequuntur in itiū sūme mēse octobri,

aut sub eius finē R^x. mellis rosacei excolati, syrupi de
absynthio, sticados & de buglossō ana. ℥. ij. aquarū be
thonice maioranæ capillorū & yuæ arteticæ (quæ cha
mæpitys dicitur) ana. ℥. iiij. misce ad. 4. doses, adde nu
cis moschata (quā odoratā dicūt) ʒ. j. & cinamomi ℥.
j. R^x. electuarij diaron abba. ℥. j. pro potione humore
digesto, catapotijs repurgetur, quorum datur descri
ptio R^x. pilularū imperialium absq; tripolio (offici
næ turbith dicūt) de iera simplici, & hermodactilis
minoribus ana. ʒ. j. rha. optimi. ʒ. ʒ. cū melle rosato
colato fiāt catapotia quinque aut sex, quæ deuoret ho
ra decubitus, & eo die nihil cœnet, die postero acci
piat confectum mitridaticū cum theriaca & puluere
diamoschi dulcis non neglecta sex horarū abstinentia,
sequētibus autem diebus sexto quoq; die mane utatur
theriaca antiqua, descriptione Andromachi ad drach
mæ unius pondus. Et ut ceterorū dierū rationem ha
beam, pro uoto tuo utere mastiche, cuius usus fit bifa
riam. aut enim deuoratur, aut manditur & in ore reti
netur, uomitorijs etiam aut ante cibos aut post pro uē
tris saburra. Et si per hyemē uenter liberaliter nō
fluat, hac purgatoria mixtura moueas. R^x. cassiæ ad ua
porē aquæ seruētis (in qua aliquid sit fœniculi & ani
si) extractæ ℥. ij. dyaphiniconis ℥. ʒ. cōfectiōis hamech
℥. ʒ. rhabarb. optimi ℥. ij. senæ mundatæ ℥. j. ʒ. misce,
& cū syrupo bisantino tepido reduc in eā formā quā
opiatā dicūt, utere ad quātitatē ℥. ij. bis in mēse idonea
die, & ea die domi te contine. Quod si sic spissum nō
placeret, dissolue cū iure cicerū rubeorum & hordei.

Nec

Duplex usus
mastiches,

Nec dubito quin multos & innumeros sit reperire, noctu diuq; pergracātes, qui hęc quę ad languētes potius, quā ad medicos (quibus solus Hippo. cum Gale no relinquitur) scribimus, negligent & excrentur, caryocostimum pręferentes, medicamentū certe promptissimum, quod ego non eo inficias, nā omni podagrę, uelut unus calceus omni pedi, apte exhibetur, cuius autor est medicus insigniter senex purpuratus (quem propter suos canos, & doctrinam antiquā uolo reuereri) set proponatur cōpositio, iudicetis exinde exitialis ne an salutifera fuerit, neque de his uiris inique & inepte iudicandum est, descriptio hęc est. R. hermodactilorum alborum à cortice mundatorū & diagredij añ. ʒ. ij. gingiberis, costi, cimini, caryophyllorum añ. ʒ. j. trita, & cribrata, cum syrupo ex melle & uino albo factō conficiantur & cętera. Vide per gratiam an huius cathartici ratio nihil molesti, nihil uenenati habeat. nam ego (ne limites propositos egrediar) plura non dico. Quare ad podagrā redeo, ad quam castigandam, aut sedandā, parum aut nihil profuisse uiderer, si post omnes tutiones, & omnem prouidentiam, partibus actu dolentibus & passis non mederer. Quare his leuibus malagmatis, & refrigerijs utere, quę noxā nō adferēt, usu uini si ætas, regio, tempus, & uires patiantur, posthabito per aliquot dies, loco cuius accipe aquam saccharatam cōctam cum cinamomo, aut simplicem cum iulepo rosaceo, aut uiolaceo, extrinsecus uero apponātur hęc locis dolentibus. R. oleorū rosacei, & camomillę añ.

Caryocostimi descriptio.

Remedia qui
bus præsentes
dolos tolluntur,

℥.ij. uermium terrestrium libram ꝯ. terebinthinæ uenetae lotæ ℥.j. R. linimentum emplastri modo. ad idē emplastrum diachylonis Ireati, loco dolēti appositū sanat. Aliud. farina fœnogræci cum melle, ꝯ aceto ad ignem in formam emplastri reducta, ꝯ applicata sanat. Singularissimū, quod sæpe sum expertus, stercus recens egestum, ꝯ appositum, omnem dolorem tollit. Poteris etiā uulpino oleo, ꝯ camemelino uti. Cæterū interim dum nullo exercitio utimur, propter dolores immodicos: neq; tunc excrementa probe expelluntur, utilis erit ante omnem comestionem, aut glandis, aut clysteris familiaris (quem communem dicunt) usus, potius quā pharmaci solutiui, à quo fluxiones tunc maiores fiunt, ꝯ uirtus quæ dolores ꝯ morbos est superatura, imbecilla fit. Deniq; post mentionē remedium, ꝯ totius prouidentia, quæ necessaria huic loco uisa est, quam ob causam membra fluore infestentur dicamus, quæ sit etiam curuatorum articulorum causa. Quibus omnibus rite expositis, finē faciemus. Prior igitur causa explicetur, de fluidarum scilicet affectionum generatione, quæ quidem una est ꝯ præcipua, membris uidelicet fortioribus superfluum demittentibus, imbecillioribus autem suscipientibus. Cæterum articuli ipsi ex assiduo motu debiliores redduntur, quòd si humores plures fuerint, maior contingit affectio, si uero pauciores minor. Set incuruatorum causa iam dicatur. Incuruatorum enim causa, tota, ꝯ à medicis, ꝯ à medicamentis pendet. nam alij immodice refrigerant, alij autem uehementer discutiunt

Causa fluxionum,

Causa incuruatorum,

tiunt, ex quo sanè partes nervosas inspissari contin-
git, incuruari & distorqueri. Quare his optime ob-
servatis & intellectis, quæ large à nobis denuntiata,
& à secretioribus medicinae in usum communem pro-
ducta sunt Dei immortalis nutu, à quo omnis datur sa-
nitas, quiq; solus lāguores sanat & animi, & corpo-
ris, Fiet ut podagra nunquam langueas, & maturè vi-
res recipias. Vale, & gratiam habe.

D. Petro Toleto

MEDICO CLARISSIMO

HERMANNVS BEXIVS

S. D.

RAETER spem tertio
 idus Octob. mihi tuæ de ratio
 ne operis tui traditæ sunt lite
 ræ, quibus eodem ferè tempo
 ris puncto uarie affectus sum.
 Etenim ubi perlegissem, par
 tim ingenij tui elegantia, sua
 uitate, ac in omnem partem rara quadam & felici uo
 lubilitate, partim noui operis grata dispositione, atq;
 seriorum amabili condimento, ab ipsis poculis, & co
 mitum (in quos forte incideram) meorum colloquio,
 non sine magna animi exultatione in profundam cogi
 tationē distractus sum. Quid tamē euenerit breuiter
 accipe. Vt me amœnæ infixum meditationi, animumq;
 repentino gaudio persusum conspexissent, importu
 nius omnes totius cœtus nomine interpellarunt, rogā
 tes ut eius gaudij non grauarer eos facere participes,
 quod facile concessi, sperans solidius hac communica
 tione & uberius mei incrementum gaudij. Verum lon
 ge aliter euenit, Nam quo nomine mihi (dulciū nem
 pe & illecebrarum cum grauibz condimento) per
 suasum

suatum est, omnibus, qui sani sunt iudicij libellū tuum
 commendatissimum, & ut dici solet, ambabus ulnis
 amplexandum fore, hoc illi imperite & acerbe satis
 detrahebant, tragice exclamantes, ἐν τοῖς φακῇ μύρομ.
 Medicinæ sepes medicum transgredi iniquum, falcem
 in alienam mittere messem sceleratum: Atra albis cō-
 iungere imperitum & ineptum esse, Atq; pro piaculo
 habentes, si quis sacrosanctæ (ut certe est) medicinæ
 uel tantillum salis & recreationis (quod hic factum
 est per epistolas prodigiosas, succo tamen neque me-
 dulla carētes) in animi defatigationē inspergeret. Qui
 bus quid respōderim latere te nolo, aliud nihil impræ-
 sentiarum in uotis habens quā ut ijsdem his uerbis
 responsum sit omnibus quotquot in posterum eadem
 seu impudentia, seu imperitia obstreperint. Vtrum
 cogetis medicum δεινὸν πάντοτε, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ
 βίον, & qualem clarissimus poëta multis alijs præpo-
 nit ac digniorem facit hoc præconio, ἰατρὸς ἀνὴρ πολ-
 λῶν ἀντ' ἑξὶ & ἄλλων, Illum inquam, medicum phar-
 maco, podagræ, diætæ, prandij & cœnæ rationi, aëris
 infectioni, & huiusmodi tetricis cogitationibus συ-
 σόμοις καὶ δυσσοίμοις, sine ulla intermissione inherere,
 neque ueluti sutorem ultra crepidam ad liberaliora
 & magis ingenua unquam progredi? Non ad ea (ut ta-
 ceam quod recreent, reficiant, animiq; uires acuant)
 sine quorum saltem mediocri cognitione mihi nullus
 absolutus est medicus? Non arbitror. Ad hæc scitis
 quantum momenti apud egrotum uel fidelis & amica
 consolatio, uel amœna & rerum uarietate, prodigi-
 osis

giosis, sacris, prophanis condita, atque grauibz intertextis, narratio habeat? vsque adeo ut egrotus praeter omnem expectationem suam, medici, amicorum repente nonnunquam pristinae sanitati, beneficio facietiarum & animi recreationis restituatur, nedum à laboribus subleuetur atque temporis molestia ei diminuat. Et quemadmodum hoc fit in uiua praxi, ita quoque ij qui in politioribus, & sacris Musarum aditis ultra alios progressi sunt, in longi operis continuatione conari debent, ut & in exordio, ubi rhetores lectorum & auditorum animos attentos ac beneuolos reddunt, & sparsim per omnem orationem oblectamenta & ueluti illecebrae quaedam seminentur, quibus instaurari & refici animus longo cursu & fatigatione iam ferè exanimatus poterit. In qua sententia & Horatius est, inquiens,

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.
Id tamen locopletius faciendū (quod tu clariss. D. Petre obseruasti) in calce libri, ubi quodammodo Alcinoi hortus omni florum uarietate & fragrantia amoenissimus adornandus & construendus est: In quem lector cum se receperit, & refocillari possit, & uires, atq; animū colligere, ad reliquū itineris spatium, discusso omni tædio, cū maiori fructu & auiditate permeandiendum. His & alijs, quas longū esset recēdere nō iniquis rationibus in cōuiuio habitis uicti, qui prius obtrabant obmutuerūt. Cæterū te hortor, ut si res exegerit, nō graueris hac eadē defensione uti, nisi probabiliorem & efficaciorē domi habeas, ἡ βέλτερον ἀντὶ τοῦ ἐνδομίου, καὶ εὐτυχῶς διατίλει, Lugduni Cal. Nouemb.

Mar. Antonius

B A V C I V S P E T R O

Toleto Physico doctiss.

S. P. D.

TSI tibi pollicitus fueram Physice percelebris, me statim ad te literas daturū à meo isthinc discessu, id tamen in hanc usque horam facere distuli pluribus de causis, quas si recēdere uoluero, scio proculdubio te cachinnos effusurum, cū humanam fidem superent, & prodigij potius, ac ostenti, quā ueræ narrationis loco haberi possint. Adeo sunt inusitata hæc, & penè inaudita, & (ita me Dij adiuuent) quāquam ea omnia uiderim, liquidoq; perspexerim, somniasse potius mihi uideor, quā mirandis his rebus interfuisse. Quinimò hærebam sæpius, ac mecū animo reuoluebam Asinum'ne in Apuleianum uersus essem magicis incantationibus, an uero ille is M. Antonius qui pridem fueram essem denuo, tantum mihi uideor ob hæc insolita mutatus ab illo Hectore. Nec ea (crede obsecro) præterquam tibi homini amicissimo cōmittere auderem. Proinde sint hæc apud te sepulta, rogo, donec dies lucem his (sic dixerim) præstigijs

Aliud often-
tum,

afferat. Equa trimestri tantum pragnans leporem peperit, lepus editus, continuo humana uoce locutus est, & matrem dentibus suffocauit. Adhuc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, uise sunt propalam eius tergo plumæ longiusculæ innasce in alarum morem, quibus innatis, altiori, quàm soleant homines, uoce hæc protulit, Fundite iam lachrymas, & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo. His dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed uero ipso ueriores. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpserunt, testibus idoneis euocatis. Iam uero & illud mirandum, Nouembri hoc mense cerasus aurora prodeunte effloruit. Mox cerasa uisa sunt, magnitudinem Duracini persici exuperantia, saporis plus quàm sapidi, ex his ego quàmplurima degustavi, & quatuor adhuc seruo, quò possim naturæ miraculum pluribus commonstrare. Sed hoc posterius non adeo mirandum, quàm quod nunc audies. Memini nanque me legisse multis in locis hoc factum, ut aliquibus annis arbores fructus suos serius parerent, & quod Maio mense producebāt, id in Septembrem distulisse. At hoc non ne monstrum est horrendum, & nulla prorsus fide dignum? Cui spectaculo nisi ego ipse interfuissem, mentiri quoscunque referentes dicerem. Reducebat oues pastas in caulam opilio, & forte accidit, ut pecus quedam macilentissima, ac penè scabie cōfecta, longo interuallo (pastor inconsulto ne an data opera eam à reliquis segregasset mihi incertum) reliquas sequeretur, eam lupus prægrandis, & cui cilia iam canescebant

nesciebant conspicatus, uelocissime insequi cœpit. Ego illac trāsīens, ouiculam miseratus, quàm maximo poteram clamore, & cursu, lupi uim ab innoxia arcere conabar. Sed antequam appropinquarem pecudi (Dij boni quale prodigium) ouis macie ipsa macilentior hostili & rabido animo lupum aggressa, eum strangu lauit. Pecus in forū adducta, & lupus interemptus, de lectabile spectaculū prætereūtibz dedere. Quid omnis hæc portēdāt ignoro. Tu uelim ad me opinionē tuā rescribas, Oedipum enim te iam pridē mihi constitui. uale, & me ama. Ex Diuo Marcellino vii. Kal. Decemb. M. D. XXXVII. raptiss.

T V V S, S I S V V S E S T M. A N T O N I V S B A V C I V S.

Salutabis meo nomine nunquā satis laudatā Matronam Franciscam Arsagam, Ioachini Iureconsulti Sororem.

M. ANTONIO BAVCIO REVE-

rendissimī Nicēsis episcopi à secretis

Petrus Toletus ex professo me-

dicus S. P. D.

EXcusationem tuā accipio uir erudite, quod tardius ad me dederis literas, quā hinc discedēs sis pollicitus: sed certe cū stylū tuū, quē fluens & innata eloquētia absq; illecebra fallaci tractat, tua etiā prodigia inspicio & obseruo, felicēq; eorū progressum, meæ felicitati satis nō gratulor, quod dignum me tuis istis literis reddidisti, quæ usui, obseruationi, delectationi, imò hystoriæ loco esse possunt. Quare quoties hæc le

go, te absente cogitatione & animo (quo mecum uiuis) cōplector, & epistolā tuā deosculor, quæ me unā cum amore in difficile nodū duxit. Nam non fidē meam, sed ingenij mei uires excedunt & superant quæ rogas, & si coram adesses, cum hæc tua (quæ æigmatisten te faciunt) sedulo euoluo, dicerēs profecto me in magnis & quasi perpetuis tenebris esse collocatū. Quare uehementissime admiror, imo uerò doleo quod hæc non tantum scribas, sed Oedipū me requiras, putans me hominē tāti iudicij qui possum ea, quæ nec Oedipus coniector solueret, explicare, à quo nulla uel elimatoria, uel doctiora queas expectare, dicam tamen postquam placet, cum obtestatione me in culpa non esse si ad rē aut non accedam, aut potius ad mentē tuā non faciāt, neque ea sic exprimant, quæ narras tanquā testis oculatus, aut melius præfagiāt. Primū ad cerasum hieme fructiferā accedētes. Vniuersi natura semper prouida, quæ interitū non patitur, neque in necessarijs deficit, sed auget, uegetat, & tuetur, ne in culpa defensionis, & alimentorū esset, expectationēq; hominū spe dubia fraudaret & falleret, fructuosissima in tāta hominum solitudine, & tā perturbato omniū statu sese hoc tēpore (quo recluditur & subtrahitur, fugiēte sole) præbuit, & culpā, quā iniuria tēporis est cōmissura, nunc redimit. Neque uult illa tāquam omniū dea, quæ corporibus omnibus uel ad generationē, uel ad internitionē natis subiecta est, nō certe uult in suis mēbris quicquā sentire, quod stella illa martia, malo nostro præuisa, iā minatur & territat. Natura igitur nos destitutos inquires? & deo semper optimo, & natura nos destitutos

stitutos & lapsos existima, tantū armis belloq; pesti-
fero oppressos expecto, nā nihil intra nostros parietes
tutū, nihil uacuū insidijs, solā hominū facem nunc re-
gnare dicas, à qua præter sordidū & peruersum nihil.
sed huius portēti & tremoris sit finis: opus est adhuc
nobis aliquantū tēporis in equæ foetura uel genitura,
quæ nisi pricidiū cōmisisset scripsissem de capra quæ
lupos peperit, & nihil aliud sequutū præter mortuū
prodigiū. At ubi uox humana in bruto & alogo audi-
ta est, & mors quāprimū à partu emisso est perpetra-
ta, admonemur etiā aliquid prænouisse. nēpe teste Pli-
nio præmonent animalia & pericula & ruinas im-
minentes, & ut ad rem faciā, uenient profecto dies (ni-
si dei æterni benignitate defendamur) in quibus nati se
parētibus obsequium præstare putent, si ad necem eos
perducāt, imo agreferent, quod tūc nati ut talia senti-
rent, & se adulterinos perinde ac fuit lepus ab equa
illo tēpore decocto, & male adulto dicēt. Nunc restat
minus admirabile, magis tamē iocūdū uisu & auditu,
sed periculosum est præmature denūtiare, etiā si pro-
pe sit maturū. Occisus est lupus iam canus & senex ab
oue neglecta & scabie infecta. Occidetur certe, occi-
detur lupus, & hostis humani generis, prò dolor iādiu
in ouē Christi, & terra & mari grassans, nihil nisi fe-
rociā, irā & persecutionē dans. Quare deprehēde-
tur, pœnāsque celeriter dabit miser ille, quisquis est,
cuius ego nomini parco: nā bestia est multorū capitū,
moreq; soricis peribit, qui dū rostat, seipsum prodit,
& si ouis plagis onerata sit, uictura tamen est illū, qui
delictum haud inultū feret, maleq; illū multabit per

Christū, q̄ omnis uitæ perfectissimū exēplar est. Quæ-
re te, ò uir rarissime, amoris nostri causa rogo, ingenij
nostri in dubijs & uero periclitantis causa hortor, ut
me istis scrupis & uitæ incōstantis insomnijs, si denuo
scribere, ut perbelle, & perq̄ docte nouisti contingat,
animū & calamū in rescribendo tandiu ne remoreris.
Et scito ingenia maxime solertia in his portentis fidē
humanā superātibus plerūq; capi & ad perniciē elā-
bi. Sed hæc hæctenus, pluribus etiā uerbis, quā necesse
fuit, hæc scripta sunt, nūc ea quæ à me male solerti, de
præstigijs minime uanis, & admirabilibus, quod affir-
matissime ea scripseris, instituta & quodāmodo reue-
lata cognosce, & in bonā partē accipe, quorū te cōso-
rē propediē audiemus: ignoscas etiā iracundiæ nostræ,

Hominū ecli-
pses, quæ iusta est, in eiusmodi nō solis, aut lunæ, sed homi-
nū eclipses, in quibus & occasionē & licētiā audacius
scribēdi nacti sumus. Vale, meq; mutuo dilige, & tibi
persuade quancūq; fœturā hoc ingeniolū edere unquā
queat, tuā esse futurā, libēterq; quicquid efficere omni-
no ualeam, aut studio aut exercitatione artis meæ ali-
quid consequi, id sine ulla exceptione ad tuam ampli-
tudinem uniuersum conferam. Iterum uale.

Te resalutat Francisca Arsaga pudicitia & casto
amore plena & insignita.

OPTIMO PHYSICO DOMINO
Petro Tolero suo amantissimo M. An-
tonius Baucius s. p. d.

EXPECTABĀ omnino Petre doctissime epistolā à te
aliquā usurariam, quæ tali me fœnore locupleta-
ret, quo

ret, quo & tui ingenij argutiem, & eloquētiæ cando-
rem admirari possem, ac publicis gratulari studijs. Ne
que opinione falsus sum mea. Adeo enim scite, adeo ele-
ganter quæ tibi à me proposita erāt enigmata dissola-
uisti, ut nō Oedipū te iā arbitrer, sed delphicū Apolli-
nē. Et cū nemini magis ī prōptu sit obscuros sermones
dilucidare, quā ei ipsi, qui eos est cōmētus, tu adeo
luculēter de illis differuisti, ut nō sine stupore ea lege-
rim, imo ingenij uiuacitatē quā maxime admiratus fue-
rim, tanta sermonis puritate polles, & rationū uarie-
tate iucūdiſſima. Proinde uniuerſæ Gallie summope-
re gratulor, quōd tali fruatur alumno. Maſte igitur
eſto tua hac melliflua eloquētia, & te studijs humanio-
ribus (quod iā facis) dede, futurū nāq; eſt propediē, ut
ſummo cū dolore fateantur Itali eloquentiæ laudē ab
eis in Galliā per te auferri, quod apud Græcos de Cice-
rone ab Apollonio Milone ſcriptum legimus. Sed de
his haſtenus. Salutē dices plurimā meo nomine præſtā-
tiſſimo D. Gulielmo Arſago proprætori noſtro do-
ctrinarū luci, & eius Penelopeæ uxori, cui addes &
Franciſcā Arſagā, caſtitiſſimæ ſpecimē. De me hoc tibi
ſpondeas uelim, te mihi eſſe chariſſimum. uale. Ex diuo
Marcellino pridie nonas decembres.

Uniuerſæ gal-
liæ gratulatur.

A diſceſſu Tardiunæ ſum redditus ſtolidiore
omni ſtupidior. Itaq; nō miraberis incōſtantiā ſermo-
nis & epiſtolæ. Verū obſecro ut Reuerēdo D. Opera-
rio commendes quamplurimum. M. Anto-
nius Baucius.

M. ANTONIO BAVCIO AB

epistolis Reuerendis. Nicensis episcopi Petrus Toletus S. P. D.

DEo optimo maximo, in quo mihi tantum liceat
gloriari, quod nihil habeā, à quo non acceperim, gratias ago uir nō minus uitæ ornamētis, quā sermonis puritate & candore clarissime, quod optatas & fœnerarias (ut dicis) literas à me receperis, quibus & prodigia, & terræ portenta eius pondera inutilia sedē naturæ occupatura ostēdi, & quā plenissime potui enucleauī. Neq; me leuiter profecisse agnoscere, si facilis, & nimiū obuius ille tuus amor, modiū salis minime expectās, quo infirmū, & (quod cū bona pace dixerim) incautū te etiā cuius umbræ, & pulueri præbes, de me ea nō pronūtiaret & affirmaret, nec tale iudiciū, quale dij boni nō agnosco, nō proferet, quādoquidē, nō me meis uirtutibus, sed tuis plane ornasti, à quibus nolo prouocare, & appellare, etiā si tyrociniū & rudimentū nō posuerim eorū, quæ ad plenum dicis me attigisse & nouisse. Vtinā tibi, nō in amore solū, sed in eloquētia responderē, & me ex æquo tanti posses facere, quanti te faciūt, qui tua legūt & admirantur. Et si te uirū ferme bonū constet, & ad meliora studia promouēda natū, notæ & expertæ fidei, & uitæ inculpatissimæ, multaq; & illustria probitatis, sinceritatisq; exempla expromas, attamen longè aliter rescisco, quā ea admiratione, ea eloquētia ea argumentorū minime exiliū (ut dicis) structura digna sit. Verū hæc
omnia

omnia (ut puto) magis ab amore, modestia, & benignitate, quam à iudicio emanant, quod merito in additione, & uera tuæ epistolæ retractatione adseris, te scilicet nō tibi cōstare, nec ratione quadā duci, quod facit mortiferū cupidinis telū. Quare erratū reuocasse uideris, ne te incōsulti iudicij & stolidi arguerē, sequutusq; es Mimi Publiani cōsiliū, cuius hæc est sentētia, Ad pœnitendū properat qui cito iudicat. Literas igitur tuas prorsus negligā? perijt ne opera, & impensa, sic beneficiorū ego immemor, prater meum morē, sic quid de me scribis, parui curabo, qui tuis literis uideris me restituisse, cuiusq; opera, & beneficio mihi sum redditus, & omni molesti liberatus, nullū etiā officiū pratermisisti. hæc igitur omnia sepeliētur? non certe, non hæc peribūt. neque est quod succenseas, aut sis mihi insensus, etiā si pro tuis in me beneficijs satis nō sum factururus. Sed cur hæc dicta sint à me, paucis intellige, & cur has laudes contumaciter recusem, aut libenter nō tulerim. Non debeo ego suauissime Antoni ita mihi suffenus esse, ita placere, ut nō putē multis mea displicere, quamuis laudes nō debeā aspernari, præcipue si à laudatissimo uiro, & optimarū artium per quā studio p̄ proficiantur. Quare gratus sit tibi meus iste puor, plane subrusticus, quo uisus sum uelle hos coloris, quibus me quasi pictor ornas, subterfugere: nec (ut uorum fatear) ullius uocē libēter magis audire debeo, quā illius, quæ me laudat, & ad uirtutē quibusdā stimulis gloriæ incitat. Quare, ò uirorū clarissime, antequam calamus me deficiat, sententiam meā tibi ignotā

Deliciae secundarias
deum offendunt.

esse nolo, cuius hæc est summa, ut me, fortunas meas, & omnes delicias secundarias, quæ deum aliquando offendunt, nos uerò semper oblectant, tua omnia esse perpetuum patiar, meq; laborem indefessum & ferreum in perpetuitate tui nominis & laudis positurum, tuiq; studiosissimum scito. Neque scis quam alte ascendisti, & quod nescias, est tibi ignoscendum, sciunt ij, penes quos mortalium sunt iura, in culpa, quod multis de causis reipublicæ puto te cōducere. Verum tuorum operum orbitatem apud populum in funera cadentem negliges, uidet omnia deus sabaoth, hoc est militiæ cœlestis, qui omnia ob oculos habet. Et à te hoc unum peto ut meas iniurias perinde doleas, ut me existimas & dolere, & tuas ulcisci uelle. uince igitur, & uale, qui mecum es etiam usq; ad cineres uicturus. Deū etiam precemur, ut discordias, quas ferrum & uis uindicat, sine nostro periculo uidere liceat. Iterum uale, & cum gaudio omnium uictoriam expecta, neq; spe dubia te fraudabis. E' Burgo apud Segusianos.

FRAN

FRANCISCVS PIDOVXIVS

Petro Toletto Medico doctissimo

S. P. D.

Quoniam scribit Aristoteles multorum amicitias
 silentio dirimi, nolui committere, ut idem no-
 bis eueniret, praesertim in tanto amico:
 soleo enim eiusmodi officiorum genere cum amicis
 perlibenter uti, ne consuetudinis intermissio de pri-
 stina mea in eos beneuolentia quicquam minuisse uidea-
 tur. Sed cum ueterem illum tuum in me animum prompta
 propensaque uoluntate, in praesentia confirmatum altius
 expendo, nunc certe contineri me diutius nequaquam po-
 tui, quin te mei studiosissimum faciam de rebus meis, &
 praesenti statu per literas certiore, praesertim cum nu-
 per (cum nos incredibili humanitate tua, & gratia
 nullo omnino meo in te extante officio, una cum M. Ni-
 colao inuississes) petieras a nobis ut disiuncti mutuis
 epistolis colloqueremur, mutuamque quandam consuetudi-
 nem imaginemur. Prior itaque laceffo, tametsi in praesen-
 tia nec admodum uacabat scribere, nec erat argumentum
 aliquod seriū. Quid rerum faciam rogas, amicis opera-
 do, horum gratissima consuetudine memet oblecto, arca-
 na ipsi sua celant nunquam, commissa summa cum fide reti-
 nent, nihil foris quae liberius inter familiares effundere
 solemus renuntiant: Vocati praesto sunt, inuocati non
 ingerunt sese, iussi loquuntur, iniussi tacent: loquuntur
 quae uoles, quantum uoles, quoad uoles: nihil assentatur,
 fingunt nihil, nihil dissimulant. Verum ne nostra te fallat

metaphora, quicquid de amiculis loquutus sum, de libris dictū intelligas, quorū familiaritas me plane beatum efficit, sed longe beatiorē, si tecū mihi hæc felicitas, uel tātillo tempore cōtingeret. Itaq; si te ad hāc urbē Matiscum proximo die festo diui Ioannis, ut pollicitus es, conferre uolueris M. Antonij Rhodij discipuli tui & medici urbis Tornacensis uisendi causa me (si libuerit) fidum habebis comitem, & liberius de familiaribus negotijs, prædictisq; amicis differemus. Salutant te plurimū omnes huius urbis medici. Ceterum bene ualebis uir nescio humanior ne, an eruditior omnino ornatissime, & huius amiculū uel potius clientulum, tibi toto pectore deditissimum, ita ut soles amabis. Ex Matisco xviii. Cal. Iulias.

FRANCISCO PIDOVXIO

vigilantissimo medico Petrus
Toletus s. d. p.

Saluus sis disertissime Francisce, scripseram ad te snuper satis uulgariter, amice tamen, quippe qui te in oculis fero, propter doctrinam tuā, propter tuos mores, & ingenij tui felicitatē ad quiduis sequacis, tu uero cū scēnore, ut bene nouisti, docte, amice & liberaliter respōdisti. Dico liberaliter, cum nō minus sit liberalis is, qui sua negotia amico, qui suspitione uacat, aut per literas, aut corā credit, quā qui omnia sua, quæ possidet, alteri elargitur. Neq; timēdum erat
tibi

tibi amicitiam nostrā dirimi posse aut silentio, quod ab spatio loci fit, aut nullis epistolis, quæ nūc cū quadam uicissitudine tuto dari nō possunt, etiā si negotia principum minime tractemus. Nempe cū mortalibus in hac ætate ferrea & martia pessime uiuitur. Quam ob rem te sic docta & ingeniosa metaphora felicem depinxisti, ut parum, aut nihil te cum hominibus uersari intelligam, par est profecto ut mea studia, & adfectus uicissim rescribam, ne te aliquid celem. Duo certe amores duas faciunt ciuitates: duplex est nostra cōuersatio: ducimus uitam partim sedentariam & tranquillam, partim motoriam & inquietā: uiuimus cum præceptoribus mutis, loquimur & uersamur cū hominibus: perficimus opus nostrum cum mutis, cum cæteris uero detrahimus nobis. Gaudemus cum mutis, tristamur cum loquentibus: ornant nos muti, denigrant nos loquentes: nemini detrahunt muti, unumquenq; lacerant, dilaniant, & sæpius uulnerant loquētes. Nō inuident muti, inuident qui superare non possunt: ornatur mutis, perficimur mutis, quæ cœlestia sunt docent muti, ab his autem (quorum linguas effugere nō possumus) nihil, nisi quod terrenum sapiat, quodq; sceleratum sit accipimus, & hæc ista uita nostra, omnium medicorum est uita, eorum saltem qui negotiantur, quiq; crebris peregrinationibus tristem hominum uitæ cursum percurrunt. Vide nunc per gratiā, mi Francisce, quantum terremus à cœlesti, priuatus à publico, negotiosus ab ocioso distet, & quā uaria sit eorum felicitas, quāq; uariis sit utriusque finis, quem

ego, ne sim prolixior impendio, & pro epistola historiam quādam mortalium scribam, minime persequar. Quare, ut aliquando finem faciam, plura his non scribo, præterquam, quod te hic uidere plurimum cupio, hinc uero, & istuc, & quoquò unā ibimus. Neq; hoc perficietur sine iocis, sine risu, & fabulis. Vale, & scito me tui amantiſſimum. Resalutabis quotquot me tuis literis salutarunt, præcipue Ioannem Focaudum. Iterum uale.

REVERENDISSIMO DOMINO

Petro Bertali Christianiſſimæ Reginæ
eleemosynario domino suo ob-
seruando M. Antonius
Baucius

S. D. P.

Discessura Grationopolim Tardiuona domina, mihi iniunxit ut has suas, sua manu obſignatas, suo ore mellifluo editas, suis roseis labellis, priusquam eas mihi traderet deosculatas ad te darem. Eas igitur eadem fide, qua mihi creditæ fuerūt, ad te mitto. O te felicem, qui tantopere ab ea ameris, qua reges potentiſſimi si talem patronam, & heram nacti essent feliciſſimi iudicari possent. Leges igitur, & fausto omine uerbula illa è pectusculo nitidulo in amicū prodeuntia, & Dijs ages gratias ingēteis pro tali munere. Ego hic aduentum tuum morabor, qui quāto tardior erit, tanto erit insuauior. Nihil enim posthac mihi dulce est ſu

est futurum Tardiuona absente. Salutē dices spectato Iurecōsulto Ioachimo Arsago, cui Asturconē meū summopere commendabis, illud addens, si ei per negotia uenire non liceat, quā primum equū mihi remittat. Oculis nanq; domini equum (ut probe nosti) impingat. Vale. Ex diuo Marcellino vi. Cal. Decembres, M. D. XXXVII. Raptim. Reuerendæ dominationis tuæ seruulus M. Antonius Baucius.

M. ANTONIO BAUCIO

Petrus Toletus S. D. P.

Rogauit me dominus Bertalis uir religiosissimus & à beneficijs Reginae quæ charitatem & humanitatē uerā sonant (uulgo eleemosynariū dicūt) cum primum literas tuas quodam sale eloquentiæ & gratia innata conditas perlegerit, curarem ad te suis partibus scribere, ne neglexisse uideretur, & quæ scribis, & quæ rogas, fieresq; certior eorum, quæ hic cū summo labore & usu nummorum agit, neque existimes eum hic uitam sedentariam & ociosam uiuere, sed rei potissimum seruit, quæ totus officiosus aliquādo (quod CHRISTO placeat) fiat & amicis & quibuscunque egentibus, quod iam in animo instituit, & ita, ut magnis præmijs sollicitet, & animum confirmet. Quare, amico hæc rogante, non te tædeat eius moræ, quam castigare citra honorem, & sumptū non potest. Habes tecum Musas, quibus reliquas fu-

catas, laruatas, quæ terriculamentum mortalibus, imò
uerò & terrorem adferunt, quasq; non nouisse feli-
cissimum & plusquam cœleste esse dico. Cum tuis igitur
Musis rideas aut seriò loquaris: nam quicquid uo-
les, hoc præstabunt, & uitæ tedium negliges, terro-
res superabis, tenebras omneis claritate, luce & ful-
gore præfulgente uinces: solæ hæ sunt (ut melius me
nosti) quæ humanitatem (quam ego uitæ humanæ in-
constantis & dubiæ patientiam interpretor) conci-
lient & tractent. Habes porrò animi fortitudinem,
qua molliiæ & lasciuiâ, quæ continuo insidiatur no-
bis, & maxime his qui post mortem uiuere student, fa-
stidias & contemnas, neque tecum feras, illa ipsa est
hæc mala molliities, quæ brutis & alogis nos æquat.
Quare ne ultra te detineam loquacissima hac episto-
la, tu etiam atque etiam quid sustineas fac cogites, ne-
que quandiu hæc tecum uixit, sed quandiu regnare
tecum possit perpende. Tarditas est scio quæ te iam
possidebat, eam ea diligentia, qua soles in rebus o-
mnibus uti, superabis. Vale, & amicum monitorẽ
ab ea uitæ nequitia, & conditione perditissima iam li-
beratum patere, neque in eadem naui cupias nauiga-
re, ubi procella, uis uentorum, & persequutio. Ite-
rum uale.

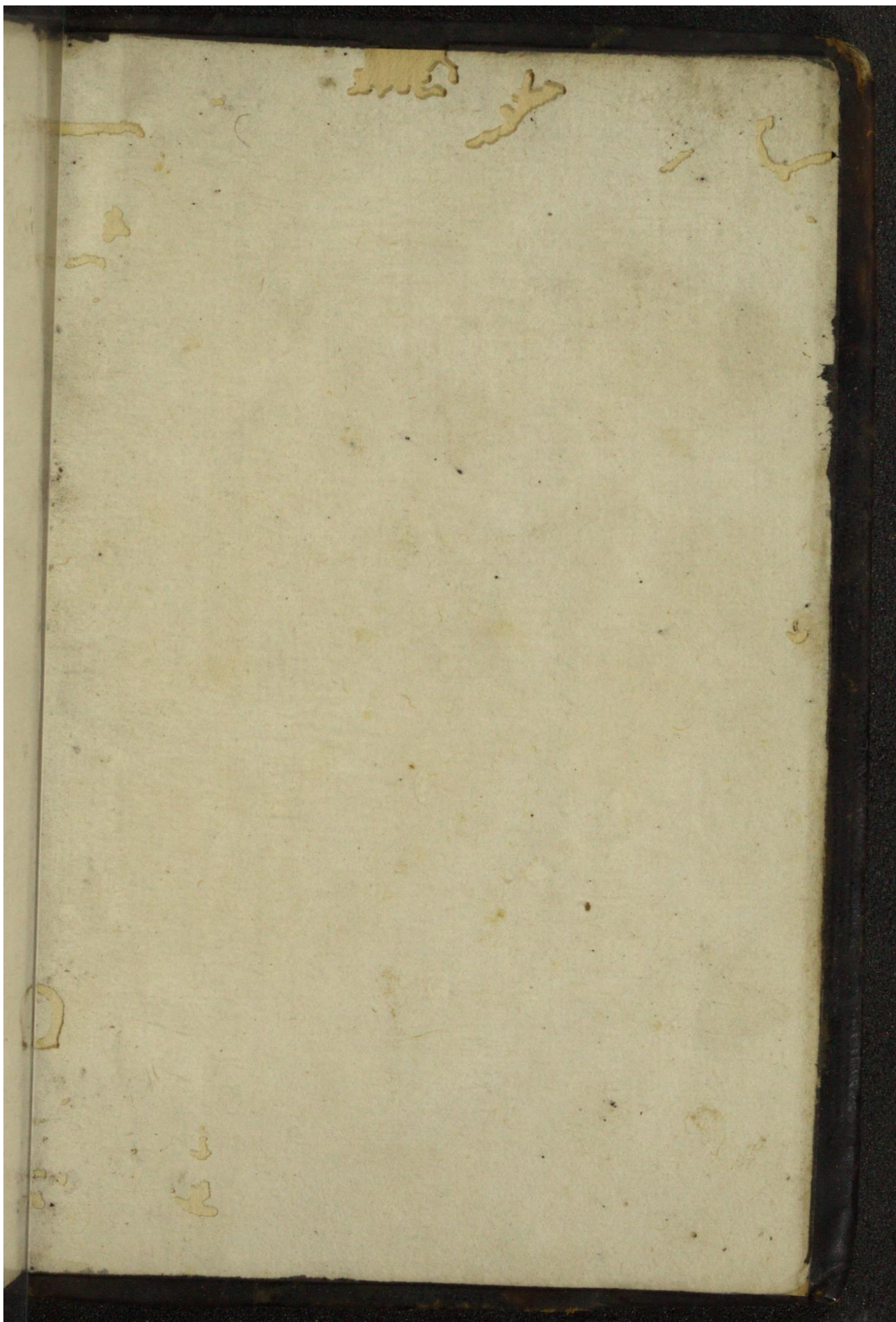
F I N I S.

ERRATA QVAE VITIO PRIMI
scriptoris Typographus commisit.

In epistola ad lectorem,
Lege seplasiarijs
Lege chelidonium Folio 80
Lege lithosparmon Folio 86
Lege momie Folio 100
Lege seu macie Folio 106
Lege zeбетum Folio 114

L V G D V N I
Excudebat Ioannes Barbous,

AN. M. D. XXXVIII.

Al meo

